

Elwan-ı Nispet-i Kadîsiyye-i İmkanîye

İhtiyarlar Risalesi

*Yaklaşımın
Faid Nispeti*

İhtiyarlar Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

İhtiyarlar Risalesi

Bediüxxaman

Said Nursî

İstanbul - 2008

İHTİYARLAR RİSALESİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2008

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Ltd. Şti.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Ltd. Şti.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-975-9090-94-4

Yayın Numarası

83

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası

Sarnıç Yolu Üzeri Nu: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Ocak 2008

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak Nu: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Yirmi Altıncı Lem'a (İhtiyarlar Risalesi).....	1
<i>Birinci Rica</i>	4
<i>İkinci Rica</i>	5
<i>Üçüncü Rica</i>	8
<i>Dördüncü Rica</i>	14
<i>Beşinci Rica</i>	21
<i>Altıncı Rica</i>	31
<i>Yedinci Rica</i>	36
<i>Sekizinci Rica</i>	50
<i>Dokuzuncu Rica</i>	67
<i>Onuncu Rica</i>	79
<i>On Birinci Rica</i>	89
<i>On İkinci Rica</i>	115

f _____ İhtiyarlar Risalesi

<i>On Üçüncü Rica</i>	135
<i>On Dördüncü Rica</i>	167
<i>Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	169
<i>İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	171
<i>Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	175
<i>Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	180
<i>Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	184
<i>Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye</i>	186
<i>On Beşinci Rica</i>	192
<i>On Altıncı Rica</i>	220
Yirmi Birinci Mektup	241
<i>On Yedinci Lem'a'nın On İkinci Notası</i>	254
Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler....	265
Karma İndeks.....	271

Yirmi Altıncı Lem'a

İhtiyarlar Lem'ası

Yirmi Altı Rica ve ziyâ-yı teselliyi câmidir.

İhtar: Her bir “rica”nın başında mânevî derdimi gayet elîm ve sizi müteessir edecek derecede yazdığımın sebebi: Kur'ân-ı Hakîm'den gelen ilâcın fevkalâde tesirini göstermek içindir. İhtiyarlara âit bu Lem'a, üç-dört cihetle hüsn-ü ifadeyi muhafaza edememiş:

Câmi: İhtiva eden, kendisinde toplayan.

Cihet: Yön, taraf.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hüsn-ü ifade: İfade güzelliği.

İhtar: Hatırlatma.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Müteessir etmek: Etkilemek, üzmek.

Rica: İstek, ümit.

Ziyâ-yı teselli: Teselli ışığı.

Birincisi: Sergüzeşt-i hayatıma âit olduğu için, o zamanlara hayalen gidip o hâlette yazıldığından; ifade, intizamını muhafaza edemedi.

İkincisi: Sabah namazından sonra gayet yorgunluk hissettiğim bir zamanda, hem sūrate mecburiyet tahtında yazıldığından ifadede müşevveşiyet düşmüş.

Üçüncüsü: Yanımda daim yazacak bulunmadığından, yanımda bulunan kâtibin de Risale-i Nur'a âit dört-beş vazifesi olmakla, tashihatına tam vakit bulamadığımızdan intizamsız kaldı.

Dördüncüsü: Telifin akabinde ikimiz de yorgun olarak, mânâyı dikkatle

Daim: Sürekli, devamlı. yat serüveni.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet. **Tashihat:** Düzeltmeler, tashihler.

Müşevveşiyet: Karışıklık. **Telif:** Eser yazmak, kitap yazmak.

Sergüzeşt-i hayat: Ha-

düşünemeyerek, gayet sathî bir tashihle iktifâ edildiğinden, tarz-ı ifadede elbette kusurlar bulunacak. Âlîcenab ihtiyarlarından, ifadedeki kusurlarıma nazar-ı müsamaha ile bakmak; ve rahmet-i ilâhiye boş olarak döndürmediği mübarek ihtiyarlar,¹ ellerini dergâh-ı ilâhîye açtıkları vakit bizi de duâlarında dahil etsinler.

¹ Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına el açan yaşlı kimsele-ri eli boş çevirmekten haya ettiğine dair bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/270; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 10/149; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/284. Ayrıca genel mânâda Cenâb-ı Hakk'ın, dergâhına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/479; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 3/391; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/160; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 5/31.

Âlîcenab: Şerefli, üstün ahlâk sahibi.

Dahil etmek: Katmak.

Dergâh-ı ilâhi: Cenab-ı Hakk'ın huzuru.

İktifâ etmek: Kâfi görmek, yeterli bulmak.

Nazar-ı müsamaha: Hoşgörülü bakış.

Rahmet-i ilahiye: İlâhî rahmet.

Sathî: Yüzeysel, üstünkörü.

Tarz-ı ifade: İfade şekli.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 كَهَيْعَتِ ۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكْرِيًا ۞ إِذْ
 نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ۞ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ
 مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْئًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ
 رَبِّ شَقِيًّا¹

Şu Lem'a Yirmi Altı Ricadır.

Birinci Rıca

Ey sinn-i kemâle gelen muhterem ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Ben

¹ “Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. Bu, Senin Rabbinin, kulu Zekeriyâ'ya olan lütuf ve ihsanının anlatımıdır. O Rabbine gizlice seslenip şöyle niyaz etmişti: Yâ Rabbi, iyice yaşlandım, kemiklerim zayıfladı, eridi, başımdaki saçlarım ağardı, beyaz alevler gibi tutuştu. Yâ Rabbi, Sana her ne için yalvardıysam, asla mahrum kalmadım, bedbaht olmadım.”
 (Meryem sûresi, 19/1-4)

İhtiyare: İhtiyar kadın. **Sinn-i kemâl:** Olgunluk
Hemşire: Kız kardeş, bacı. yaşlı.

de sizin gibi ihtiyarım. İhtiyarlık zamanında ara sıra bulduğum ricaları ve o ricalardaki teselli nuruna sizi de teşrik etmek arzusuyla, başımdan geçen bazı hâlâtı yazacağım. Gördüğüm ziyâ ve rast geldiğim rica kapıları, elbette benim nâkıs ve müşevveş istidadıma göre görülmüş, açılmış. İnşâallah sizlerin sâfi ve hâlis istidâtlarınız, gördüğüm ziyâyı parlattıracak; bulduğum ricayı daha ziyâde kuvvetleştirecek.

İşte gelecek o ricaların ve ziyâların menbaı, madeni, çeşmesi; imandır.

İkinci Rica

İhtiyarlığa girdiğim zaman; bir gün güz mevsiminde, ikinci vaktinde, yüksek bir

Hâlis: Saf, duru, katıksız.

İstidad: Kabiliyet, kapasite.

Menba: Kaynak.

Müşevveş: Karışık, düzensiz.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Teşrik etmek: Ortak etmek.

dağda dünyaya baktım. Birden gayet rikkatli ve hazîn ve bir cihette karanlıklı bir hâlet bana geldi. Gördüm ki; ben ihtiyarlandım, gündüz de ihtiyarlanmış, sene de ihtiyarlanmış, dünya da ihtiyarlanmış. Bu ihtiyarlıklar içinde dünyadan firâk ve sevdiğilerimden iftirâk zamanı yakınlaştığından, ihtiyarlık beni ziyâde sarstı.

Birden rahmet-i ilâhiye öyle bir sûrette inkişâf etti ki; o rikkatli hüznün ve firâkı, kuvvetli bir rica ve parlak bir teselli nuruna çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlar! Kur'ân-ı Hakîm'de yüz yerde "er-Rahmân er-Rahîm"

Er Rahmân er-Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olup merhameti bütün varlıkları kapsayan Allah (c.c.)

Firâk: Ayrılık.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İftirâk: Ayrılık, ayrılma.

İnkişaf etmek: Ortaya çıkmak.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

sıfatlarıyla kendini bizlere takdim eden ve daima zeminin yüzünde merhamet isteyen zîhayatların imdadına rahmetini gönderen ve gaybdan her sene baharı hadsiz nimet ve hediyeleriyle doldurup rızka muhtaç bizlere yetiştiren ve zaaf u acz derecesi nisbetinde rahmetinin cilvesini ziyâde gösteren bir Hâlık-ı Rahîmimizin rahmeti, bu ihtiyarlığımızda en büyük bir rica ve en kuvvetli bir ziyâdır. Bu rahmeti bulmak, iman ile o Rahmân'a intisap etmek ve ferâizi kılmakla O'na itaat etmektir.

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Ferâiz: Farz namazlar.

Hadsiz: Sınırsız.

Hâlık-ı Rahîm: Çok merhametli Yaratıcı.

İntisab etmek: Bağlanma, mensub olma.

Rahmân: Engin rahmet sahibi Allah.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

Üçüncü Rica

Bir zaman gençlik gecesinin uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım vakit kendime baktım; vücudum kabir tarafına bir inişten koşar gibi gidiyor. Niyazî-i Mısırî'nin,

*Günde bir taşı bina-yı ömrümün
düştü yere,
Can yatar gafil, binası oldu vîran bî-
haber...¹*

dediği gibi, ruhumun hânesi olan cismi-
min de her gün bir taşı düşmekle yıpra-
nıyor ve dünya ile beni kuvvetli bağlayan
ümitlerim, emellerim kopmaya başladılar.
Hadsiz dostlarımdan ve sevdiklerimden

---

¹ Niyazi Mısırî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 2. beyit).

Bîhaber: Habersiz. müddeti, yaşam süresi.
Bina-yı ömür: Hayat **Vîran:** Harap, yıkık.

müfârakat zamanının yakınlaştığını hissettim. O mânevî ve çok derin ve devasız görünen yaranın merhemini aradım, bulamadım. Yine Niyazî-i Mısırî gibi dedim ki:

*Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-ü
tenim,
Bir devasız derde düştüm, âh ki
Lokman bîhaber!*¹ ²(Hâşiye)

O vakit birden merhamet-i ilâhiyenin

---

¹ Niyazi Mısırî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 3. beyit).

² (Hâşiye) Yani: Benim kalbim bütün kuvvetiyle bekâ istediği hâlde; hikmet-i ilâhiye, cesedimin harabiyetini iktizâ ediyor. Hekim-i Lokman da çaresini bulamadığı dermansız bir derde düştüm.

Bekâ: Ebedî olma, sonsuza kadar var olma.

Deva: İlâç, çare.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Harabiyet: Harap olma, yıkılma.

Hikmet-i ilâhiye: İlâhî hikmet.

Merhamet-i ilâhiye: Allah'ın merhameti.

Müfârakat: Ayrılık.

Mülk ü ten: Vücut, beden.

lisânı, misali, timsali, dellâlı, mümessili olan Peygamber-i Zîşân (*aleyhissalâtü vesse-lâm*)'ın nuru ve şefaati ve beşere getirdiği hediye-i hidâyeti, o dermansız hadsiz zannettiğim yaraya güzel bir merhem ve tiryak oldu. Karanlıkları yeisimi, nurlu bir ricaya çevirdi.

Evet ey benim gibi ihtiyarlığımı hissedenden muhterem ihtiyar ve ihtiyareler! *Biz gidiyoruz, aldanmakta fayda yok. Gözümüzü kapamakla bizi burada durdurmazlar, sevkîyât var. Fakat gafletten ve kısmen de ehl-i dalâletten gelen*

Dellâl: Bir şeyi ilân edip duyuran.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar, kâfirler.

Hadsiz: Sınırsız.

Hediye-i hidâyet: Hidayet hediyesi.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

Mümessil: Temsilci.

Rica: İstek, ümit.

Sevkiyat: Sevk, gönderme işi.

Timsal: Suret, görüntü.

Tiryak: İlâç.

Yeis: Ümitsizlik.

Zîşân: Şanlı, şerefli.

zulümât evhâmlarıyla bize firâklı ve karanlıklı görünen berzah memleketi, ahbabların mecmaıdır. Başta şefiimiz olan Habibullah (*aleyhissalâtu vesselâm*) ile bütün dostlarımıza kavuşmak âlemidir.

Evet bin üç yüz elli senede, her sene üç yüz elli milyon insanların Sultanı ve onların ruhlarının Mürebbîsi ve akıllarının Muallimi ve kalblerinin Mahbûbu ve her günde ¹ كَالْفَاعِلِ السَّبَبُ sırımca, bütün

---

¹ (Bir işe) sebep olan, (onu bizzat) yapan gibidir.

Ahbab: Dostlar, sevilenler.

Âlem: Yer, mekân.

Berzah memleketi: Kabir hayatı.

Evham: Kuruntular, şüpheler.

Firak: Ayrılık.

Habibullah: Allah'ın

sevgilisi, Peygamber Efendimiz (s.a.s).

Mahbup: Sevgili.

Mecma: Toplanılacak yer, kavuşma yeri.

Muallim: Öğretmen.

Mürebbî: Terbiye eden.

Şefi: Şefaata eden.

Zulümat: Karanlıklar.

o ümmetinin işlediği hasenâtın bir misli, sayfa-yı hasenâtına ilâve edilen ve şu kâinatdaki makâsıd-ı âliye-i ilâhiyenin medârı ve mevcûdâtın kıymetlerinin teâlisinin sebebi olan o Zât-ı Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*), dünyaya geldiği dakikada “Ümmetî! Ümmetî!” –rivâyet-i sahiha ile ve keşf-i sâdıkla– dediği gibi,¹

¹ Doğduğu zaman Efendimiz’in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), başını kaldırıp bakışlarını semâya diktiğine..⇨

Hasenat: İyi ameller, sevaplar.

Keşf-i sâdik: Gaybî bazı hakikatlerin Cenâb-ı Hakk’ın lütuf ve ihsanı ile doğru olarak bilinmesi

Makasıd-ı âliye-i ilâhiye: Allah’ın yüce maksadları.

Medâr: Sebep, vesile.

Mevcudat: Var olan şeyler, mahlûklar.

Misil: Benzer, bir o

kadarı.

Rivâyet-i sahiha: Doğru (sahih) bir tarzda nakledilen haber.

Sayfa-yı hasenat: Sevap hanesi.

Teâli: Yükselme.

Ümmetî! Ümmetî: Ümmetim! Ümmetim!.

Zât-ı Ahmediye: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s) Zâtı, kendisi.

maşerde herkes “Nefsî! Nefsî!” dediği zaman, yine “Ümmetî! Ümmetî!”¹ diyerek en kudsî ve en yüksek bir fedâkârlık ile, yine şefaatiyle ümmetinin imdâdına koşan bir Zât’ın gittiği âleme gidiyoruz. Ve o güneşin etrafında hadsiz asfiyâ ve evliyâ yıldızlarıyla ışıklanan öyle bir âleme gidiyoruz.

⇨ secdede, ellerini kaldırmış, çok muztar bir vaziyette dua ettiğine.. tekbir getirdiğine.. dair rivayetler için bkz.: es-Suyûtî, *el-Hasâisu’l-kübrâ* 1/80, 85, 91; en-Nebhânî, *Huccetullâhi ale’l-âlemîn* s.224, 227, 228.

¹ Buhârî, *tevhîd* 36, *tefsîru sûre (17)* 5; Müslim, *îmân* 326, 327, Tirmizî, *kıyâmet* 10.

Asfiyâ: İlim ve takvasıyla Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) gerçek varisleri.

Evliyâ: Veliler, Allah dostları.

Kudsî: Kutsal, yüce.

Mahşer: Her şeyin ve

herkesin, Allah’a hesap vermek için toplanacağı meydan.

Nefsî! Nefsî!: Nefsim! Nefsim!

Şefaât: Af veya başka maksatlara ulaşmak için vesile olmak.

İşte o Zât'ın şefaati altına girip ve nurundan istifâde etmenin ve zulümât-ı berzahiyeden kurtulmanın çaresi: Sünnet-i seniyyeye ittibâdır.

Dördüncü Riça

Bir zaman ihtiyarlığa ayak bastığımdan, gafleti idame ettiren sıhhat-i bednim de bozulmuştu. İhtiyarlıkla hastalık, müttefikan bana hücum etti. Başıma vura vura uykumu kaçırdılar. Çoluk-çocuk, mal gibi beni dünya ile bağlayacak alâkalar da yoktu. Gençlik sersemliğiyle zayi ettiğim sermaye-i ömrümün meyvelerini; bütün

İdame: Devam ettirme.

İttiba: Tâbi olma, uyma.

Müttefikan: İttifak ederek.

Sermaye-i ömür: Hayat sermayesi.

Sıhhat-i beden: Beden sağlığı.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) tuttuğu güzel yol, yapmayı âdet ettiği güzel davranışlar.

Zulümât-ı berzahiyeye: Berzah karanlığı.

günahlar, hatîâtlar gördüm. Niyazî-i Mısırî gibi feryad eyleyerek dedim:

*Bir ticaret yapmadım, nakd-i ömür
oldu hebâ,*

*Yola geldim; lâkin göçmüş cümle
kervan bîhaber.*

*Ağlayıp nâlân edip düştüm yola ten-
ha garib,*

*Dîde giryan, sîne biryan, akıl hayran
bîhaber.¹*

---

¹ Niyazi Mısırî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 4. ve 5. beyit).

Biryan: Kebap,
püryan.

Dîde: Göz.

Giryan: Ağlayan, yaş
döken.

Hatîât: Hatalar,
kusurlar.

Hebâ: Boş, boşa gitme,
beyhude.

Nakd-i ömür: Hayat
sermayesi.

Nâlân: İnleyen, feryad
eden.

Sîne: Kalp, gönül.

O vakit gurbette idim. Me'yûsane bir hüznün ve nedâmetkârâne bir teessüf ve istimdâdkârâne bir hasret hissettim.

Birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân imdadına yetişti. Bana o kadar kuvvetli bir rica kapısını açtı ve öyle hakikî bir teselli ziyâsını verdi ki, o vaziyetimin yüz derece fevkindeki yeisi dahi izâle eder ve o karanlıkları dağıtabilirdi.

Evet ey benim gibi dünya ile alâkaları kesilmeye başlayan ve dünya ile bağlanan ipleri kopmaya yüz tutan muhterem

Fevk: Üst.

İstimdâdkârâne: Yardım istercesine.

İzâle etmek: Ortadan kaldırma, yok etme.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Me'yûsâne: Ümitsizce.

Nedametkârâne: Pişman olurcasına.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Yeis: Ümitsizlik.

Ziya: Işık.

ihthiyar ve ihtiyareler! Bu dünyayı en mükemmel ve muntazam bir şehir, bir saray hükmünde halk eden bir Sâni-i Zülcelâl, mümkün müdür ki; o şehirde, o sarayda en ehemmiyetli misafirleriyle ve dostlarıyla konuşmasın, görüşmesin. Madem bileerek bu sarayı yapmış ve irade ve ihtiyar ile tanzim ve tezyin etmiş; elbette nasıl ki “Yapan bilir.” öyle de “Bilen konuşur.”¹ Madem bu sarayı, bu şehri bize güzel bir misafirhâne ve ticaretgâh yapmış; elbette

---

¹ Bkz.: “O yarattığı mahlûkunu hiç bilmez olur mu?” (Mülk sûresi, 67/14)

Ehemmiyetli: Önemli.

Halk etmek: Yaratmak.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

İrade ve İhtiyar: Seçme, tercih etme, dileme, isteme.

Muntazam: Düzenli, intizamlı.

Sâni-i Zülcelâl: Celâl, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c).

Tanzim: Düzenleme.

Tezyin: Donatma, süsleme.

Ticaretgâh: Alışveriş merkezi.

bize karşı münasebâtını ve bizden arzularını gösterecek bir defteri, bir kitabı bulacaktır.

İşte, o kudsî defterin en mükemmel; kırk vecihle mu'cize ve her dakikada hiç olmazsa yüz milyonun dillerinde geçen, nur serpen ve her bir harfinde asgari olarak on sevap ve on hasene¹ ve bazen on bin ve bazen Leyle-i Kadir sırrıyla bir harfine otuz bin hasene ve meyve-i

---

¹ Kur'ân okurken her bir harfine on sevap verileceğine dair bkz.: Tirmizî, *fezâilü'l-Kur'ân* 16; Dârimî, *fezâilü'l-Kur'ân* 1.

Asgarî: En az, en aşağı.

Hasene: İyilik, sevap.

Kudsî: Mukaddes, kutsal, Allah'a ait.

Leyle-i Kadir: Kadir gecesi.

Meyve-i cennet: Cennet meyvesi.

Mu'cize: Allah'ın, peygamberini tasdik için ona verdiği olağanüstü bir hâdise.

Münasebât: İlgiler, alâkalar.

Vecih: Tarz, şekil, yön.

cennet ve nur-u berzah veren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'dır. Bu makamda ona rekabet edecek kâinatta hiçbir kitap yoktur ve hiçbir kimse gösteremez.¹ Madem bu elimizdeki Kur'ân, Semâvât ve arzın Hâlık-ı Zülcelâlinin rubûbiyet-i mutlakası noktasından ve azamet-i ulûhiyeti cihetinden ve ihâta-yı rahmeti cânibinden gelen

¹ Kur'ân'ın, bir sûresinin hatta bir tek âyetinin dahi benzerinin getirilemeyeceğine dair bkz.: İsrâ sûresi, 17/88; Kasas sûresi, 28/49; Hûd sûresi, 11/13; Yûnus sûresi, 10/37-38; Tûr sûresi, 52/33-34; Bakara sûresi, 2/23.

Arz: Yeryüzü, dünya.

Azamet-i ulûhiyet: İlâhî büyüklük.

Cânip: Taraf, cihet, yan.

Cihet: Yön, taraf.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ululuk ve azamet sahibi Yaratan.

İhata-yı rahmet: Allah'ın rahmetinin her şeyi kapsaması.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Nur-u berzah: Berzah aydınlığı.

Rubûbiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı yaratıp idare etmesi.

Semâvât: Gökler, gökyüzü.

kelâmıdır, fermanıdır; bir maden-i rahmetidir.¹ O'na yapış.² Her derde bir deva,³ her zulmete bir ziyâ,⁴ her yeise bir rica, içinde vardır.

¹ Kur'ân'ın rahmet oluşunu bildiren âyet-i kerîmeler için bkz.: En'am sûresi, 6/155; İsrâ sûresi, 17/82; Kasas sûresi, 28/86; A'râf sûresi, 7/52; Yûnus sûresi, 10/57; Nahl sûresi, 16/64.

² Kur'ân'a yapışmayı, emirlerine sımsıkı sarılmayı emir buyuran âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerifler için bkz.: Zuhur sûresi, 43/43; A'râf sûresi, 7/170; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 36; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 4/366; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 5/183.

³ Kur'ân'ın derlere deva olduğunu bildiren âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerifler için bkz.: İsrâ sûresi, 17/82; Yûnus sûresi, 10/57; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/222; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 9/222; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 9/345.

⁴ Bkz.: "Allah size gerçekleri hatırlatan bir kitap indirdi, bir elçi gönderdi. Allah'ın nurlar saçan, yollar açan âyetlerini sizlere okuyor ki iman edip makbul ve güzel işler yapanları karanlıklardan aydınlığa çıkarırsın." (Talâk sûresi, 65/10, 11)

Ferman: Buyruk.

Rica: İstek, ümit.

Maden-i rahmet: Rahmet kaynağı.

Yeis: Ümitsizlik.

İşte bu ebedî hazinenin anahtarı imandır ve teslimdir ve onu dinleyip kabul etmek ve okumaktır.

Beşinci Rıca

Bir zaman ihtiyarlığımın mebdeinde, bir inziva arzusuyla, İstanbul'un boğaz tarafındaki Yuşa Tepesi'nde, yalnızlıkla ruhum bir istirahat aradı. Bir gün o yüksek tepede, daire-i ufka, etrafa baktım. Gayet hazîn ve rikkatli bir levha-yı zevâl ve firâkı, ihtiyarlığın ihtarıyla gördüm. Şecere-i ömrümün kırk beşinci senesi olan kırk

Daire-i ufuk: Görüş alanı, ufuk.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İnziva: Bir köşeye çekilip bazı işlerden uzak durma.

Levha-yı zeval: Yok olma, ölüm manzarası.

Mebde: Başlangıç.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Şecere-i ömür: Ömür ağacı.

beşinci dalındaki yüksek makamından, tâ hayatımın aşağı tabakalarına nazar gezdirdim. Gördüm ki; o aşağıda, her bir dalında, her bir senenin zarfında sevdiğilerimden ve alâkadarlarımdan ve tanıştıklarımdan hadsiz cenazeler var. Ve o firâk ve iftirâktan gelen gayet rikkatli bir mânevî teessürât içinde, Fuzulî-i Bağdadî gibi, müfârakat eden dostları düşünerek enîn edip:

*Vaslını yâd eyledikçe ağlarım,
Tâ nefes var ise kuru cismimde feryad eylerim.*

Alâkadar: İlgili.

Enîn etmek: İnlemek.

Feryad: Bağırıp çağırma, yüksek sesle yardım isteme.

Firâk: Ayrılık.

İftirâk: Ayrılık, ayrılma.

Nazar gezdirmek: Göz atmak, bakmak.

Teessürât: Acılar, kederler, üzüntüler.

Vasl: Kavuşma, ulaşma.

Yâd eylemek: Anma, hatırlama.

diyerek bir teselli, bir nur, bir rica kapısını aradım. Birden, âhirete iman nuru, imdadı yetişti. Hiç sönmez bir nur, hiç kırılmaz bir rica verdi.

Evet ey benim gibi ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Madem âhiret var ve madem bâkîdir ve madem dünyadan daha güzeldir ve madem bizi Yaratan Zât hem Hakîm, hem Rahîm'dir... ihtiyarlıktan şekvâ ve teessüf etmemeliyiz... Bilâkis ihtiyarlık, iman ile ibadet içinde sinn-i kemâle gelip, vazife-i hayattan terhis ve

---

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Hakîm: Her işini hikmetli yapan Allah (c.c.).

Rahîm: Pek çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Sinn-i kemal: Olgunluk yaşı.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Terhis: Serbest bırakma, hizmet bitiminde verilen izin.

Vazife-i hayat: Hayat vazifesi.

âlem-i rahmete istirahat için gitmeye bir alâmet olduğu cihetle ondan memnun olmalıyız.

Evet, nass-ı hadîs ile; nev-i beşerin en mümtaz şahsiyetleri olan yüz yirmi dört bin enbiyânın¹ icmâ' ve tevâtür ile; kısmen şuhûda ve kısmen hakkalyakîne

¹ 124 bin Nebî, 315 (veya 313) Resûl olduğuna dair bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 5/265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2/77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/217.

Alâmet: İşaret, belirti.

Âlem-i rahmet: Rahmet dünyası, âhiret.

Enbiyâ: Nebîler, peygamberler.

Hakkalyakîn: Bir şeyi, bizzat tadarak, yaşayarak, aksine şüphe kalmayacak şekilde edinilen bilgi.

İcmâ': İttifak, oy birliği.

Mümtaz: Seçkin.

Nass-ı hadîs: Hadis metni, hadisın kesin delâleti.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Şuhûd: Görme, şahid olma.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmelerine aklen ihtimal bulunmayan birçok kişi tarafından nakledilen kesin bilgi.

istinaden, müttefikan âhiretin vücudundan ve insanların oraya sevk edileceğinden ve bu kâinatın Hâlıkının kat'î vaad ettiği âhireti getireceğinden haber verdikleri gibi, onların verdikleri haberi keşif ve şuhûd ile ilmelyakîn sûretinde tasdik eden yüz yirmi dört milyon evliyânın o âhiretin vücûduna şehâdetleriyle ve bu kâinatın Sâni-i Hakîminin bütün esmâsı bu dünyada gösterdikleri cilveleriyle, bir âlem-i bekâyı

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

Cilve: Görünme, yansıma, Allah'ın isimlerinin tecellisi.

Esmâ: Cenab-ı Hakk'ın isimleri.

Evliyâ: Veliler, Allah dostları.

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

İlmelyakîn: Bir şeyi delile dayanarak bilmek.

İstinaden: Dayanarak.

Kat'î: Kesin.

Keşif: Allah'ın bazı gayb meselelerini bazı kullarına göstermesi.

Müttefikan: İttifak ederek.

Sâni-i Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Şuhûd: Görme, şahid olma.

bilbedâhe iktizâ ettiklerinden; yine âhiretin vücûduna delâletiyle; ve her sene baharda, rûy-u zeminde ayakta duran hadd ü hesaba gelmez ölmüş ağaçların cenazelerini emr-i kün feyekûn¹ ile ihyâ edip ba'sü ba'de'l-mevt'e mazhar eden ve haşir ve neşrin yüz binler nümûnesi olarak

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Ba'sü ba'del-mevt: Öldükten sonra dirilme.

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

Delâlet: İşaret etme, delil olma.

Hadd ü hesaba gelmek: Sayılamayacak kadar çok olmak.

Haşir: İnsanların öldükten sonra tekrar diriltilip bir yerde toplanmaları.

İhyâ: Hayat verme, diriltme.

İktiza etmek: Gerektirmek, icap ettirmek.

Mazhar etmek: Erdirmek, şereflendirmek.

Neşr: Neşretmek, yaymak.

Nümûne: Misal, örnek.

Rûy-u zemin: Yeryüzü, dünya.

nebâtât tâifelerinden ve hayvanât milletlerinden üç yüz bin nevileri haşır u neşreden hadsiz bir kudret-i ezeliye ve hesapsız ve israfsız bir hikmet-i ebediye ve rızka muhtaç bütün zîrûhları kemâl-i şefkatle gayet harika bir tarzda iâşe ettiren ve her baharda az bir zamanda hadd ü hesaba gelmez envâ-ı zînet ve mehâsini gösteren bir rahmet-i bâkiye ve bir inâyet-i daimenin bilbedâhe âhiretin vücûdunu

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

Envâ-ı zînet: Süs çeşitleri.

Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.

Haşır ü neşr: Diriltip mahşerde toplamak.

Hikmet-i ebediye: Cenâb-ı Hakk'ın ebedî hikmeti.

İâşe: Geçindirmek, yaşatmak, beslemek.

İnâyet-i daim: Sürekli

yardım ve lütuf.

Kemâl-i şefkat: Mükemmel şefkat.

Kudret-i ezeliye: Cenâb-ı Hakk'ın ezeli kudreti.

Mehâsin: Güzellikler.

Nebâtât: Bitkiler.

Nevi: Çeşit, tür.

Rahmet-i bâkiye: Ebedi rahmet.

Taife: Topluluk, grup.

Zîruh: Ruh sahibi.

istilzâm ile; ve şu kâinatın en mükemmel meyvesi ve Hâlık-ı Kâinat'ın en sevdiği masnûu ve kâinatın mevcûdâtıyla en ziyade alâkadar olan insandaki şedid, sarsılmaz, daimî olan aşk-ı bekâ ve şevk-i ebediyet ve âmâl-i sermediyet, bilbedâhe işaret ve delâletiyle bu âlem-i fânîden sonra bir âlem-i bâkî ve bir dâr-ı âhîret ve bir dâr-ı saâdet bulunduğunu o derece kat'î bir sûrette isbat ederler ki, dünyanın vücudu

Âlem-i bâki: Ebedî âlem, ahiret âlemi.

Âlem-i fânî: Yok olmaya giden âlem, dünya.

Âmâl-i sermediyet: Ebedî arzular.

Aşk-ı bekâ: Ebedî hayat aşkı.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Dâr-ı âhîret: Âhîret yurdu.

Dâr-ı saadet: Mutluluk diyarı, cennet.

Hâlık-ı Kâinat: Kainatın yaratıcısı Allah (c.c.)

İstilzâm: Gerektirmek, gerekli kılmak.

Masnû: Sanatlı bir şekilde yaratılmış her bir varlık.

Şedid: Şiddetli, kuvvetli.

Şevk-i ebediyet: Sonsuzluk aşkı.

kadar, bilbedâhe âhiretin vücûdunu kabul etmeyi istilzâm ederler.¹(Hâşiye)

1 (Hâşiye) Evet, sübûti bir emri ihbar etmenin kolaylığı ve inkâr ve nefyetmenin gayet müşkül olduğu, bu temsilden görünür. Şöyle ki, biri dese: “Meyveleri süt konserveleri olan gayet harika bir bahçe, küre-i arz üzerinde vardır.” Diğeri dese: “Yoktur.” İsbat eden, yalnız onun yerini veyahut bazı meyvelerini göstermekle kolayca dâvâsını isbat eder. İnkâr eden adam, nefyini isbat etmek için, bütün küre-i arzı görmek ve göstermekle dâvâsını isbât edebilir. Aynen öyle de; cenneti ihbar edenler, yüz binler tereşşuhâtını, meyvelerini, âsârını gösterdiklerinden kat-ı nazar... iki şâhid-i sâdıkın ↪

Âsâr: Eserler, izler, alâmetler.

İnkâr: Reddetme, tanı-mama, kabul etmeme.

Kat-ı nazar: “...bir tarafa”

Küre-i arz: Yer küre.

Müşkül: Güçlük, zorluk, problem.

Nefyetme: İnkâr etmek, olmadığını iddia etmek.

Sübûti: Gerçek olan, var olan.

Şâhid-i sâdık: Doğru sözlü şahit.

Temsil: Misal, örnek.

Tereşşuhât: Kaynağa işaret eden sızıntılar.

Madem Kur'ân-ı Hakîm'in bize verdiği en mühim bir ders, "iman-ı bi'l-âhiret"tir ve o iman da bu derece kuvvetlidir ve o imanda öyle bir rica ve bir teselli var ki; yüz bin ihtiyarlık bir tek şahsa gelse, bu imandan gelen teselli mukâbil gelebilir.

⇨ sübûtuna şehâdetleri kâfi gelirken; onu inkâr eden, hadsiz bir kâinatı, hadsiz ebedî zamanı temâşâ etmek ve görmek ve eledikten sonra inkârını isbat edebilir, ademini gösterebilir.

İşte ey ihtiyar kardeşler! İman-ı âhiretin ne kadar kuvvetli olduğunu anlayınız.

Adem: Yokluk.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Hadsiz: Sınırsız.

İman-ı âhiret: Âhirete iman

İman-ı bi'l-âhiret: Âhirete iman.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Mukabil: Bir şeye karşı, bir şeyin karşısında bulunan.

Sübût: Sabit olma, meydana çıkma.

Temâşâ etmek: Seyretmek, izlemek.

Teselli: Acısını dindirme, güzel sözlerle gönlünü ferahlandırma.

Biz ihtiyarlar ¹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كَمَالِ الْاِيْمَانِ deyip, ihtiyarlığımıza sevinmeliyiz.

Altıncı Rica

Bir zaman elîm bir esaretimde, insanlardan tevahhuş edip Barla Yaylası'nda Çam Dağı'nın tepesinde yalnız kaldım. Yalnızlıkta bir nur arıyordum. Bir gece, o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç dört gurbeti birbiri içinde ihtiyarlık bana ihtar etti. Altıncı Mektup'ta izah edildiği gibi; o gece ıssız, sessiz, yalnız,

---

¹ Kâmil iman nasip etmesinden dolayı Allah'a hamdolsun!

Elîm: Üzüntü verici, acı.

Gurbet: Gariplik, yabancılık.

İhtar: Hatırlatmak,

dikkati çekmek.

Tevahhuş: Ürkme, çekinme.

ağaçların hışırtılarından ve hemhemelelerinden gelen hazîn bir sadâ, bir ses, rikkatime, ihtiyarlığıma, gurbetime ziyâde dokundu. İhtiyarlık bana ihtar etti ki; gündüz nasıl şu siyah bir kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de; senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de berzah gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılâp edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmeceburiye dedi:

Evet, ben vatanımdan garip olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zevâl bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümünden

Bilmeceburiye: Mecburen, zorunlu olarak.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

Hemheme: Rüzgârın esmesi ile ağaç yapraklarından çıkan ses.

İnkılâp: Değişme.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Tebeddül: Değişme, başkalaşma.

Zevâl: Sona erme, yok olma.

Ziyâde: Fazla.

ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbettir. Ve bu gece ve dağın garibâne vaziyetindeki hazîn gurbetten daha ziyâde hazîn ve elîm bir gurbete yakınlaşıyorum ki, bütün dünyadan birden müfârakat zamanı yakınlaştığını ihtiyarlık bana haber veriyor. Bu gurbet gurbet içinde ve bu hüznün hüznündeki vaziyetten bir rica, bir nur aradım.

Birden iman-ı billâh imdada yetişti. Öyle bir ünsiyet verdi ki; bulunduğum muzaaf vahşet bin defa tezâuf etse idi, yine o teselli kâfi gelirdi.

Garibâne: Tuhaf, alışılmayan, gurbet hissi veren.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

Muzaaf: Kat kat, katmerli.

Müfârakat: Ayrılık.

Tezâuf: Katmerli, kat kat fazlalaşma.

Ünsiyet: Ülfet, dostluk.

Vahşet: Yalnızlık, ıssızlık, tenhalık.

Vaziyet: Hâl, durum.

Evet, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem Rahîm bir Hâlıkımız var; bizim için gurbet olamaz. Madem O var, bizim için her şey var. Madem O var, melâikeleri de var. Öyle ise bu dünya boş değil, hâlî dağlar, boş sahrâlar Cenâb-ı Hakk'ın ibâdıyla doludur.¹ Zîşuûr ibâdından başka, O'nun nuruyla, O'nun hesabıyla taşı da ağacı da birer mûnis arkadaş hükmüne geçer; lisân-ı hâl ile bizim ile konuşabilirler ve eğlenirler.

¹ Göremediğimiz her tarafın secde eden meleklerle dolu olduğunu bildiren hadis-i şerif için bkz.: Tirmizî, *zühd* 9; İbni Mâce, *zühd* 19; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/358.

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

Hâlî: Tenha, boş.

İbâd: Kullar.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Mûnis: Cana yakın, sevimli, dost.

Rahîm: Pek çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c).

Zîşuûr: Akıl sahibi, şuurlu.

Evet, bu kâinatın mevcûdâtı adedin-
ce ve bu büyük kitab-ı âlemin harfleri sa-
yısınca vücûduna şehâdet eden ve zîrûh-
ların medâr-ı şefkat ve rahmet ve inâyet
olabilen cihâzâtı ve mat'ûmâtı ve nimet-
leri adedince rahmetini gösteren deliller,
şâhidler, bize Rahîm, Kerîm, Enîs, Vedûd
olan Hâlıkımızın, Sâni'imizin, Hâmimizin
dergâhını gösteriyorlar. O dergâhta en
makbul bir şefaâtçi, acz ve zaaftır. Ve acz

Cihâzât: Donanımlar.

Dergâh: Makam.

Enîs: Dost.

Hâmi: Himaye eden,
koruyan.

İnâyet: Yardım, lütuf.

Kerîm: Cömert, müsa-
mahakâr Allah (c.c).

Kitab-ı âlem: Kâinat
kitabı, kitap gibi çok
mânâ ifade eden kâinat.

Makbul: İtibar gören,
beğenilen.

Mat'ûmât: Yemekler,
yenecek şeyler.

Medâr-ı şefkat: Şefkat
sebebi.

Sâni': Yaradan.

Şehadet: Şahidlik,
tanıklık.

Vedûd: Sevilen, seven ve
varlıklar arasındaki sevgi-
yi var eden Allah (c.c).

Zîruh: Ruh sahibi.

Zaaf: Zayıflık, kuvvet-
sizlik.

ve zaafın tam zamanı da, ihtiyarlıktır. Böyle bir dergâha makbul bir şefaathçi olan ihtiyarlıktan küsmek değil, sevmek lâzımdır.

Yedinci Rica

Bir zaman ihtiyarlığın başlangıcında, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp ettiği hengâmda, Ankara'daki ehl-i dünya, beni Eski Said zannedip oraya istediler; gittim. Güz mevsiminin âhirlerinde Ankara'nın benden çok ziyâde ihtiyarlanmış, yıpranmış, eskimiş kalenin başına çıktım. O kale, tahaccür etmiş hâdisât-ı tarihiye sûretinde bana göründü. Senenin ihtiyarlık mevsimiyle benim ihtiyarlığım, kalenin ihtiyarlığı, beşerin

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp, âhireti düşünmeyenler.

Hâdisat-ı tarihiye: Tarihi olaylar.

Hengâm: Zaman.

İnkılâp: Değişme.

Tehaccür: Taşlaşma.

ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı Devleti'nin ihtiyarlığı ve Hilâfet saltanatının vefatı ve dünyanın ihtiyarlığı; bana gayet hazîn ve rikkatli ve firkatli bir hâlet içinde, o yüksek kalede geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın dağlarına baktırdı ve baktım. Birbiri içinde beni ihata eden dört-beş ihtiyarlık karanlıkları içinde, Ankara'da en kara bir hâlet-i rûhiye hissettiğimden,¹(Hâşiye) bir nur, bir teselli, bir rica aradım.

---

1 (Hâşiye) O zaman bu hâlet-i ruhiye Farisî bir münâcât sûretinde kalbe geldi, yazdım. Ankara'da Hubab Risalesi'nde tab' edilmiştir.

Farisî: Farsça.

Firkat: Ayrılık, firak, hasret.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hâlet-i ruhiye: Ruh hâli.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İhata: İçine alma, kapsama.

Münâcât: Niyaz etme, içten içe yalvarma.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Tab' edilmek: Basılmak, yayımlanmak.

Sağa, yani mâzi olan geçmiş zamana bakıp teselli ararken; bana mâzi, pederimin ve ecdadımın ve nev'imın bir mezar-ı ekberi sûretinde göründü, teselli yerine vahşet verdi.

Sol tarafım olan istikbale derman ararken baktım. Gördüm ki; benim ve emsalimin ve nesl-i âtinin büyük ve karanlıklı bir kabri sûretinde göründü, ünsiyet yerine dehşet verdi.

Sağ ile soldan tevahhuş edip hazır gününe baktım. O gafletli ve tarihvârî narımına o hazır gün, yarım ölmekte ve

Ecdat: Atalar, dedeler.

Emsal: Benzerler.

İstikbal: Gelecek.

Mâzi: Geçen, geçmiş zaman.

Mezar-ı ekber: Büyük mezarlık.

Nesl-i âti: Gelecek nesil.

Nev: Tür, cins.

Peder: Baba.

Tarihvari: Tarih gibi.

Tevahhuş: Ürkme, çekinme.

Ünsiyet: Ülfet, dostluk.

Vahşet: Yalnızlık, ıssızlık.

hareket-i mezbuhânedeki ızdırap çeken cismimin cenazesini taşıyan bir tabut sûretinde görüldü.

Sonra bu cihetten dahi me'yûs olunca, başımı kaldırıp ömrümün ağacının başına baktım. Gördüm ki; o ağacın tek bir meyvesi var, o da benim cenazemdir; o ağaç üstünde duruyor, bana bakıyor.

O cihetten dahi tevahhuş edip başımı aşağıya eğdim, o ömür ağacının aşağısına, köküne baktım. Gördüm ki; o aşağıda olan toprak, kemiklerimin toprağıyla, mebde-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış bir sûrette ayaklar altında çiğneniyor gördüm. O da derman değil, belki derdime dert kattı.

Cihet: Yön, taraf.

Hareket-i mezbuhâne:
Can çekişirken meydana gelen hareket.

Mebde-i hilkat: Yaratılışın başlangıcı.

Me'yûs olmak: Ümitsizliğe kapılmak.

Sonra mecburiyetle arkama baktım. Gördüm ki; esassız, fânî olan dünya, hiçlik derelerinde ve yokluk zulümâtında yuvarlanıp gidiyor. Derdime merhem ararken, zehir ilâve etti.

O cihette dahi hayır göremediğimden ön tarafıma baktım; ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki; kabir kapısı tam yolun üstünde açık görünüp, ağzını açmış bana bakıyor. Onun arkasında ebed tarafına giden cadde ve o caddede giden kâfiyeler uzaktan uzağa nazara çarpıyor.

Ve bu altı cihetten gelen dehşetlere karşı bana nokta-yı istinad ve silâh-ı müdafaa

Ebed: Sonsuzluk.

dayanacak yer.

Fânî: Gelip geçici, ölümlü, sonlu.

Silâh-ı müdafaa: Savunma silahı.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek,

Zulümat: Karanlıklar.

olacak, cüz'î bir cüz-ü ihtiyarîden başka bir şey elimde yok. O hadsiz âdâ ve hesap-sız muzır şeylere karşı tek bir silâh-ı insa-nî olan o cüz-ü ihtiyarî; hem nâkıs, hem kısa, hem âciz, hem îcâdsız olduğundan, kesbden başka bir şey elinden gelmez. Ne geçmiş zamana geçebilir, tâ ondan bana gelen hüznüleri sustursun ve ne de istik-bâle hulûl edebilir, tâ ondan gelen korku-ları men etsin. Geçmiş ve geleceklere âit emellerime ve elemelerime faydası olmadığını gördüm.

Âciz: Güçsüz, kifayetsiz.

Âdâ: Düşmanlar.

Cüz-i ihtiyarî: İnsan iradesi, herhangi bir şeyi yapmak veya yapma-mak hususunda bir tarafı tercih etmek serbestliği.

Cüz'î: Küçük.

Hadsiz: Sınırsız.

Hulûl: Geçmek, nüfuz

etmek, girmek.

Îcad: Var etme, vücûda getirme.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Silâh-ı insanî: İnsana ait silah.

Bu altı cihetten gelen dehşet ve vahşet ve karanlık ve me'yûsiyet içinde çırpındığım hengâmda, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın semâsında parlayan iman nurları imdada yetişti. O altı ciheti o kadar tenvir edip ışıklandırdı ki; gördüğüm o vahşetler, o karanlıklar yüz derece tezâuf etse idi, yine o nur, onlara karşı kâfi ve vâfi idi. Bütün o dehşetleri birer birer teselliye ve o vahşetleri birer birer ünsiyete çevirdi. Şöyle ki:

İman, o vahşetli geçmiş zamanın mezar-ı ekber sûretini yırtıp, ünsiyetli bir

Hengâm: Zaman.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Me'yûsiyet: Ümitsizlik.

Mezar-ı ekber: Büyük mezarlık.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Tezâuf: Katmerli, kat kat fazlalaşma.

Ünsiyet: Ülfet, dostluk.

Vâfi: Tam, yeterli.

Vahşet: Yalnızlık, ıssızlık, ürkütücülük.

meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbab olduğunu biaynelyakîn, bihakkalyakîn gösterdi.

Hem iman, bir kabr-i ekber sûretinde nazar-ı gaflete görünen gelecek zamanı, sevimli saâdet saraylarında bir ziyafet-i rahmâniye meclisi sûretinde biilmelyakîn gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gaflete bir tabut vaziyetinde görünen hazır zamanı ve o hazır

---

Biaynelyakîn: Bir şeyi bizzat gözüyle görüp hakkında bilgi sahibi olmak, görerek bilmek.

Bihakkalyakîn: Bir şeyi, bizzat tadarak, yaşayarak, hiç şüphesi kalmayacak şekilde bilmek.

Biilmelyakîn: Bir şeyi görüp delile dayanarak bilmek.

Kabr-i ekber: Büyük mezar.

Meclis-i münevver: Aydınlar toplantısı.

Mecma-ı ahbab: Dostların toplandığı yer.

Nazar-ı gaflet: Gerçekten habersiz birinin bakışıyla görme, gerçek dışı.

Ziyafet-i rahmâniye: Allah'ın ziyafeti.

günün tabutiyet şeklini kırıp, o hazır gün uhrevî bir ticaretgâh dükkânı ve şâsaalı bir misafirhâne-i rahmânî sûretinde bilmüşâhede gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle ömür ağacının başında cenaze şeklinde görünen tek meyvesi cenaze olmadığını, belki ebedî bir hayata mazhar ve ebedî bir saâdete namzed olan ruhumun, eskimiş yuvasından, yıldızlarda gezmek için çıktığını biilmelyakîn gösterdi.

Bilmüşâhede: Bizzat şahid olarak, görerek.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Mazhar olmak: Nail olmak, erişmek, şereflemek.

Misafirhane-i rahmânî: Cenâb-ı Hakk'ın Rahman sıfatına lâyık olan

zaman misafirhanesi.

Namzed: Aday.

Şâsaalı: Parlak, gösterişli.

Tabutiyet: Tabut olma hâli.

Ticaretgâh: Alış veriş merkezi.

Uhrevî: Âhirete ait.

Hem iman, kemiklerimle, mebde-i hilkatimin toprağı, ayak altında ehemmiyetsiz mahvolmuş kemikler olmadığını; belki o toprak, rahmet kapısı ve cennet salonunun bir perdesi olduğunu sırr-ı iman ile gösterdi.

Hem iman, nazar-ı gafletle, arkamda, hiçlikte, yokluk karanlığında yuvarlanan dünyanın vaziyetini sırr-ı Kur'ân ile gösterdi ki; o zâhirî zulümâtta yuvarlanan dünya ise; vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücûdda bırakmış bir kısım mektubât-ı samedaniye ve sahâif-i nukûş-u sübhâniye olduğunu

Mebde-i hilkat: Yaratılışın başlangıcı.

Mektubat-ı samedaniye: Allah'tan gelen mektuplar.

Sahâif-i nukûş-u sübhâniye: İlâhî nakışlı sayfa-

lar, Allah'ın nakşettiği sayfalar.

Sırr-ı Kur'ân: Kur'ân'ın sırrı.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

gösterdi. Dünyanın mâhiyeti ne olduğunu biilmelyakîn bildirdi.

Hem iman, ileride gözünü açıp bana bakan kabri ve kabrin arkasında ebede giden caddeyi, nur-u Kur'ân ile gösterdi ki; o kabir, kuyu kapısı değil, belki âlem-i nurun kapısıdır. Ve o yol ise; hiçliğe ve ademistana değil, belki vücûda, nuristana ve saâdet-i ebediyeye giden yol olduğunu tam kanaat verecek bir derecede gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem oldu.

Hem iman, o elinde pek cüz'î bir kesb bulunan cüz'î bir cüz-ü ihtiyarî yerine, o

Ademistan: Yokluk.

Âlem-i nur: Nur âlemi, âhiret.

Cüz-ü ihtiyarî: İnsan iradesi, herhangi bir şeyi yapmak veya yapmama hususunda bir tarafı tercih etmek serbestliği.

Cüz'î: Küçük.

Kesb: Çaba, emek.

Nur-u Kur'ân: Kur'ân nuru.

Nuristan: Nurlu yer, cennet.

Saâdet-i ebediye: Ebedi mutluluk, âhiret saâdeti.

hadsiz düşman ve zulmetlere karşı, gayr-i mütenahî bir kudrete istinâd etmek ve hadsiz bir rahmete intisap etmek için o cüz-ü ihtiyarînin eline bir vesika veriyor. Belki de iman, o cüz-ü ihtiyarînin elinde bir vesika oluyor. Hem o cüz-ü ihtiyarî olan silâh-ı insanî, gerçi zâtında hem kısa, hem âciz, hem noksandır. Fakat nasıl ki bir asker, cüz'î kuvvetini devlet hesabına istimâl ettiği vakit, binler derece kuvvetinden fazla işler görür; öyle de sırr-ı imanla o cüz'î cüz-ü ihtiyarî, Cenâb-ı Hak nâmına O'nun yolunda istimâl edilse, beş yüz

Âciz: Güçsüz, kifayetsiz.

Gayr-i mütenahî: Sonsuz, sonu olmayan.

İntisap etme: Bağlanma, mensup olma.

İstimâl etmek: Kullanmak.

İstinâd etmek: Dayanmak.

Kudret: Güç, kuvvet.

Rahmet: Merhamet, acı-mak, şefkat etmek, ihsan etmek, esirgemek.

Sırr-ı iman: İman sırrı.

Silâh-ı insanî: İnsana ait silâh.

Vesika: Hücçet, belge.

Zulmet: Karanlık.

sene genişliğinde bir cenneti dahi kazanabilir.¹

Hem iman, geçmiş ve gelecek zamana nüfuz edemeyen o cüz-ü ihtiyarînin dizginini cismin elinden alıp, kalbe ve ruha teslim eder. Ruh ve kalbin dâire-i hayatı ise, cisim gibi hazır zamana münhasır olmadığından, pek çok seneler mâziden, pek çok seneler istikbâlden dâire-i hayatına dâhil olduğundan; o cüz-ü ihtiyarî, cüz'iyetten

¹ Cennette en alt mertebedekilerin bile, bin senelik mesafeye denk gelecek kadar bol nimetlere mazhar olduklarına dair bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (75) 2, cennet* 17; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/13, 64. Ayrıca cennetin, gökler ve yer kadar genişliğe sahip olduğuna dair bkz.: Âl-i İmran sûresi, 3/133; Hadîd sûresi, 57/21.

Cüz'iyet: Küçüklük.

Daire-i hayat: Hayat sahası.

İstikbal: Gelecek.

Münhasır: Mahsus, sınırlı, has.

Nüfuz etmek: İçine işlemek, girmek.

çıkıp külliyet kesbeder. Zaman-ı mâzinin en derin derelerine kuvvet-i iman ile girebildiği ve hüznünlerin zulmetlerini def edebildiği gibi; nur-u iman ile istikbalin en uzak dağlarına kadar çıkar, korkuları izâle eder.

İşte ey benim gibi ihtiyarlık zahmetini çeken ihtiyar ve hemşire ihtiyareler! Madem, elhamdülillâh, biz ehl-i imanınız ve madem imanda bu kadar nurlu, lezzetli, sevimli, şirin defineler var ve madem ihtiyarlığımız bizi bu definenin içine daha

---

Ehl-i iman: İman sahibi kimseler, müminler.

Elhamdülillah: Allah'a hamdolsun.

Hemşire: Kız kardeş, bacı.

Hüzün: İç sıkıntısı, keder, tasa, gam.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

Kesbetmek: Kazanmak, elde etmek.

Kuvvet-i iman: İman kuvveti.

Külliyet: Küllilik, umumilik, genellik.

Zaman-ı mâzi: Geçen, geçmiş zaman.

ziyâde sevk ediyor... Elbette imanlı ihtiyarlıktan şekvâ değil, belki binler teşekkür etmeliyiz...

Sevizinci Rica

İhtiyarlığın alâmeti olan beyaz kıllar saçıma düştüğü bir zamanda, gençliğin derin uykusunu daha ziyâde kalınlaştıran Harb-i Umumî'nin dağdağaları ve esaretimin keşmekeşlikleri ve sonra İstanbul'a geldiğim vakit; ehemmiyetli bir şân ü şeref vaziyeti, hattâ Halifeden, Şeyhü'l-İslâm'dan, Başkumandandan tut,

Alâmet: İşaret, belirti, simge.

Dağdağa: Gürültü, patırtı.

Halife: Hz. Peygamberin halefi, vekili ve Müslümanların başı, emiru'l-mü'minin.

Harb-i umumî: Dünya

savaşı.

Keşmekeşlik: Karışıklık, karmaşıklık.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Şeyhü'l-İslâm: Osmanlı devletinde eğitim, adliye ve diyanet teşkilatlarının başı.

tâ medrese talebelerine kadar haddimden çok ziyâde bir hüsn-ü teveccüh ve iltifat gösterdikleri cihetle, gençlik sarhoşluğu ve o vaziyetin verdiği hâlet-i ruhiye, o uykuyu o derece kalınlaştırmıştı ki; âdetâ dünyayı dâimî, kendimi de lâyemûtâne dünyaya yapışmış bir vaziyet-i acîbede görüyordum.

İşte o zamanda, İstanbul'un Bayezid Câmi-i mübarekine, Ramazan-ı Şerif'te, ihlâslı hâfızları dinlemeye gittim. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, semâvî yüksek hitabıyla

Daimî: Sürekli, devamlı. Kur'ân.

Had: Sınır, hak.

Hâlet-i ruhiye: Ruh hâli.

Hüsn-ü teveccüh: Saygı ile övme, takdir etme.

İltifat: Değer vermek, gönül almak.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-

Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan

Lâyemûtâne:

Ölümsüzcesine, ölmeyecekmişçesine.

Semâvî: Allah tarafından olan, ilâhî.

Vaziyet-i acîbe: Hayret verici hâl, durum.

Ziyade: Fazla.

beşerin fenâsını ve zîhayatın vefatını haber veren gayet kuvvetli bir sûrette **كُلُّ** **نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ**¹ fermanını, hâfızların lisânıyla ilân etti. Kulağıma girip, tâ kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti. Câmiden çıktım. Daha çoktan beri başımda yerleşen o eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırılmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçırma baktıkça, beyaz kıllar bana diyorlar: “Dikkat et!”

İşte o beyaz kılların ihtarıyla vaziyet

¹ “Her canlı her an ölümü tatmaktadır.” (Âl-i İmran sûresi, 3/185)

Ahzân: Hüzünler

Vaziyet: Hâl, durum.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Zîhayat: Canlı, hayat

İhtar: Hatırlatmak, dikka-
ti çekmek.

sahibi.

tavazzuh etti. Baktım ki; çok güvendiğim ve ezvâkına meftun olduğum gençlik elveda diyor ve muhabbetiyle pek çok alâkadar olduğum hayat-ı dünyeviye sönmeye başlıyor ve pek çok alâkadar ve âdetâ âşık olduğum dünya, bana “Uğurlar olsun.” deyip, misafirhânedenden gideceğimi ihtar ediyor. Kendisi de “Allah’a ısmarladık.” deyip, o da gitmeye hazırlanıyor. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân ذَائِقَةُ الْمَوْتِ âyetinin külliyetinde: *“Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Ve küre-i arz dahi bir nefistir, bâkî bir sûrete girmek*

Alâkadar: İlgili, ilişkili.

Ezvâk: Zevkler, keyifler.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Külliyet: Küllilik, umumilik, genellik.

Küre-i arz: Dünya, yerküre.

Meftun: Gönüllü, tutkun.

Nev-i insanî: İnsan türü.

Tavazzuh etmek: Aydınlanmak, açığa çıkmak.

için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, âhiret sûretine girmek için o da ölecek!” mânâsı, âyetin işaretinden kalbe açıliyordu.

İşte bu hâlette vaziyetime baktım ki; medâr-ı ezvâk olan gençlik gidiyor, menşe-i ahzân olan ihtiyarlık yerine geliyor. Ve gayet parlak ve nuranî hayat gidiyor; zâhirî karanlıklı dehşetli ölüm, yerine gelmeye hazırlanıyor. Ve o çok sevimli ve dâimî zannedilen ve gafillerin mâşûkası olan dünya, pek süratle zevâle kavuşuyor gördüm. Kendi kendimi aldatmak ve yine başımı gaflete sokmak için, İstanbul’da

Ahzân: Hüzünler.

neşe sebebi.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Menşe-i ahzân: Hüzün kaynağı.

Mâşûka: Sevilen, âşık olunan.

Zevâl: Sona erme, yok olma.

Medâr-ı ezvak: Zevk ve

haddimden çok fazla gördüğüm makam-ı içtimâînin ezvâkına baktım, hiçbir faydası olmadı. Bütün onların teveccühü, iltifatı, tesellileri; yakınımnda olan kabir kapısına kadar gelebilir, orada söner. Ve şöhret-perestlerin bir gaye-i hayali olan şân ü şerefın süslü perdesi altında sakil bir riyâ, soğuk bir hodfüruşluk, muvakkat bir sersemlik sûretinde gördüğümünden, anladım ki; beni şimdiye kadar aldatan bu işler, hiçbir teselli veremez ve onlarda hiçbir nur yok.

Gaye-i hayal: İdeal, mefkûre, ülkü.

Hodfüruş: Kendini beğenen, övünen.

İltifat: Değer vermek, gönül almak.

Makam-ı içtimâî: Sosyal statü, makam.

Muvakkat: Geçici, belli

bir süre için olan.

Riyâ: Gösteriş, iki yüzlülük.

Sakil: Ağır, sıkıntı veren, sıkıntılı.

Şöhret-perest: Şöhret düşkünü.

Teveccüh: Yönelme.

Yine tam uyanmak için, Kur'ân'ın semâvî dersini işitmek üzere, yine Bayezid Câmii'ndeki hâfızları dinlemeye başladım. O vakit o semâvî dersten *وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا¹ ... الخ* nev'inden kudsî fermanlarla müjdeler işittim. Kur'ân'dan aldığım feyz ile hâriçten teselli aramak değil, belki dehşet ve vahşet ve me'yûsiyet aldığım noktalar içinde teselliyi, ricayı, nuru aradım. Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun ki; ayn-ı dert içinde dermanı buldum,

¹ İman edenlerin müjdelendiği âyet-i kerîmeler için bkz.: Bakara sûresi, 2/25; Tevbe sûresi, 9/112; Yûnus sûresi, 10/2,87; Ahzâb sûresi, 33/47; Saf sûresi, 61/13.

Ayn-ı dert: Gerçek dert, derdin ta kendisi.

Feyz: Bereket, ihsan.

Kudsî: Mukaddes, kutsal, Allah'a ait.

Me'yusiyet: Ümitsiz,

kederli olma hâli.

Nev: Çeşit, tür.

Rica: İstek, ümit.

Vahşet: Yalnızlık, ıssızlık, ürküntü.

ayn-ı zulmet içinde nuru buldum, ayn-ı dehşet içinde teselliği buldum.

En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım, nur-u Kur'ân ile gördüm ki; ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de; fakat mümin için asıl sîması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir sûrette isbât etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi; *ölüm idam değil, firâk değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddimesidir, mebdeidir ve*

Ayn-ı dehşet: Hakikî dehşet.

Ayn-ı zulmet: Gerçek karanlık.

Firâk: Ayrılık.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat.

Kat'î: Kesin.

Mebde: Başlangıç.

Nuranî: Nurlu, parlak.

Sîma: Yüz, çehre.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

*vazife-i hayat külfetinden bir paydos-
tur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır.
Berzah âlemine göçmüş kâfile-i ahbaba
kavuşmaktır. Ve hâkezâ bunlar gibi haki-
katler ile ölümün hakikî güzel sîmasını gör-
düm. Korkarak değil, belki bir cihetle müş-
tâkâne mevtin yüzüne baktım. Ehl-i tarî-
katça râbîta-yı mevtin bir sırrını anladım.*

Sonra herkesi zevâliyle ağlatan ve her-
kesi kendine meftun ve müştâk eden ve

Berzah âlemi: Kabir
hayatı.

Ehl-i tarîkat: Bir tarikata
intisap etmiş kimseler.

Hâkeza: Bunun gibi,
böylece.

Kâfile-i ahbap: Dostlar
kafilesi, topluluğu.

Külfet: Yük, zahmet,
sıkıntı.

Meftun: Gönüllü, tutkun.

Mevt: Ölüm.

Müştâk: İstekli, arzulu.

Müştakane: Arzulu ve
iştiyaklı bir şekilde.

Rabîta-yı mevt: Devamlı
surette insanın öleceğini
hatırlaması.

Tebdil-i mekân: Mekân
değiştirmek.

Terhis: Hizmet bitimin-
den sonra salıverme,
serbest bırakma.

Vazife-i hayat: Hayat
vazifesi, ömür.

Zevâl: Sona erme, yok
olma.

günah ve gaflet ile geçen ve geçmiş gençliğime baktım; o güzel süslü çarşafı (elbisesi) içinde, gayet çirkin, sarhoş, sersem bir yüz gördüm. Eğer mâhiyetini bilmeseydim birkaç sene beni sarhoş edip güldürmesine bedel, yüz sene dünyada kalsam beni ağlattıracaktı. Nasıl ki öylelerden birisi ağlayarak demiş:

لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا فَأُخْبِرَهُ بِمَا فَعَلَ
الْمَشِيبُ¹

Yani: “Keşke gençliğim bir gün dönsedydi, ihtiyarlık benim başıma ne kadar hazîn hâller getirdiğini ona şekvâ edip söyleyecektim.”

¹ el-Übşeyhî, *el-Müstatraf* 2/71; el-Câhız, *el-Beyân ve't-tebyîn* 1/429.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Evet, bu zât gibi gençliğin mâhiyetini bilmeyen ihtiyarlar, gençliklerini düşünüp, teessüf ve tahassürle ağlıyorlar. Hâlbuki gençlik, eğer ehl-i kalb, ehl-i huzur ve aklı başında ve kalbi yerinde bulunan müminlerde olsa, ibadete ve hayrata ve ticaret-i uhreviyeye sarf edilse; en kuvvetli bir vesîle-i ticaret ve güzel ve şirin bir vasıta-yı hayrattır. Ve o gençlik, vazife-i diniyesini bilip sû-i istimâl etmeyenlere; kıymettar,

Ehl-i huzur: Kalbinde şüphe ve vesvese bulunmayan gönlü itminana ermiş kimseler.

Ehl-i kalb: Gönül insanı.

Hayrat: Sevap maksadıyla Allah yolunda yapılan hayır ve iyilikler.

Kıymettar: Kıymetli.

Sû-i istimâl: Bir şeyi kötüye kullanma.

Tahassür: Hasret

çekme, özlem.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Ticaret-i uhreviye: Âhirete yönelik ticaret.

Vasıta-yı hayrat: Hayır vasıtası.

Vazife-i diniye: Dinî vazife.

Vesile-i ticaret: Ticaret vesilesi.

zevkli bir nimet-i ilâhiyedir. Eğer istikâmet, iffet, takvâ beraber olmazsa çok tehlikeleri var. Taşkınlıklarıyla, saâdet-i ebediyesini ve hayat-ı uhreviyesini zedeler, belki hayat-ı dünyeviyesini de berbad eder. Belki bir-iki sene gençlik zevkine bedel, ihtiyarlıkta çok seneler gam ve keder çeker.

Madem ekser insanlarda gençlik zararlı düşüyor, biz ihtiyarlar Allah'a şükretmeliyiz ki, gençlik tehlikelerinden ve zararlarından kurtulduk. *Her şey gibi, elbette gençliğin dahi lezzetleri gidecek. Eğer ibadete ve hayra sarf edilmiş ise; o*

Gam: Üzüntü, dert, tasa, kaygı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı uhreviye: Âhiret hayatı.

İffet: Ahlâkî temizlik, namus, ırz.

İstikamet: Doğruluk,

dürüstlük.

Nimet-i ilâhiye: İlâhî nimet.

Saâdet-i ebediye: Ebedî mutluluk, âhiret saâdeti.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı kalma.

gençliğin meyveleri onun yerinde bâkî kalıp, hayat-ı ebediyede bir gençlik kazanmasına vesîle olur.

Sonra, ekser nâsın âşık ve müptelâ olduğu dünyaya baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Birbiri içinde “**üç küllî dünya**” var:

Birisi: Esmâ-yı ilâhiyeye bakar, onların aynasıdır.

İkinci yüzü: Âhirete bakar, onun mezraasıdır.¹

¹ “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” mânâsındaki hadis için bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205.

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Mezraa: Tarla.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı

Mübtelâ: Tutkun.

Hakk'ın güzel isimleri.

Nâs: İnsanlar.

Küllî: Genel, kapsamlı.

Üçüncü yüzü: Ehl-i dünyaya bakar, ehl-i gafletin mel'abegâhıdır.

Hem herkesin, bu dünyada koca bir dünyası var. Âdetâ insanlar adedince dünyalar birbiri içine girmiş. Fakat herkesin hususî dünyasının direği, kendi hayatıdır. Ne vakit cismi kırılrsa, dünyası başına yıkılır; kıyâmeti kopar. Ehl-i gaflet, kendi dünyasının böyle çabuk yıkılacak vaziyetini bilmediklerinden, umumî dünya gibi dâimî zannedip perestiş eder. Başkalarının dünyası gibi çabuk yıkılır, bozular, benim de hususî bir dünyam var. Bu hususî

Daimî: Sürekli, devamlı.

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp, âhireti düşünmeyenler.

Ehl-i gaflet: Gafil, gerçeklerden habersiz kimseler.

Hususî: Şahsî, özel.

Mel'abegâh: Oyun yeri, oyuncak.

Perestiş etmek: Aşırı derecede sevmek, düşkünlük.

Umumî: Genel, herkesi alâkadar eden.

dünyam, bu kısacık ömrümle ne faydası var diye düşündüm. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki:

Hem benim, hem herkes için, şu dünya muvakkat bir ticaretgâh ve her gün dolar boşalır bir misafirhâne ve gelen geçenlerin alış-verişi için yol üstünde kurulmuş bir pazar ve Nakkaş-ı Ezelî'nin teceddüd eden (hikmetle yazar bozar) bir defteri ve her bahar bir yaldızlı mektubu ve her bir yaz bir manzum kasidesi ve o Sâni-i Zülcelâl'in cilve-i esmâsını tazelandiren, gösteren aynaları

Cilve-i esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecelisi, parıltısı.

Manzum: Vezinli, kafiyeli söz.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Nakkaş-ı ezeli: Her şeye desen ve suret veren

ezeli Zat Allah (c.c).

Sâni-i Zülcelâl: Celâl, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c).

Teceddüd: Tazelenme, yenilenme.

Ticaretgâh: Alışveriş merkezi.

Yaldız: Cilâ, parlaklık.

ve âhiretin fidanlık bir bahçesi ve rahmet-i ilâhiyenin bir çiçekdanlığı ve âlem-i bekâda gösterilecek olan levhaları yetiştirmeye mahsus muvakkat bir tezgâhı mâhiyetinde gördüm. Bu dünyayı bu sûrette yaratan Hâlık-ı Zülcelâl'e yüz bin şükrettim. Ve anladım ki; dünyanın, âhirete ve esmâ-yı ilâhiyeye bakan güzel iç yüzlerine karşı nev-i insana muhabbet verilmişken, o muhabbeti sû-i istimâl ederek fânî, çirkin, zararlı, gafletli yüzüne karşı sarf

Âlem-i beka: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

Çiçekdanlık: Vazo, saksı.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Fânî: Gelip geçici, ölümlü, sonlu.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ululuk

ve azamet sahibi Yaratan.

Mahsus: Ayrılmış, özel, hususî.

Nev-i insan: İnsan türü.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Sû-i istimâl: Kötüye kullanma.

ettiğinden, ¹ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ¹
hadîs-i şerifinin sırrına mazhar olmuş-
lar.

İşte, ey ihtiyar ve ihtiyareler! Ben Kur'ân-ı Hakîm'in nuruyla ve ihtiyarlığımın ihtarıyla ve iman dahi gözümü açmasıyla bu hakikati gördüm ve çok risalelerde kat'î bürhânlarla isbat ettim. Kendime hakikî bir teselli ve kuvvetli bir rica ve parlak bir ziyâ gördüm. Ve ihtiyarlığıma memnun oldum ve gençliğin gitmesinden mesrûr oldum. Siz de ağlamayınız ve şükrediniz. Madem iman var ve hakikat

---

¹ “Dünya sevgisi bütün hataların başıdır.” (Bkz.: el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 7/338; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-terhîb 3/178; es-Suyûtî, et-Tedribü'r-râvî s.287; el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ 1/496).

Bürhan: Delil, ispat vasıtası.

Kat'î: Kesin.

Mesrur: Mutlu, sevinçli.

böyledir; ehl-i gaflet ağlasın, ehl-i dalâlet ağlasın.

Doğuzuncu Rica

Harb-i Umumî'de esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalîsinden, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir câmii, meşhur Volga Nehri'nin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zâbitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim; dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi, kefâletle beni o Volga Nehri'nin kenarındaki küçük câmiye aldılar.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i gaflet: Gafil, gerçeklerden habersiz kimseler.

Esaret: Esir olma hâli, tutsaklık.

Harb-i Umumî: Dünya savaşı.

Kefâlet: Herhangi önemli bir işte bir başkasını referans vermek, ona kefil olmak.

Şark-ı şimalî: Kuzey doğu.

Vilâyet: İl.

Zâbit: Subay.

Ben yalnız olarak câmide yatıyordum. Bahar da yakın. O şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga Nehri'nin hazîn şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum, fakat Harb-i Umumî'yi gören ihtiyardır. Güyâ ¹ *يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا* sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki; çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle, kırk yaşında iken, kendimi

---

¹ “Dehşetinden çocukları birden ak saçlı ihtiyarlara çevirecek o gün...” (Müzzemmil sûresi, 73/17)

Firkat: Ayrılık, firak, hasret.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

Muvakkaten: Geçici

olarak.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Şimal: Kuzey.

seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlıklı uzun gece ve hazîn gurbet ve hazîn vaziyet içinde hayattan ve vatan-dan bir me'yûsiyet geldi. Aczime, yalnız-lığımı baktım, ümidim kesildi. O hâlette iken Kur'ân-ı Hakîm'den imdâd geldi; di-lim ¹ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ dedi, kalbim de ağlayarak dedi:

غَرِيبِم بِيكْسَمِ ضَعِيفِم نَاتُوَانِمِ الْأَمَانِ كُوَيْمِ
عَفُو جُوَيْمِ مَدَدُ خَوَاهِمِ زِدْرَكَاهْتِ إِلَهِي ²

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

² Garibim, kimsesizim, zayıfım, güçsüzüm, imdat derim. Dergâhından affını, yardımını dilerim, ey Allah'ım!

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Me'yusiyet: Ümitsiz, kederli olma hâli.

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek, Niyazî-i Mısırî gibi dedim:

*Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup, çağırırım
dost, dost!*¹

diye, dostları arıyordu.

Her ne ise... O hüznü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı ilâhîde zaaf u aczim o kadar büyük bir şefaâtçi

¹ Niyazi Mısırî, *Dîvân* s.169 (157. şiir, 11. beyit)

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Dem: Vakit, an, lahza.

Dergâh-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Gam: Üzüntü, dert, tasa, kaygı.

Şefaâtçi: Affa veya

başka bir maksada ulaşma için vesile olan.

Şevk: Şiddetli arzu, neşe, sevinç.

Tahayyül: Hayal etme, düşünme.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

ve vesîle oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra, gayet hilâf-ı memûl bir sûrette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla Rusça bilmediğim hâlde firar ettim. Zaaf u aczime binâen gelen inâyet-i ilâhiye ile harika bir sûrette kurtuldum. Tâ Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki, bu sûrette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları, çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firarî seyahati bitirdim.

Fakat o Volga Nehri kenarındaki câmideki mezkûr gecenin vaziyeti bana bu

Firarî: Firar eden, kaçak. Anılan.

Hilâf-ı memûl: Beklenenin aksine.

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

Mezkûr: Adı geçen.

Muvaffak olmak: Ulaşmak, başarmak.

Teshilât: Kolaylaştırmalar, kolaylıklar.

Vesile: Vasıta, sebep.

kararı verdirmiş ki; “Bakıyye-i ömrümü mağaralarda geçireceğim. Bu insanların hayat-ı içtimâyesine karışmak artık yeter. Madem sonunda yalnız kabre gideceğim; yalnızlığa alışmak için, şimdiden yalnızlığı ihtiyar edeceğim.”, demiştim.

Fakat, maatteessüf, İstanbul’daki ciddî ve çok ahbap ve İstanbul’un şâşaalı hayat-ı dünyeviyesi, hususan haddimden çok fazla bana teveccüh eden şân ü şeref gibi neticesiz şeyler, o kararımı muvakkaten bana unutturdular. Güyâ o gurbet

Ahbap: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Bakıyye-i ömür: Ömrün geriye kalan kısmı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünyaya hayatı.

Hayat-ı içtimâie: Toplum hayatı.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

İhtiyar etmek: Seçmek, tercih etmek.

Maatteessüf: Maalesef.

Muvakkaten: Geçici olarak.

Şâşaalı: Parlak, gösterişli.

Teveccüh: Yönelme, sevgi, yakınlık.

gecesi, hayatımın gözünde nurlu siyahlıktı. Ve İstanbul'un beyaz şâsaalı gündüzü, o hayat gözümün nursuz beyazı idi ki, ileriyi göremedi, yine yattı. Tâ iki sene sonra Gavs-ı Geylânî, *Fethu'r-Rabbânî* kitabıyla tekrar gözümü açtırdı.¹

İşte ey ihtiyar ve ihtiyareler! Biliniz ki; ihtiyarlıktaki zaaf u acz, rahmet ve inâyet-i ilâhiyenin celbine vesîledir. Ben kendi şahsımda çok hâdiselerle müşâhede ettiğim gibi, zeminin yüzündeki rahmetin cilvesi de gayet zâhir bir tarzda bu hakikati

---

¹ Bkz.: Abdülkadir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî* s.265.

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Celb: Getirme, çekme.

Cilve: Görünme, yansıma.

Gavs-ı Geylânî: Abdül-

kâdir Geylânî Hazretleri.

Müşâhede: Görme, şahit olma.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Zâhir: Apaçık.

Zemin: Yeryüzü, dünya.

gösteriyor. Çünkü hayvanâtın en âciz ve en zayıfı, yavrulardır. Hâlbuki rahmetin en şirin ve en güzel cilvesine mazhar, yine onlardır. Bir ağacın başındaki yuvada bir yavrunun aczi; annesini en mutî bir nefer gibi, rahmetin cilvesi istihdam ediyor. Etrafı gezer, rızkını getirir. Ne vakit o yavru kanatlarının kuvvetlenmesiyle aczini unutsa, vâlidesi ona “Sen git rızkını ara.” der, daha onu dinlemez.

İşte bu sırr-ı rahmet, yavruların hakkında cereyân ettiği gibi, zaaf u acz noktasında yavrular hükmüne geçen ihtiyarlar hakkında da câridir. Bana kanaat-i kat'îye

Câri: Geçerli.

Cereyan etmek: Akıp gitmek, yürürlükte olmak.

Hayvanat: Hayvanlar.

Kanaat-ı kat'îye: Kesin fikir.

Mazhar: Nail olmuş, erişmiş, kavuşmuş.

Sırr-ı rahmet: İlâhi rahmetin sırrı, hakikati

verecek derecede tecrübeler vardır ki; nasıl çocukların aczlerine binâen rahmet tarafından rızıkları harika bir sûrette memeler musluklarından gönderiliyor ve akıttırılıyor; öyle de, masûmiyet kesbeden imanlı ihtiyarların rızıkları da, bereket sûretinde gönderiliyor. Hem bir hânenin bereket direği, o hânedeki ihtiyarlar olduğu; hem bir hâneyi belâlardan muhafaza edici, içindeki beli bükülmüş masum ihtiyarlar ve ihtiyareler bulunduğu¹(Hâşiye) hadîs-i şerifin bir parçası olan

لَوْلَا الشُّيُوخُ الرَّكْعُ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْبَلَاءُ صَبًّا²

1 (Hâşiye) Hadîsin tamamı: وَلَوْلَا الْبُهَائِمُ الرَّكْعُ وَالصِّبْيَانُ

ilâ âhir... –ev kemâ kâl–

2 Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 11/287; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 22/309.

Kesbetmek: Kazanmak, temizlik.
elde etmek.

Mutî: İtaatli

Masumiyet: Sıfık,

yani, “Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasaydı, belâlar sel gibi üzerinize dökülecekti.” diye ferman etmekle, bu hakikati isbat ediyor.

İşte madem ihtiyarlıktaki zaaf u acz, bu derece rahmet-i ilâhiyenin celbine medârdır; ve madem Kur’ân-ı Hakîm

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أِفٌّ وَلَا تُنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا¹

¹ “(Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin.) Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. ⇨

Ferman etmek:
Buyurmak.

Medâr: Sebep, vesile.

âyetiyle, beş cihetle gayet mucizâne bir sûrette ihtiyar peder ve vâlideye karşı hürmete ve şefkate evlâdları davet ediyor; ve madem İslâmiyet dini, ihtiyarlara hürmet ve merhameti emrediyor;¹ ve madem insâniyet fıtratı, ihtiyarlara karşı hürmet ve merhameti iktizâ ediyor. Elbette biz

---

⇨ Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!” (İsrâ sûresi, 17/23-25).

- ¹ “İhtiyarlara hürmet ve saygı, küçüklere de sevgi ve merhamet göstermeyen bizden değildir.” meâlindeki hadis-i şerif için bkz.: Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/185, 207, 222; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/131, 4/197; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/191; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/101.

Cihet: Yön, taraf.

Fıtrat: Yaratılış, tabiat.

Hürmet: Saygı gösterme, saygı.

İktiza etmek: Gerektir-

mek, icap ettirmek.

İnsaniyet: İnsanlık.

Mucizane: Mucizevî, mucizeli.

ihtiyarlar, gençlik iştihasıyla olan muvakkat bir zevk-i maddî yerine, mânevî ve daimî ve mühim inâyet-i ilâhiyeden ve rikkat-i cinsiyeden gelen rahmet ve hürmet ve rahmet ve hürmetten neşet eden ezvâk-ı ruhaniyeyi alıyoruz. O hâlde biz bu ihtiyarlığımızı, yüz gençliğe değişmemeliyiz. Evet ben kendim sizi temin ediyorum ki: “Eski Said’in on senelik gençliğini bana verseler, ben şimdi Yeni Said’in bir senelik ihtiyarlığını vermeyeceğim.” Ben ihtiyarlığımdan râzıyım, siz de râzı olmalısınız.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Ezvâk-ı ruhaniye: Ruhânî, mânevî zevkler, lezzetler.

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın ihsan ve lütfu.

İштиha: İştah.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Neş’et etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

Rikkat-ı cinsiye: Hemcinslerine karşı incelik, nezaket içerisinde olma, şefkat etme.

Zevk-i maddî: Maddî zevk.

Onuncu Rica

Bir zaman esaretten geldikten sonra, İstanbul'da bir-iki sene yine gaflet galebe etti. Siyaset havası, nazarımı nefsimden kaldırıp âfâka dağıtmış iken, bir gün İstanbul'un Eyüb Sultan kabristanının de-reye bakan yüksek bir yerinde oturuyordum. İstanbul etrafındaki âfâka baktım. Birden, bakıyorum benim hususî dünyam vefat ediyor, bazı cihette ruh çekiliyor gibi bir hâlet-i hayaliye bana geldi. Dedim: "Acaba bu kabristanının mezar taşlarındaki yazıları mıdır ki, bana böyle hayal

Âfâk: Dış dünya, kişiyi doğrudan ilgilendirmeyen şeyler.

Esaret: Esir olma hâli, tutsaklık.

Galebe etmek: Galip gelmek, yenmek,

bastırmak.

Hâlet-i hayaliye: Ruhânî, mânevî hâl ve durum.

Hususî: Şahsî, özel.

Kabristan: Mezarlık.

Nazar: Bakma, bakış.

veriyor?” diye nazarımı çektim. Uzağa değil, o kabristana baktım, kalbime ihtar edildi ki:

“Bu senin etrafındaki kabristanın, yüz İstanbul, içinde vardır. Çünkü yüz defa İstanbul buraya boşalmış. Bütün İstanbul’un halkını buraya boşaltan bir Hâkim-i Kadîr’in hükmünden kurtulup müstesnâ kalamazsın, sen de gideceksin.”

Ben kabristandan çıkıp, bu dehşetli hayal ile Sultan Eyüb Câmîi’nin mahfelindeki küçük bir odaya çok defa girdiğim gibi, bu defa da girdim. Düşündüm ki; ben üç cihette misafirim; bu menzilcikte misafir

Hâkim-i Kadîr: Her işini hikmetli yapan, her şeye gücü yeten Allah (c.c.)

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkat çekmek.

Mahfel: Camilerde

müezzinlere ayrılan yüksek kısım.

Menzilcik: Odacık.

Müstesna: İstisna edilen, kural dışı bırakılan.

olduğum gibi, İstanbul'da da misafirim, dünyada da misafirim. Misafir, yolunu düşünmeli. Nasıl ki bu odadan çıkacağım, bir gün de İstanbul'dan da çıkacağım, diğer bir gün de dünyadan çıkacağım.

İşte bu hâlette, gayet rikkatli ve firkatli, elemli bir hüzün ve gam kalbime, başıma çöktü. Çünkü ben yalnız bir-iki dostu kaybetmiyorum; İstanbul'da binler sevdiğim dostlarımdan müfârakat gibi, çok sevdiğim İstanbul'dan da ayrılacağım. Dünyada yüz binler dostlarımdan iftirâk gibi, çok sevdiğim ve müptelâ olduğum o güzel dünyadan da ayrılacağım, diye

---

Firkat: Ayrılık, firak, hasret.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

İftirak: Ayrılık, ayrılma.

Mübtelâ: Tutkun.

Müfarakat: Ayrılık.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

düşünürken, yine kabristanın o yüksek yerine gittim. Ara sıra sinemaya ibret için gittiğimden; bana, İstanbul içindeki insanlar, o dakikada sinemada geçmiş zamanın gölgelerini hazır zamana getirmek cihetiyle, ölmüş olanları ayakta gezer sûretinde gösterdikleri gibi aynen ben de o vakit gördüğüm insanları, ayakta gezen cenazeler vaziyetinde gördüm. Hayalime dedim ki: “Madem bu kabristanda olanlardan bir kısmı sinemada gezer gibi görülüyor; ileride katiyen bu kabristana girecekleri, girmiş gibi gör; onlar da cenazelerdir, geziyorlar.”

Birden Kur’ân-ı Hakîm’in nuruyla ve Gavs-ı Âzam Şeyh-i Geylânî Hazretlerinin

Cihet: Yön, taraf.

Gavs-ı Âzam: “En büyük veli” anlamında

Hz. Abdülkâdir Geylânî’nin lâkâbı (k.s.).

Vaziyet: Hâl, durum.

irşadıyla, o hazîn hâlet, sürurlu ve neşeli bir vaziyete inkılâp etti. Şöyle ki:

O hazîn hâle karşı Kur'ân'dan gelen nur böyle ihtar etti ki; senin, şimal-i şarkîde, Kosturma'daki gurbetinde bir-iki esir zâbit dostun vardı. Bu dostların her hâlde İstanbul'a gideceklerini biliyordun. Sana birisi dese idi: "Sen İstanbul'a mı gideceksin, yoksa burada mı kalacaksın?" Elbette zerre miktar aklın varsa, İstanbul'a ferah ve sürurla gitmesini kabul edecektin. Çünkü bin birden dokuz yüz doksan dokuz ahbabın İstanbul'dadırlar.

Ahbab: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İnkılâp: Değişme, dönüşme.

İrşad: Doğru yolu

gösterme, uyarma.

Neşe: Sevinç, keyif.

Sürur: Sevinç, neşe.

Şimal-i şarkî: Kuzey doğu.

Zâbit: Subay.

Burada bir-iki tane kalmış, onlar da oraya gidecekler. Senin için İstanbul'a gitmek; hazîn bir firâk, elîm bir iftirâk değil. Hem de geldin, memnun olmadın mı? O düşman memleketindeki pek karanlık uzun gecelerinden ve pek soğuk fırtına kışlarından kurtuldun. Bu güzel, dünya cenneti gibi İstanbul'a geldin.

Aynen öyle de; senin küçüklüğünden bu yaşına kadar, sevdiklerinden yüzde doksan dokuzu sana dehşet veren kabristana göçmüşler. Bu dünyada kalan bir-iki dostun var, onlar da oraya gidecekler. Dünyada vefatın firâk değil, visâldir; o ahbaplara kavuşmaktır. Onlar, yani o ervâh-ı bâkiye,

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Ervâh-ı bâkiye: Ebedî

olan ruhlar.

Visâl: Ulaşma. Sevgiliye kavuşma.

eskimiş yuvalarını toprak altında bırakıp bir kısmı yıldızlarda, bir kısmı âlem-i berzah tabakâtında geziyorlar diye ihtar edildi.

Evet, bu hakikati, Kur'ân ve iman o derece kat'î bir sûrette isbât etmiştir ki; bütün bütün kalbsiz, ruhsuz olmazsa ve yahut dalâlet kalbini boğmamış ise, görüyor gibi inanmak gerektir. Çünkü bu dünyayı hadsiz envâ-ı lütuf ve ihsânıyla böyle tezyin edip mükrimâne ve şefikâne rubûbiyetini gösteren ve tohumlar gibi en

---

Âlem-i berzah: Kabir hayatı.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Envâ-ı lütuf: Lütuf çeşitleri.

Mükrimâne: İkrâm edercesine.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı yaratması ve idare etmesi.

Şefikâne: Şefkatlice.

Tabakat: Tabakalar, makamlar.

Tezyin: Donatma, süsleme.

ehemmiyetsiz cüz'î şeyleri dahi muhafaza eden bir Sâni-i Kerîm ve Rahîm; masnû-âtı içinde en mükemmel ve en câmi, en ehemmiyetli ve en çok sevdiği masnûu olan insanı, elbette ve bilbedâhe sûreten görüldüğü gibi böyle merhametsiz, âkıbetsiz idam etmez, mahvetmez, zâyi etmez. Belki bir çiftçinin toprağa serptiği tohumlar gibi, başka bir hayatta sünbül vermek için, Hâlık-ı Rahîm o sevgili masnûunu

Âkibet: Son, nihayet, netice.

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

Câmi: Geniş, kapsamlı.

Ehemmiyet: Mühim olma, önem.

Hâlık-ı Rahîm: Sonsuz merhamet ve şefkat sahibi her şeyi yoktan yaratan Allah (c.c.).

Masnû: Sanatlı bir şekilde yaratılmış her bir

varlık.

Masnûât: Sanat eseri olan varlıklar. (Allah'ın yarattığı her şey)

Rahîm: Pek çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Sâni-i Kerim: Cömert, müsamahakâr yaratıcı, Allah (c.c.).

Sûreten: Zahiren, görünürde.

bir rahmet kapısı olan toprak altına muvakkaten atar.¹(Hâşiye)

İşte bu ihtâr-ı Kur'ânî'yi aldıktan sonra, o kabristan, İstanbul'dan ziyâde bana ünsiyetli oldu. Halvet ve uzlet, bana sohbet ve muâşeretten daha ziyâde hoş geldi. Ben de Boğaz tarafındaki Sarıyer'de, bir halvethâne kendime buldum. Gavs-ı Âzam

---

1 (Hâşiye) Bu hakikat; iki kere iki dört eder derecesinde sâir risalelerde, hususan Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözler'de isbat edilmiştir.

Gavs-ı A'zam: "En büyük veli" anlamında Hz. Abdülkâdir Geylânî'nin lâkâbı (k.s.).

Halvet: İbadet, riyazet, zikir ve murakebe maksadıyla bir köşeye çekilme.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

İhtar-ı Kur'ânî: Kur'ân'ın

ihtarı, hatırlatması.

Muâşeret: Bir arada hoşça geçinerek yaşama.

Muvakkaten: Geçici olarak.

Uzlet: İnsanlardan uzak durma, bir köşeye çekilme, inziva.

Ünsiyet: Ülfet, dostluk.

Ziyâde: Daha fazla.

(*ḳaddesallâhu sirrah*) *Fethu'r-Rabbânî*'siyle, bana bir üstad ve tabip ve mürşid olduğu gibi, İmam Rabbânî de (*ḳaddesallâhu sirrah*) Mektubât'ıyla, bir enîs, bir müşfik, bir hocca hükmüne geçti. O vakit ihtiyarlığa girdiğimden ve medeniyetin ezvâkından çekildiğimden ve hayat-ı içtimâiyeden sıyrıldığımından pek çok memnun oldum. Allah'a şükrettim.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık içine giren ve ihtiyarlığın ihtarıyla vefatı çok tahattur eden zâtlar! Kur'ân'ın verdiği ders-i iman nuruyla, ihtiyarlığı ve vefatı ve hastalığı

Ders-i iman: İman dersi.

Enis: Dost, arkadaş, can yoldaşı.

Ezvak: Zevkler, lezzetler.

Hayat-ı içtimâiye: Toplum hayatı.

Mürşid: İrşad eden, doğru yolu gösteren.

Müşfik: Şefkatli, merhametli.

Tabîp: Doktor, hekim.

Tahattur: Akla gelme, hatırlama.

Üstad: İlim veya sanatta üstün olan kimse, usta, muallim, profesör.

hoş görmeliyiz, belki bir cihette sevmeliyiz. *Madem iman gibi hadsiz derecede kıymettar bir nimet bizde vardır; ihtiyarlık da hoştur, hastalık da hoştur, vefat da hoştur. Nâhoş bir şey varsa; o da günahdır, sefâhettir, bid'atlardır, dalâlettir.*

On Birinci Rıca

Esaretten geldikten sonra, İstanbul'da Çamlıca Tepesi'nde bir köşkte, merhum biraderzâdem Abdurrahmân ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde bizim gibilere en mes'ûdâne

Bid'at: Dinde aslı olmayan şeyler.

Biraderzâde: Kardeş çocuğu, yeğen.

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Kıymettar: Kıymetli.

Mes'udane: Mutlu bir şekilde.

Nâhoş: Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen.

Sefahet: Yasak olan zevk ve eğlenceye düşkünlük.

bir hayat sayılabılırdi. Çünkü esaretten kurtulmuşum, Dâru'l-Hikmet'te meslek-i ilmiyeme münasip en âlî bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevkice İstanbul'un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem her şeyim mükemmeldi. Merhum biraderzâdem Abdurrahmân gibi gayet zeki, fedâkâr, hem bir talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlâd-ı mâneviyem beraberdi.

Âlî: Yüce, yüksek.

Dâru'l-hikmet: 1918-1922 yılları arasında, zamanın problemlerine İslâmî çözümler üretme doğrultusunda faaliyet göstermiş İslâmî İlimler Akademisi.

Evlâd-ı mâneviye: Manevî evlâd.

Fedakâr: Şahsî menfaatlerini hiçe sayabilen.

Haysiyet: Onur, şeref.

Hizmetkâr: Hizmetçi.

Merhum: Ölmüş, rahmetli.

Meslek-i ilmiye: İlmî kariyer.

Mevki: Yer, mekân.

Muvaffakiyet: Başarı.

Münasip: Uygun.

Neşr-i ilm: İlim yaymak.

Teveccüh: Yönelme, yakınlık.

Dünyada herkesten ziyâde kendimi mesûd bilirken aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kılları gördüm.

Birden esarete, Kosturma'daki câmi-deki intibâh-ı ruhî yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medâr-ı saâdet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbâbı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki; çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadâkatli zannettiğim bir arkadaşımda, umulmadık bir sadâkatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyevi-yeden bir ürkme geldi. Kalbime dedim:

Hâlât: Hâller, durumlar.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

İntibah-ı ruhî: Ruhî uyanış.

Medâr-ı saadet-i dünye-

viye: Dünya mutluluğunun sebebi.

Merbut: Bağlı, irtibatlı.

Mesûd: Mutlu, bahtiyar.

Tedkik: İnceleme, araştırma.

“Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki; hakikat noktasında acınacak hâlimize, pek çok insanlar gıpta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar dîvâne mi olmuşlar, yoksa şimdi ben dîvâne mi oluyorum ki, bu dünya-perest insanları dîvâne görüyorum?”

Her ne ise... Ben, ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibâh cihetinde, en evvel alâkadar olduğum fânî şeylerin fânîliğini gördüm. Kendime de baktım, nihayet-i aczde gördüm. O vakit, bekâ isteyen ve bekâ

Alâkadar: İlgili.

Beka: Ebedî olma, sürekli var olma.

Cihet: Yön, taraf.

Dîvâne: Deli.

Dünya-perest: Dünyaya, tapacak derecede ehemmiyet veren.

Fâni: Gelip geçici, ölümlü, sonlu.

Gıpta: İmrenme.

İntibah: Uyanma, harekete geçme.

Nihayet-i acz: Son derece güçsüzlük.

tevehhümüyle fânîlere müptelâ olan ruhum bütün kuvvetiyle dedi ki: “Madem cismen fânîyim, bu fânîlerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben âcizim, bu âcizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Bâkî-i Sermedî, bir Kadîr-i Ezelî lâzım.” diyerek taharriye başladım.

O vakit, her şeyden evvel, eskiden beri tahsil ettiğim ilme müracaat edip, bir teselli, bir rica aramaya başladım. Maatteessüf o vakte kadar ulûm-u felsefeyi,

Bâki-i sermedî: Ebedî, sonu olmayan Allah (c.c.).

Cismen: Cisim olarak, beden.

Kadîr-i Ezelî: Güç ve kuvvetinin başlangıcı ve sonu olmayan Allah (c.c.).

Maatteessüf: Maalesef.

Müptelâ: Tutkun.

Taharri: Arama, araştırma.

Tahsil: Elde etme, kazanma.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Ulûm-u felsefe: Felsefe ilimleri.

ulûm-u İslâmiye ile beraber havsalama doldurup o ulûm-u felsefeyi pek yanlış olarak maden-i tekemmül ve medâr-ı tenevvür zannetmiştim. Hâlbuki o felsefî meseleler ruhumu çok fazla kirletmiş ve terakkî-yât-ı mâneviyemde engel olmuştu.

Birden, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle Kur'ân-ı Hakîm'deki hikmet-i kudsiye imdada yetişti. Çok risalelerde beyân edildiği gibi; o felsefî meselelerin kirlerini yıkadı, temizlettirdi.

Ezcümle, fûnûn-u hikmetten gelen

Ezcümle: Bu cümleden olarak, bunlardan başlıcaları şunlardır.

Fûnûn-u hikmet: Felsefe bilimleri.

Havsala: Anlama gücü, kavrama derecesi.

Hikmet-i kudsiye: Yüce bilgi.

Maden-i tekemmül: İlerleme kaynağı.

Medâr-ı tenevvür: Aydınlanma sebebi,

Terakkîyat-ı mâneviye: Mânevî yükseliş, ilerleme.

Ulûm-u İslâmiye: İslâm ilimleri

zulümât-ı ruhiye, ruhumu kâinata boğdu-
 ruyordu. Hangi cihete baktım, nur ara-
 dım; o meselelerde nur bulamadım, tenef-
 füs edemedim. Tâ Kur'ân-ı Hakîm'den ge-
 len ve ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ cümlesiyle ders verilen
 tevhid, gayet parlak bir nur olarak bütün o
 zulümâtı dağıttı; rahatla nefes aldım. Fakat
 nefis ve şeytan, ehl-i dalâlet ve ehl-i felse-
 feden aldıkları derse istinad ederek, akıl ve
 kalbe hücum ettiler. Bu hücumdaki müna-
 zarat-ı nefsiye, –lillâhilhamd– kalbin mu-
 zafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde

¹ “Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiç-
 bir ilâh yoktur.” (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i
 İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

Münazarat-ı nefsiye:

Nefsin kendi kendine
 konuşmaları, iç
 münakaşa.

Teneffüs: Nefes alma,

soluklanma.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ı
 birleme.

Zulümât-ı ruhiye: Ruhî
 karanlık.

kısmen o münazaralar yazılmış. Onlara ik-tifa edip, burada yalnız binde bir muzaffe-riyet-i kalbiyeyi göstermek için, binler bür-handan bir tek bürhan beyân edeceğim. Tâ ki, gençliğinde hikmet-i ecnebiye ve-ya fünûn-u medeniye nâmı altındaki kıs-men dalâlet, kısmen mâlâyâniyat mesele-leriyle ruhunu kirletmiş, kalbini hasta et-miş, nefsinin şımartmış bir kısım ihtiyarların ruhunda temizlik yapsın. Tevhid hakkın-da şeytan ve nefsin şerrinden kurtulsun. Şöyle ki:

Ulûm-u felsefiyenin vekâleti nâmına nefsim dedi ki:

Bürhan: Delil.

Fünûn-u medeniye:

Çağdaş ilimler.

Hikmet-i ecnebiye: Ya-bancî felsefe.

İktifa etmek: Kâfi gör-me, yeterli bulma.

Mâlâyâniyat: Mânâsız, faydasız, boş şeyler.

Muzafferiyet-i kalbiye:

Kalbî zafer, başarı.

Münazara: Tartışma.

Vekâlet: Vekil olma, vekillik.

“Bu kâinattaki eşyanın tabiatıyla bu mevcûdâta müdahaleleri var. Her şey bir sebebe bakar. Meyveyi ağaçtan, hububatı topraktan istemeli. En cüz’î, en küçük bir şeyi de Allah’tan istemek ve Allah’a yalvarmak ne demektir?”

O vakit nur-u Kur’ân ile sırr-ı tevhid, şu gelecek sûrette inkişaf etti. Kalbim o mütefelsif nefsim dedi:

En cüz’î ve en küçük şey, en büyük şey gibi, doğrudan doğruya bütün bu kâinat Hâlıkının kudretinden gelir ve hazinesinden çıkar. Başka sûrette olmaz. Esbap ise bir perdedir. Çünkü en

Cüz’î: Küçük.

Esbap: Sebepler.

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

Hububat: Tahıl ürünleri.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Mütefelsif: Felsefe ile uğraşan.

Nur-u Kur’ân: Kur’ân nuru.

Sırr-ı tevhid: Birlik sırrı.

ehemmiyetsiz ve en küçük zannettiğimiz mahlûklar, bazen sanat ve hilkat cihetinde en büyüğünden daha büyük olur. Sinek tavuktan sanatça ileri geçmezse de, geri de kalmaz. Öyle ise büyük küçük tefrik edilmeyecek. Ya bütünü esbâb-ı maddiyeye taksim edilecek veya hut bütünü birden bir tek Zât'a verilecektir. Birinci şık muhâl olduğu gibi, bu şık vâciptir, zarurîdir. Çünkü bir tek Zât'a, yani bir Kadîr-i Ezelî'ye verilse; madem bütün mevcûdâtın intizamat ve hikmetleriyle vücûdu kat'î tahakkuk eden ilmi, her şeyi

Esbab-ı maddiye: Maddî sebepler, şartlar.

Hilkat: Yaratılış.

İntizamat: Tertipler, düzenler.

Kadîr-i Ezelî: Güç ve kuvvetinin başlangıcı ve sonu olmayan Allah (c.c.).

Mahlûk: Yaratık.

Tahakkuk: Gerçekleşme, meydana gelme.

Taksim etmek: Bölmek, bölüşmek.

Tefrik: Ayırma.

Vâcib: Lüzumlu, zarurî, gerekli.

ihata ediyor; ve madem ilminde her şeyin miktarı taayyün ediyor; ve madem bilmüşâhede her vakit hiçten, nihayetsiz sühûletle, nihayetsiz sanatlı masnûlar vücûda geliyor; ve madem o Kadîr-i Alîm'in bir kibrit çakar gibi emr-i kün feyekûn¹ ile hangi şey olursa olsun îcâd edebildiğini, hadsiz kuvvetli deliller ile, çok risalelerde beyân ettiğimiz ve hususan Yirminci Mektup ve Yirmi Üçüncü Lem'a'nın âhîrinde

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da oluverir.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Bilmüşâhede: Bizzat şahid olarak, görerek.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

İcâd: Var etme, vücûda getirme.

İhata: İçine alma, kapsama.

Kadîr-i Alîm: Her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Sühûlet: Kolaylık.

Taayyün: Meydana çıkma, aşikâr olma, belli olma.

isbat edildiği gibi, hadsiz bir kudreti var. Elbette, bilmüşâhede görülen hârikulâde sühûlet ve kolaylık, o ihata-yı ilmiyeden ve azamet-i kudretten geliyor.

Meselâ, nasıl ki göze görülmeyen eczâ-lı bir mürekkeple yazılan bir kitaba, o yazıyı göstermeye mahsus bir eczâ sürülse; o koca kitab, birden her bir göze vücûdunu gösterip kendini okutturur. Aynen öyle de; o Kadîr-i Ezelî'nin ilm-i muhîtinde, her şeyin sûret-i mahsusası bir miktar-ı muayyen

Azamet-i kudret: Cenâb-ı Hakk'ın kudretinin büyüklüğü ve yüceliği.

Eczâ: Parçalar.

Hârikulâde: Fevkalâde, olağan üstü.

İhata-yı ilmiye: İlmen her şeyi kuşatma, bilme.

İlm-i muhit: Cenab-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan ve kaplayan ilmi.

Kadîr-i Ezelî: Güç ve kuvvetinin başlangıcı ve sonu olmayan Allah (c.c.).

Mahsus: Ayrılmış, özel, hususî.

Mikdar-ı muayyen: Belirlenmiş ölçü, kalıp.

Sûret-i mahsusa: Özel tarz.

ile taayyün ediyor. O Kadîr-i Mutlak emr-i kün feyekûn ile, o hadsiz kudretiyle ve nafiz iradesiyle, o yazıya sürülen eczâ gibi, gayet kolay ve sühûletle kudretin bir cilvesi olan kuvvetini o mâhiyet-i ilmiyeye sürer, o şeye vücûd-u hâricî verir; göze gösterir, nukûş-u hikmetini okutturur.

Eğer bütün eşya birden o Kadîr-i Ezelî'ye ve Alîm-i Külli Şey'e verilmezse; o vakit sinek gibi en küçük bir şeyin vücûdunu, dünyanın ekser nev'ilerinden hususî

Alîm-i külli şey: Her şeyi bilen Allah (c.c).

Cilve: Görünme, yansıma, tecelli.

Ekser: Birçok.

Hususî: Şahsî, özel.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten Hz. Allah (c.c.).

Mâhiyet-i ilmiye: İlmî özellik.

Nafiz: Tesir eden, sözü geçen.

Nevi: Çeşit, tür.

Nukûş-u hikmet: Hikmet nakışları.

Sühûlet: Kolaylık.

Taayyün: Meydana çıkma, aşikâr olma, belli olma.

Vücud-u hâricî: İlmî vücuddan şehâdet âlemine girmiş varlık.

bir mîzan ile toplamak lâzım gelmekle beraber, o küçük sineğin vücûdunda çalışan zerrelere o sineğin sırr-ı hilkatini ve kemâl-i sanatını bütün dekaikiyle bilmekle olabilir. Çünkü esbâb-ı tabiiye ile esbâb-ı maddiye, bilbedâhe ve umum ehl-i aklın ittifâkıyla, hiçten îcâd edemez. Öyle ise, her hâlde onlar îcâd etse, elbette toplayacak. Madem toplayacak, hangi zîhayat olursa olsun, ekser anâsır ve envâından numûneler, içinde vardır. Âdetâ kâinatın bir hülâsası, bir

Anâsır: Unsurlar (toprak, hava, su, ateş)

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

Dekaik: İncelikler.

Ehl-i akıl: Akıl sahipleri.

Esbab-ı maddiye: Maddî sebepler.

Esbab-ı tabiiye: Tabii sebepler.

Hülâsa: Öz.

Îcâd: Var etme, vücuda getirme.

İttifak: Görüş birliği.

Kemâl-i sanat: San'atın mükemmelliği.

Mizan: Ölçü, tartı.

Nümune: Misal, örnek.

Sırr-ı hilkat: Yaratılış sırrı.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

çekirdeği hükmündedir. Elbette, o hâlde bir çekirdeği bütün bir ağaçtan, bir zîhayatı bütün rûy-u zeminden ince eleklerle eleyip ve en hassas bir mîzan ile ölçüp toplattırmak lâzım geliyor. Ve madem esbâb-ı tabiiye cahildir, câmiddir; bir ilmi yoktur ki bir plân, bir fihriste, bir model, bir program takdir etsin, ona göre mânevî kalıba gelen zerrâtı eritip döksün; tâ dağılmasın, intizamını bozmasın. Hâlbuki her şeyin şekli, hey'eti hadsiz tarzlarda olabildiği için, hadsiz hadd ü hesaba gelmez eşkâller, miktarlar içinde, bir tek şekil ve miktarda sel gibi akan anâsırın zerrelere dağılmayarak, muntazaman, miktarsız, kalıpsız

Câmid: Donuk, cansız.

Eşkâl: Şekiller, biçimler.

Hadd ü hesaba gelmek: Sayılamayacak kadar çok olmak.

İntizam: Nizam, düzen.

Muntazaman: Düzenli olarak.

Rûy-u zemin: Yeryüzü, dünya.

Zerrat: Zerrelere, maddenin en küçük parçaları.

birbiri üstünde kitle hâlinde durdurmak ve zîhayata muntazam bir vücûd vermek; ne derece imkândan, ihtimâlden, akıldan uzak olduğu görünüyor. Elbette kimin kalbinde körlük yoksa, görür.

Evet bu hakikate binâen, **إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ** مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ¹ bu âyet-i azîmenin sırrıyla²(Hâşiye) bütün esbâb-ı maddiye toplansa, onların ihtiyarları da olsa, bir tek sineğin vücûdunu ve o vücûdun cihâzâtını mîzan-ı mahsusla toplayamazlar. Toplasalar da, o vücûdun

¹ Hac sûresi, 22/73.

² (Hâşiye) Yani “Allah’tan başka bütün çağırduğunuz ve ibâdet ettiğiniz şeyler toplansalar, bir sineği halk edemezler.”

Âyet-i azîme: Mühim, büyük âyet.

Mîzan-ı mahsus: Hususî ölçü.

Cihâzât: Donanımlar.

miktar-ı muayyenesinde durduramazlar. Durdursalar da, daima tazelenmekte olan ve o vücûda gelip çalışan zerrâtı, muntazaman çalıştıramazlar. Öyle ise; bilbedâhe esbap, bu eşyaya sahip çıkamazlar. Demek Sahib-i Hakikî'leri başkadır.

Evet, öyle bir Sahib-i Hakikî'leri var ki, ¹ مَا خَلَقُكُمْ وَلَا بَعَثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ¹ âyetinin sırrıyla, bütün zeminin yüzündeki zîhayatı, bir sineğin ihyâsı kadar kolay yapar. Bir baharı, bir tek çiçek kolaylığında îcâd eder. Çünkü toplamaya muhtaç değil.

---

¹ “Sizin hepinizi yaratmak da, ölümünüzün ardından (âhirette) hepinizi diriltmek de, (O'nun için) ancak bir kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir.” (Lokman sûresi, 31/28)

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

İhyâ: Hayat verme, diriltme.

Mikdar-ı muayyene: Belirlenmiş ölçü, miktar.

Sahib-i Hakikî: Yaratan, asıl sahip.

Emr-i kün feyekûn'e¹ mâlik olduğundan ve her baharda hadsiz mevcûdât-ı bahariyenin madde-i unsuriyesinden başka, hadsiz sıfât ve ahvâl ve eşkâllerini hiçten îcâd ettiğinden ve ilminde her şeyin plânı, modeli, fihristesi ve programı taayyün ettiğinden ve bütün zerrât O'nun ilim ve kudreti dairesinde hareket ettiklerinden, kibrit çakar gibi her şeyi nihayet kolaylıkla îcâd eder. Ve hiçbir şey, zerre miktar hareketini şaşırılmaz. Seyyârât mutî bir ordusu olduğu

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da oluverir.” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; Nahl sûresi, 16/40; ...)

Ahvâl: Hâller, durumlar. olan yaratıklar (bitki ve hayvanlar)
Madde-i unsuriye: Bir şeyin meydana getirildiği asıl madde. **Mutî:** İtaatkâr.
Mâlik: Sahip. **Nihayet:** Son derece.
Mevcûdât-ı bahariye: Bahar mevsiminde var **Seyyarat:** Gezegenler.
Sıfât: Sıfatlar, özellikler.

gibi, zerrât dahi muntazam bir ordusu hükümüne geçer. Madem o kudret-i ezeliyeye istinaden hareket ediyorlar ve o ilm-i ezelnin düsturuyla çalışıyorlar; işte o eserler, o kudrete göre vücûda gelir. Yoksa o küçük, ehemmiyetsiz şahsiyetlerine bakmakla o eserler küçülmez. O kudrete intisap kuvvetiyle bir sinek, bir Nemrud'u geberdir.¹ Karınca, Firavun'un sarayını harap eder. Zerre gibi küçük çam tohumu, dağ gibi koca bir çam ağacının yükünü omuzunda taşıyor. Bu hakikati çok risalelerde isbat ettiğimiz gibi, nasıl ki bir nefer, askerlik vesikasıyla padişaha intisap noktasında yüz bin defa kendi kuvvetinden fazla, bir

---

¹ İbni Kesîr, *el-Bidâye* 1/140-141.

İlm-i ezeli: Cenâb-ı Hakk'ın ezeli ilmi.

İntisap: Bağlanma, mensub olma.

İstinaden: Dayanarak.

Kudret-i ezeliye: Cenab-ı Hakk'ın ezeli kudreti.

şahı esir etmek gibi eserlere mazhar olur. Öyle de, her şey, o kudret-i ezeliyeye intisabıyla, yüz bin defa esbâb-ı tabiiyenin fevkinde mucizât-ı sanata mazhar olabilir.

Elhâsıl: Her şeyin nihayet derecede hem sanatlı, hem sühûletli vücudu gösteriyor ki, muhît bir ilim sahibi olan bir Kadîr-i Ezelî'nin eseridir. Yoksa yüz bin muhâl içinde, değil vücûda gelmek, belki imkân dâiresinden çıkıp, imtinâ dâiresine girecek ve mümkün sûretinden çıkıp, mümtenî mâhiyetine girecek ve hiçbir şey

Esbab-ı tabîye: Tabîi sebepler.

Fevk: Üst, daha fazla.

İmkân: Olabilme, mümkün olma.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmama.

Mahiyet: Bir şeyin aslı,

niteliği.

Mazhar: Nail olmak.

Mucizât-ı sanat: Sanat mucizeleri.

Muhit: Geniş, kapsamlı.

Mümteni: İmkânsız.

Sühûlet: Kolaylık.

vücûda gelmeyecek, belki de vücûda gelmesi muhâl olacaktır.

İşte bu gayet ince ve gayet kuvvetli ve gayet derin ve gayet zâhir bir bürhân ile şeytanın muvakkat bir şâkirdi ve ehl-i dalâletin ve ehl-i felsefenin bir vekili olan nefsim sustu. Ve, –lillâhilhamd– tam imana geldi. Ve dedi ki:

Evet, bana öyle bir Hâlık ve Rab lâzım ki, en küçük hâtırat-ı kalbimi ve en hafî niyazımı bilecek ve en gizli ihtiyâc-ı ruhumu

Bürhan: Delil.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

Ehl-i felsefe: Felsefeciler.

Hafî: Gizli.

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

Hâtırat-ı kalb: Kalben hatırlanan, kalpten geçen şeyler.

İhtiyac-ı ruh: Ruhun ihtiyacı.

Lillahilhamd: Allah'a hamd olsun ki.

Muhâl: İmkansız.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Rab: Yaratıp yöneten, Allah (c.c).

Şakird: Talebe.

Zâhir: Apaçık.

yerine getirdiği gibi, bana saâdet-i ebediyeyi vermek için, koca dünyayı âhirete tebdil edecek¹ ve bu dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak; hem sineği halk ettiği gibi semâvâtı da îcâd edecek, hem güneşi semânın yüzüne bir göz olarak çaktığı gibi bir zerreyi de göz bebeğimde yerleştirecek bir kudrete mâlik olsun. Yoksa sineği halk edemeyen, hâtırat-ı kalbime müdahale edemez, niyaz-ı ruhumu işitemez. Semâvâtı halk etmeyen, saâdet-i ebediyeyi bana veremez. Öyle ise, benim Rabbim

¹ Dünyanın kaldırılıp yerine âhiret yurdunun ikame edileceğini gösteren âyet-i kerîme için bkz.: İbrahim sûresi, 14/48

Halk etmek: Yaratmak.

İcâd: Var etme, vücûda getirme.

Mâlik: Sahip.

Müdahale: Karışma, araya girme.

Saâdet-i ebediye: Ebedî mutluluk, âhiret saâdeti.

Semâ: Gökyüzü.

Semâvât: Gökler.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

O'dur ki; hem hâtırat-ı kalbimi ıslah eder, hem cevvi havayı bulutlarla bir saatte doldurup boşalttığı gibi, dünyayı âhirete tebdil edip, cenneti yapıp, kapısını bana açar; "Haydi, gir!" der.

İşte, ey nefsim gibi bedbahtlık neticesinde bir kısım ömrünü nursuz felsefî ve ecnebî fünûnuna sarf eden ihtiyar kardeşlerim! Kur'ân'ın lisânındaki mütemâdiyen ¹ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ferman-ı kudsiyesinden ne kadar kuvvetli ve ne kadar hakikatli ve

¹ "Allah, o hak Mabuddur ki kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur." (Bakara sûresi, 2/163, 255; Âl-i İmran sûresi, 3/2, 6, 18; Nisâ sûresi, 4/87; ...)

Bedbaht: Bahtsız, talih-siz, mahrum.

Cevvi hava: Hava, atmosfer.

Ecnebi: Yabancı.

Felsefî: Felsefeye ait,

felsefeyle ilgili.

Ferman-ı kudsiye: Kut-sal buyruk.

Fünûn: İlimler.

Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız.

hiçbir cihette sarsılmaz ve zedelenmez ve tagayyür etmez kudsî bir rükn-ü imanîyi anlayınız ki, nasıl bütün mânevî zulümâtı dağıtır ve mânevî yaraları tedavi eder!

Bu uzun macerayı, ihtiyarlığımın rica kapıları içinde derci, âdetâ ihtiyarımla olmadı. İstemiyordum, belki usandıracak diye çekiniyordum. Fakat, bana yazdırıldı diyebilirim. Her ne ise, sadede dönüyorum.

Saç ve sakalımdaki beyaz kılların ve bir vefadârın sadâkatsizliği neticesinde o şâşaalı ve zâhiren tatlı ve süslü İstanbul'un

Derc: İçine koyma, yerleştirme.

Kudsî: Kutsal, yüce.

Mânevî zulûmat:
Mânevî karanlıklar.

Rükn-ü imanî: İmanın şartı, temel direği.

Sadakat: Samimî ve

sürekli bağlılık, dostluk.

Şâşaalı: Parlak, gösterişli.

Tagayyür: Değişiklik, başkalaşma.

Vefadâr: Vefalı.

Zâhiren: Görünüşe göre.

hayat-ı dünyeviyesinin ezvâkından bana bir nefret geldi. Nefis, meftun olduğu ezvâkın yerinde mânevî ezvâk aradı. Bu ehl-i gafletin nazarında soğuk ve ağır ve nâhoş görünen ihtiyarlıkta, bir teselli, bir nur istedi. Felillâhilhamd, Cenâb-ı Hakk'a yüz bin şükür olsun, bütün o hakikatsiz, tatsız, âkıbetsiz ezvâk-ı dünyeviye yerine; hakikî, dâimî ve tatlı ezvâk-ı imaniyeyi
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

Akıbet: Son, nihayet, netice.

Ehl-i gaflet: Gafil, gerçeklerden habersiz kimseler.

Ezvâk: Zevkler, lezzetler.

Ezvâk-ı dünyeviye: Dünyaya ait zevkler, lezzetler.

Ezvâk-ı imaniye: İmana ait zevkler, lezzetler.

Felillâhilhamd: Allah'a hamdolsun ki...

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Meftun olmak: Âşık, aşırı bir sevgiyle bağlanmış, tutkun olmak.

Nâhoş: Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen, istenilmeyen.

Nur-u tevhid: Tevhid nuru.

gibi, ehl-i gafletin nazarında soğuk ve sakil görünen ihtiyarlığı, o nur-u tevhid ile çok hafif ve hararetli ve nurlu gördüm.

Ey ihtiyar ve ihtiyareler! Madem sizlerde iman var ve madem imanı ışıkladıran ve inkişaf ettiren namaz ve niyaz var; ihtiyarlığınıza ebedî bir gençlik nazarıyla bakabilirsiniz. Çünkü onunla ebedî bir gençlik kazanabilirsiniz. Hakikî soğuk ve sakil ve çirkin ve zulmetli ve elemli olan ihtiyarlık ise; ehl-i dalâletin ihtiyarlıklarıdır, belki de onların gençlikleridir. Onlar ağlamalı, onlar “Vâ-esefâ, vâ-hasretâ!” demeli. Sizler, ey muhterem imanlı ihtiyarlar!

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Niyaz: Yalvarma,

yakarma, dua.

Vâ-esefâ: Eyvah, çok yazık!

Vâ-hasretâ: Ne yazık ki!

Zulmet: Karanlık.

¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ¹ deyip mesrûrâne şükretmelisiniz.

On İkinci Rica

Bir zaman Isparta vilâyetinin Barla nâhiyesinde nefiy nâmı altında, işkence-
li bir esaretle yalnız ve kimsesiz bir köy-
de ihtilâttan ve muhabereden men edil-
miş bir vaziyette hem hastalık, hem ihti-
yarlık, hem de gurbet içinde gayet pe-
rişan bir hâlde iken; Cenâb-ı Hak ke-
mâl-i merhametinden, Kur'ân-ı Hakîm'in

---

¹ “Bize uygun gördüğü her hâlimizden ötürü ham-
dolsun Rabbimize..” (Bkz.: Tirmizî, *deavât* 128;
Ebû Dâvûd, *edeb* 97, 98; İbni Mâce, *edeb* 55,
duâ 2; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 2/117.)

İhtilât: Karışıp görüşme,
beraber yaşama.

Kemâl-i merhamet:
Tam, kusursuz

merhamet.

Mesrûrâne: Sevinçli bir
şekilde.

Nefiy: Sürgün.

nüktelerine, sırlarına dâir benim için medâr-ı teselli bir nur ihsân etmişti. Onunla o acı, elîm, hazîn vaziyetimi unutmaya çalışıyordum.

Vatanımı, ahbabımı, akâribimi untabiliyordum. Fakat “Vâ-hasretâ!” birisini unutamıyordum. O da hem biraderzâdem, hem mânevî evlâdım, hem en fedâkâr talebem, hem en cesur bir arkadaşım olan merhum Abdurrahmân idi. Altı yedi sene evvel benden ayrılmıştı. Ne o benim yerimi biliyor ki yardıma koşsun,

Ahbab: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Akârib: Akrabalar, yakınlar.

Biraderzâde: Kardeş çocuğu, yeğen.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hazîn: Hüzünlü,

üzüntülü.

İhsan etmek: İyilik etmek, lutfetmek.

Medâr-ı teselli: Teselli sebebi.

Nükte: Bir söz veya ibâreden husûsi bir dikkatle çıkarılan ince mânâ, ince mânâlı söz.

teselli versin ve ne de ben onun vaziyetini biliyordum ki, onunla muhabere edeyim, dertleşeyim. Benim bu ihtiyarlık vaziyeti zamanımda; öyle fedâkâr, sâdık birisi bana lâzımdı.

Sonra, birden birisi bana bir mektup verdi. Mektubu açtım gördüm ki; Abdurrahmân'ın mâhiyetini tam gösterir bir tarzda bir mektup ki, o mektubun bir kısmı Yirmi Yedinci Mektup'un fıkraları içinde, üç zâhir kerâmeti gösterir bir tarzda dercedilmiştir. O mektup beni çok ağlattırmış ve el'ân da ağlattırıyor. Merhum Abdurrahmân o mektupla pek ciddî ve samimî bir sûrette; dünyanın ezvâkından nefret ettiğini ve en büyük maksadı bana yetişip küçüklüğünde benim ona

---

El'ân: Hâlen, şimdi.

Zâhir: Apaçık

Merhum: Ölmüş,
rahmetli.

baktığım gibi, o da ihtiyarlığımda bana hizmet etmekte. Hem dünyada benim hakikî vazifem olan neşr-i esrâr-ı Kur'âniye'de, muktedir kalemiyle bana yardım etmekte. Hattâ mektubunda yazıyordu: "Yirmi otuz risaleyi bana gönder, her birisinden yirmi otuz nüsha yazıp ve yazdıracağım." diyordu.

O mektup, bana dünyaya karşı kuvvetli bir ümit verdi. Dehâ derecesinde zekâyâ mâlik ve hakikî evlâdın çok fevkinde bir sadâkat ve irtibatla bana hizmet edecek böyle cesur bir talebemi buldum diye;

Fevk: Üst.

İrtibat: Bağlanma.

Mâlik: Sahip.

Muktedir: Kuvvetli, güç yetiren.

Neşr-i esrar-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın gizli güzel-

liklerini neşretme.

Nüsha: Yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

Sadâkat: Samimî ve sürekli bağlılık, dostluk.

o işkenceli esareti, o kimsesizliği, o gurbe-ti, o ihtiyarlığı unuttum.

O mektuptan evvel, iman-ı bi'l-âhire-te dâir tab' ettirdiğim Onuncu Söz'ün bir nüshası eline geçmişti. Güyâ o risale ona bir tiryak idi ki; altı-yedi sene zarfın-da aldığı bütün mânevî yaralarını tedavi etti. Gayet kuvvetli ve parlak bir iman ile ecelini bekliyor gibi bana o mektubu yaz-mış. Bir-iki ay sonra Abdurrahmân vasıta-sıyla yine mesûdâne bir hayat-ı dünyevi-ye geçirmek tasavvurunda iken “Vâ-has-retâ!” birden onun vefat haberini aldım.

Esaret: Esir olma hâli, tutsaklık.

Hayat-ı dünyeviye: Dün-ya hayatı.

İman-ı bi'l-âhiret: Ahi-rette iman.

Mesûdane: Mutlu bir şekilde.

Tab' ettirmek: Yayım-lamak, bastırmak.

Tasavvur: Zihinde şekil-lendirme, göz önüne getirme.

Tiryak: İlâç.

Vâ-hasretâ: Ne yazık ki!

Bu haber o derece beni sarstı ki, beş senedir daha o tesir altındayım. O vakit bulunduğum işkenceli esaret ve yalnızlık ve gurbet ve ihtiyarlık ve hastalığım; on derece onların fevkinde bana bir firkat, bir rikkat, bir hüznün verdi. Benim merhume vâlidemin vefatıyla hususî dünyamın yarısı, onun vefatıyla vefat etmiş diyordum. Abdurrahmân'ın vefatıyla da, bâkî kalan öteki yarı dünyam da vefat etti gördüm. Dünyadan bütün bütün alâkam kesildi. Çünkü o, dünyada kalsaydı; hem dünyadaki vazife-i uhreviyemin kuvvetli bir medârı ve benden sonra tam yerime geçecek

Bâki: Geride kalan.

Firkat: Ayrılık.

Hususî: Şahsî, özel.

Medâr: Sebep, vesile.

Merhume: Ölmüş, ölü kadın.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Valide: Anne.

Vazife-i uhreviye: Âhirette yönelik görevler.

bir hayru'l-halef ve hem de bu dünyada en fedâkâr bir medâr-ı teselli, bir arkadaşım olabilirdi. Ve en zeki bir talebem, bir muhâtap ve Risale-i Nur eczâlarının en emin bir sahibi ve muhafızı olurdu.

Evet, insaniyet itibârıyla böyle bir zayıyat, benim gibi insanlara çok hirkatlıdır, yandırıyor. Gerçi zâhiren tahammüle çalışıyordum, fakat ruhumda şiddetli fırtına vardı. Eğer ara sıra Kur'ân'ın nurundan gelen teselli teskin etmeseydi, benim

Fedakâr: Şahsî menfaatlerini hiçe sayabilen.

Hayru'l-halef: Hayırlı nesil, hayırlı evlât.

Hirkatlı: Yakıcı.

İnsaniyet: İnsanlık.

Medâr-ı teselli: Teselli sebebi.

Muhafız: Koruyan, kollayan.

Muhatap: Kendisine söz

söylenen, konuyla ilgili sayılan kimse.

Tahammül: Sabır gösterme, yüke katlanma, zora dayanma.

Teskin etmek: Yatıştırmak, sakinleştirmek.

Zâhiren: Görünüşe göre.

Zayıyat: Kaybolup gitme, ziyan olma.

için dayanmak mümkün olamayacaktı. O zaman Barla derelerine, dağlarına yalnız gidip geziyordum. Hâlî yerlerde oturup o teessürât-ı hazîne içinde, eski zamanda Abdurrahmân gibi sâdık talebelerimle geçirdiğim mesûdâne hayat levhaları sinema gibi hayalimden geçtikçe, ihtiyarlık ve gurbetin verdiği sürat-i teessür mukavemetimi kırıyordu. Birden, **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا**
âyet-i kudsiyesinin sırrı inkişâf etti. Bana يَا بَاقِي أَنْتَ

¹ “O’nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O’nundur ve hepiniz O’nun huzuruna götürüleceksiniz.” (Kasas sûresi, 28/88)

Âyet-i kudsiye: Mukaddes, yüce âyet.

Hâlî: Tenha, boş.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Mukavemet: Dayanma, karşı koyma.

Sûrat-i teessür: Çabuk etkilenme, çabuk gücenme.

Teessürat-ı hazîne: Hüzünlü ve üzüntülü olarak içlenmek, üzölmek

¹ يَا بَاقِي .. أَنْتَ الْبَاقِي dedirtti ve onunla hakikî teselli verdi.

Evet, ben o hâlî derede, o hazîn hâletinde, bu âyet-i kudsiyenin sırrıyla, Mirkâtü's-Sünne Risalesi'nde işaret edildiği gibi, kendimi üç büyük cenaze başında gördüm:

Biri, elli beş yaşıma kadar, elli beş ölmüş ve hayat-ı ömrümde defnedilmiş Saidlerin kabri üstünde, bir mezar taşı olarak kendimi gördüm.

---

¹ Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

Defnetmek: Gömmek, toprağa vermek.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

Mirkatü's-sünne: "Sünnetin yüce gerçeklerine yükselten merdiven" anlamında 11. Lem'a.

İkinci cenaze, zaman-ı Âdem'den (*aley-hisselâm*) beri, benim hemcinsim ve nev'im vefat edip mâzi kabrinde defnedilmiş olan o büyük cenazenin başında mezar taşı hükmünde olan bu asrın yüzünde gezer, karınca gibi küçük bir zîhayat sûretinde kendimi gördüm.

Üçüncü cenaze ise, insanlar gibi her sene dünya yüzünde seyyar bir dünyanın vefatıyla büyük dünya da bu âyetin sırrıyla vefat edeceği, hayalimin önünde tecessüm etti.

İşte, Abdurrahmân'ın vefatının hüznünden gelen bu dehşetli mânâyı bütün

Hemcins: Aynı cinsten olan.

Nev'i: Tür, cins.

Seyyar: Gezici, hareket halinde.

Tecessüm: Cisimleşme,

maddeleşme.

Zaman-ı Âdem: Hz. Âdem'in yaşadığı zaman.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

bütün aydınlattıracak ve hakikî teselli ve sönmez nur verecek bu âyet-i kerîme, mâ-nâ-yı işârîsiyle imdada yetişti:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ
تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ¹

Evet, bu âyet bildirdi ki: Madem Cenâb-ı Hak var; O her şeye bedeldir. Madem O Bâkî'dir; elbette o kâfidir. Bir

¹ “(Ey Resûlüm! Sen böyle onların üzerine titrerken) onlar halâ senden ve yolundan yüz çevirecek olurlarsa de ki: Bana (yardımcı ve destekçi olarak) Allah kâfidir. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben O’na dayandım, O’na güvendim ve O, (bütün kâinatın, bütün varlıkların idare merkezi olan) Büyük Arş’ın Rabbi, (bütün kâinatın mutlak Sultanı, bütün varlıkların yegâne sığınağı, besleyip yaşatanı, koruyup gözetenidir).” (Tevbe sûresi, 9/129)

Kâfi: Yeterli.

Mânâ-yi işârî: İşaret

tarzındaki mânâ, ima yoluyla anlatılan mânâ.

tek cilve-i inâyeti, bütün dünya yerini tutar. Ve bir cilve-i nuru, mezkûr üç büyük cenazeye mânevî hayat verir; cenazeler olmadığını, belki vazifelerini bitirmiş başka âlemlere gitmiş olduklarını gösteriyor. Üçüncü Lem'a'da bu sırrın izahı geçtiğinden ona iktifâen burada yalnız derim

ki: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهٗ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ

¹ تُرْجَعُونَ âyetinin meâlini gösteren iki de-

fa ² يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي.. يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي

¹ “O’nun vechi (Zâtı), hariç her şey yok olacaktır. Hüküm O’nundur ve hepiniz O’nun huzuruna götürüleceksiniz.” (Kasas sûresi, 28/88)

² Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!

Cilve-i inâyet: Cenâb-ı Allah’ın lütuf ve ihsanların görünmesi.

Cilve-i nur: Nur parıltısı.

İktifâen: Yetinerek.

İzah: Açıklama.

Mezkûr: Adı geçen, anılan.

beni, gayet elîm o hazîn hâletten kurtardı. Şöyle ki:

Birinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي dedim, dünya ve dünyadaki Abdurrahmân gibi hadsiz alâkadar olduğum ahbabların zevâ-linden ve râbitalarım kopmasından neş'et eden hadsiz mânevî yaralar içinde bir ameliyat-ı cerrahiye nev'inde bir tedavi başladı.

İkinci defa يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي cümlesi; bütün o hadsiz, mânevî yaralara hem merhem, hem tiryak oldu. Yani, "Sen

Ahbab: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Alâkadar: İlgili.

Ameliyat-ı cerrahiye: Cerrahî ameliyat.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.

Neş'et etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Tiryak: İlâç, panzehir.

Zevâl: Sona erme, yok olma.

Bâkî'sin; giden gitsin, Sen yetersin. Madem Sen Bâkî'sin; zevâl bulan her şeye bedel bir cilve-i rahmetin kâfidir. Madem Sen varsın; Senin varlığına iman ile intisabını bilen ve sırr-ı İslâmiyet'le o intisaba göre hareket eden insana her şey var. Fenâ ve zevâl, mevt ve adem bir perdedir, bir tazelenmektir; ayrı ayrı menzillerde gezmek hükmündedir." diye düşünüp, tamamıyla o hirkatli, firkatli, hazîn, elîm, karanlıklı, dehşetli hâlet-i ruhaniye; sürurlu, neşeli, lezzetli, nurlu, sevimli, ünsiyetli

Adem: Yokluk.

Cilve-i rahmet: Rahmet tecellisi.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Firkat: Ayrılık.

Hâlet-i ruhaniye: Ruhanî hâl.

Hirkatli: Yakıcı.

İntisap: Bağlanma,

mensub olma.

Menzil: Mekân, yer.

Mevt: Ölüm.

Sırr-ı İslâmiyet: İslâmiyet hakikati.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Ünsiyet: Ülfet, dostluk, ısınma.

bir hâlete inkılâp etti. Lisânım ve kalbim, belki lisân-ı hâl ile bütün zerrât-ı vücûdum “Elhamdülillâh!” dediler.

İşte o cilve-i rahmetin binden bir cüz'ü şudur ki:

Ben o hüzüngâhım olan dereden ve o hüzn-engiz hâletten Barla'ya döndüm. Baktım ki, Kuleönlü Mustafa nâmında bir genç, benden ilm-i hâle âit abdest ve namaza dair birkaç meseleyi sormak için

Elhamdülillâh: Allah'a hamdolsun ki...

Hüzn-engiz: Hüzn veren.

Hüzüngâh: Hüzn yeri.

İlm-i hâl: Temel akaid bilgileri, ibadetler ve toplum hayatı ile ilgili kural-ların ele alındığı öğretici dinî kitap, dinî bilgiler el kitabı.

İnkılâp etmek: Değişme, bir hâlden başka bir hâle dönme.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Zerrat-ı vücûd: Vücûdun zerreleri.

gelmiş. O vakit misafirleri kabul etmediğim hâlde, onun ruhundaki ihlâs ve ileride Risale-i Nur'a edeceği kıymettar hizmeti¹(-Hâşiye-1) güyâ hiss-i kable'l-vukû ile ruhum o gencin ruhunda okudu. Onu geriye çevirmedim, kabul ettim.²(Hâşiye-2) Sonra

1 (Hâşiye-1) İşte o Mustafa'nın küçük kardeşi olan Küçük Ali kendi güzel, sıhhatli kalemiyle yedi yüzden ziyâde Nur Risaleleri'ni yazmakla, tamamıyla bilfiil bir Abdurrahmân olduğu gibi, müteaddit Abdurrahmânları da yetiştirdi.

2 (Hâşiye-2) Elhak, o yalnız kabule değil, belki istikbale lâıyk^(Hâşiyecik) olduğunu gösterdi.

(Hâşiyecik) Risale-i Nur'un birinci şâkirdi Mustafa'nın istikbale liyâkatine dâir Üstadımın hükmünü tasdik eden bir hâdise: Kurban arefesinden ⇨

Arefe: Bayramdan bir gün öncesi.

Bilfiil: Fiilen.

Hiss-i kable'l-vukû:

Önsezi.

Kıymettar: Kıymetli.

Liyakat: Lâyık olma, iktidar, ehliyet.

Müteaddit: Ayrı ayrı, birkaç, birçok.

⇒ bir gün evvel Üstadım gezmeye gidecekti. At getirmek üzere beni gönderdiği zaman, Üstadıma dedim: “Sen aşağıya inme, ben kapıyı arkasından örtüp odunluktan çıkacağım.” Üstadım: “Hayır.” dedi. “Sen kapıdan çık!” diyerek aşağıya indi. Ben kapıdan çıktıktan sonra kapıyı arkasından sürgüledi. Ben gittim, kendisi de yukarıya çıktı. Sonra yatmış. Bir müddet sonra Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman’la beraber gelmişler. Üstadım hiç kimseyi kabul etmiyordu ve etmeyecekti. Hususan o vakit iki adamı beraber hiç yanına almaz geri çevirirdi. Hâlbuki, bu makamda bahsedilen kardeşimiz Kuleönlü Mustafa, Hacı Osman’la gelince, kapı güyâ lisân-ı hâl ile ona demiş ki: “Üstadın seni kabul etmeyecek fakat ben sana açılacağım.” diyerek arkasından sürgülenmiş kapı kendi kendine Mustafa’ya açılmış. Demek Üstadımın onun hakkında “Mustafa istikbale lâyıktır.” diye söylediği sözü istikbal gösterdiği gibi, kapı da buna şâhid olmuştur.

Hüsrev

Hususan: Özellikle, bilhassa.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

tebeyyün etti ki, Risale-i Nur hizmetinde ve benden sonra hayru'l-halef olarak, bir vâris-i hakikî vazifesini tam yerine getirecek olan Abdurrahmân yerine, Cenâb-ı Hak Mustafa'yı numûne olarak bana göndermiş ki; senden bir Abdurrahmân aldım, mukâbilinde bu gördüğün Mustafa gibi otuz Abdurrahmân o vazife-i diniyede sana hem talebe, hem biraderzâde, hem

---

Evet Hüsrev'in yazdığı doğrudur, tasdik ediyorum. Kapı bu mübarek Mustafa'yı benim bedelime hem istikbâl etti, hem de kabul etti.

Said Nursî

Biraderzâde: Kardeş çocuğu, yeğen.

Hayru'l-halef: Hayırlı nesil, hayırlı evlât.

Mukabil: Bir şeye karşı, bir şeyin karşısında

bulunan.

Vâris-i hakikî: Gerçek mirasçı.

Vazife-i diniye: Dini vazife.

evlâd-ı mânevî, hem kardeş, hem fedâkâr arkadaş vereceğim.

Evet, –lillâhilhamd– otuz Abdurrahmân'ı verdi. O vakit dedim: Ey ağlayan kalbim! Madem bu numûneyi gördün ve onunla o mânevî yaraların en mühimmini tedavi etti; sâir bütün seni müteessir eden yaraları da tedavi edeceğine kanaatin gelmelidir.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık zamanında gayet sevdiği evlâdını veya akrabasını kaybeden ve beline yüklenmiş ihtiyarlığın ağır yüküyle beraber firâktan gelen ağır gamları da başına yüklenen ihtiyar kardeşler ve ihtiyare hemşireler! Benim vaziyetimi

---

Evlâd-ı mânevî: Mânevî evlâd.

Fedakâr: Şahsî menfaatlerini hiçe sayabilen.

Hemşire: Kız kardeş, bacı.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

Lillâhilhamd: Allah'a hamdolsun ki...

Müteessir: Etkilenen, hissiyatına dokunan.

anladınız ki sizinkinden çok şiddetli iken, madem böyle bir âyet-i kerîme tedavi etti, şifa verdi; *elbette Kur'ân-ı Hakîm'in eczâhâne-i kudsiyesinde, umum dertlerinize şifa verecek ilâçları vardır. Eğer iman ile ona müracaat edip ve ibadetle o ilâçları istimâl etseniz, belinizde ve başınızdaki o ihtiyarlığın ve gamların ağır yükleri gayet hafifleşecektir.*

Bu mebhasın uzun yazılmasının sırrı ise, merhum Abdurrahmân'a ziyâde duâ-yı rahmet ettirmek düşüncesidir. Sizi usandırmazın. Hem sizi belki ziyâde müteellim edecek en acıklı ve nefret verip

Dua-yi rahmet: İlâhî rahmete vesile olacak dua.

Eczahane-i kudsiye: Kutsal eczahane.

İstimâl etmek: Kullanmak.

Mebhas: Konu.

Müteellim: Acı ve elem duyan, üzgün.

Umum: Genel.

Ziyade: Fazla.

ürkütecek en dehşetli yarımı, gayet nâhoş, elîm bir sûrette size göstermekten maksadım, Kur'ân-ı Hakîm'in kudsî tiryakı ne derece hârikulâde bir ilâç ve parlak bir nur olduğunu göstermektir.

On Üçüncü Rica^{1(Hâşiye)}

Bu ricada sergüzeşt-i hayatımın mühim bir levhasından bahsedeceğimden, her hâlde bir derece uzun olacak. Usanmamanızı ve gücenmemenizi arzu ediyorum.

---

1 (Hâşiye) Latîf bir tevâfuktur ki, bu On Üçüncü Rica'nın bahsettiği medrese hâdisesi on üç sene evvel oldu.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hârikulâde: Fevkalâde, olağan üstü.

Kudsî: Kutsal, yüce.

Latîf: İnce, hoş.

Nâhoş: Hoşa gitmeyen,

beğenilmeyen.

Sergüzeşt-i hayat: Hayat serüveni.

Tevâfuk: Uyuma, uygun gelme.

Tiryak: İlâç.

Harb-i Umumî'de, Rus'un esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da iki-üç sene Dâru'l-Hikmet'te hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra Kur'ân-ı Hakîm'in irşâdıyla ve Gavs-ı Âzam'ın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibâhıyla İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şâşaalı hayat-ı içtimâiyeden bir nefret geldi. Dâüssıla tâbir

Dâüssıla: Vatan hasreti.

Esaret: Esir olma hâli, tutsaklık.

Gavs-ı Âzam: "En büyük veli" anlamında Hz. Abdülkâdir Geylânî'nin lâkâbı (k.s.).

Harb-i umumî: Dünya savaşı.

Hayat-ı içtimâiye: Toplum hayatı.

Hayat-ı medeniye: Medenî hayat.

Himmet: Mânevî yardım, ruhanî imdat.

Hizmet-i diniye: Din hizmeti.

İntibah: Uyanma, harekete geçme.

İrşad: Doğru yolu gösterme, uyarma.

Şâşaalı: Parlak, gösterişli.

edilen iştıyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Madem öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim.

Her şeyden evvel, Van'da Horhor denilen medresemin ziyaretine gittim. Baktım ki; sâir Van hâneleri gibi onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kalesi ki, dağ gibi yekpare taştan ibarettir. Benim medresem onun tam altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi-sekiz sene evvel, o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enis talebelerimin hayalleri gözümün önüne geldi. O fedâkâr arkadaşlarımdan bir kısmı hakikî şehid diğer bir kısmı da o musîbet yüzünden mânevî şehid olarak vefat etmişlerdi.

Enis: Dost, arkadaş, can yoldaşı.

İstilâ: İşgal etme.

İştıyak-ı vatan: Vatan özlemi.

Yekpare: Tek parça, bütün.

Ben ağlamaktan kendimi tutamadım ve kalenin tâ medresenin üstündeki iki minare yüksekliğinde medreseye nâzır tepesine çıktım, oturdum. Yedi sekiz sene evvelki zamana hayalen gittim. Benim hayalim kuvvetli olduğu için, beni o zamanda hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayalden çevirsin ve o zamandan çeksin. Çünkü yalnız idim. Yedi sekiz sene zarfında, gözümü açtıkça bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât görüyordum.

Baktım ki, benim medresemın etrafındaki şehir içi kale dibi mevkiı, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrip edilmiş. Evvelki gördüğümden şimdiki gördüğüme, güyâ iki yüz sene sonra dünyaya

---

Tahavvülât: Değişmeler, değişiklikler.

gelip, öyle hazîn nazarla baktım. O hânelerdeki adamların çoğu ile dost ve ahbab idim. Kısm-ı âzamı, Allah rahmet etsin, muhaceret ile vefat etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermeni mahallesinden başka, Van'ın bütün Müslümanlarının hâneleri tahrip edilmiş gördüm. Benim kalbim en derinden sızladı. O kadar rikkatime dokundu ki, binler gözüm olsaydı beraber ağlayacaktı. Ben, gurbetten vatanıma döndüm; gurbetten kurtuldum zannediyordum. “Vâ-esefâ!”, gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm. On İkinci Rica'da bahsi geçen Abdurrahmân gibi,

---

Kısm-ı âzam: Büyük bir yufka yüreklilik.
kısmı.

Muhaceret: Göç, göçme, hicret.

Rikkat: Acıma, incelik,

Vâ-esefâ: Eyvah, çok yazık!

ruhumla pek alâkadar yüzer talebelerimi, dostlarımı kabirde ve o ahbabların yerlerini harabezar gördüm.

Eskiden beri hatırımda olan bir zâtın bir fıkrası vardı, tam mânâsını göremiyordum. O hazîn levha karşısında tam mânâsını gördüm. Fıkra budur: لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدْتُ لَهَا الْمَنَائِمَ إِلَى أَرْوَاحِنَا¹ Yani, “Eğer dostlardan müfârakat olmasaydı, ölüm ruhlarımıza yol bulamazdı ki gelsin alsın.”

Demek, en ziyâde insanı öldüren, ahbaptan müfârakattır. Evet, hiçbir şey beni

¹ el-Hamevî, *Hızanetü'l-edeb* 1/136, 196; el-Kazvînî, *el-İzâh* 1/374. (Bu beyit, Ebu't-Tayyib el-Mütenebbi'ye aittir.)

Alâkadar: İlgili.

yıkıntı.

Harabezar: Viranelik,

Müfârakat: Ayrılık.

o vaziyet kadar yandırmamış, ağlatmamış. Eğer Kur'ân'dan, imandan medet gelmeseydi; o gam, o keder, o hüznün ruhumu uçuracak gibi tesirat yapacaktı.

Eskiden beri şâirler şiirlerinde, ahbablarıyla görüştükleri menzillerin mürûr-u zamanla harabegâhlarına ağlamışlar. Bunun en firkatli levhasını da ben gözümle gördüm. İki yüz sene sonra gayet sevdiği dostların mahall-i ikametine uğrayan bir adamın hüznüyle; hem ruhum, hem kalbim gözüme yardım edip ağladılar. O vakit, gözümün önünde harabezâra dönmüş yerlerin, gayet mâmur ve şenlikli ve neşeli

Firkat: Ayrılık, firak, hasret.

Harabegâh: Yıkıntı.

Mahall-i ikamet: İkamet yeri, mekânı.

Mâmur: İmar edilmiş, şenlendirilmiş.

Medet: Yardım, imdat.

Menzil: Ev.

Mürûr-u zaman: Zamanın geçişi, akışı.

Tesirat: Tesirler, izler, etkiler.

ve sürûrlü bir sûrette bulunduğu zaman, yirmi seneye yakın en tatlı bir hayatta tedris ile, kıymettar talebelerimle geçirdiğim hayatımın o şirin safahatı, birer birer sine-ma levhaları gibi canlanıp görünerek, sonra vefat edip gider tarzında, hayali gözümün önünde epey zaman devam etti.

O vakit, ehl-i dünyanın hâline çok taaccüp ettim: Nasıl kendilerini aldatıyorlar? Çünkü o vaziyet, dünyanın tam fânî olduğunu ve insanlar da içinde misafir bulunduğunu bilbedâhe gösterdi. Ehl-i hakikatın mütemâdiyen, dünya gaddardır,

Bilbedahe: Apaçık bir şekilde.

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp, âhireti düşünmeyenler.

Ehl-i hakikat: Hakikat ehli.

Fâni: Gelip geçici, sonlu.

Gaddar: Aldatıcı, merhametsiz.

Mütemadiyen: Sürekli olarak, aralıksız.

Taaccüp: Acayip karşılama, şaşma, hayret etme.

Tedris: Ders verme, öğretme, okutma.

mekkâdır, fenâdır, aldanmayınız demeleri ne kadar doğru olduğunu gözümle gördüm. Hem insan nasıl cismiyle, hânesiyle alâkardır; öyle de, kasabasıyla, memleketiyle belki dünyasıyla alâkadar olduğunu kendim de gördüm. Çünkü ben vücudum itibarıyla ihtiyarlık rikkatinden iki gözümle ağlarken, medresemin yalnız ihtiyarlığı değil, belki vefatından dolayı on gözle ağlamak istiyordum. Ve o şirin vatanımın yarı ölmesiyle yüz gözle ağlamaya ihtiyacım vardı.

Rivâyet-i hadîste vardır ki; her sabah bir melâike çağırıyor ¹ لِدُّوَا لِلْمَوْتِ وَابْنُوا لِلْخَرَابِ

¹ Abdullah İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* 1/88; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/396; ed-Deylemî, *el-Müsned* 4/51.

Melâike: Melekler.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Rivâyet-i hadîs: Rivâyet yoluyla bildirilen hadis.

yani, “Ölmek için tevellüd edip dünyaya gelirsiniz, harap olmak için binalar yapıyorsunuz.” diyor. İşte bu hakikati, kulağımla değil gözümle işitiyordum.

Evet, o vaziyetim o vakit beni nasıl ağlattırmış; on senedir hayalim, o vaziyete uğradıkça yine ağlıyor. Evet, binler sene yaşamış o ihtiyar kalenin başındaki menzillerin harap olması ve onun altındaki şehrin sekiz sene zarfında sekiz yüz sene kadar ihtiyarlanması ve kale altındaki gayet hayattar ve mecmâ-ı ahbab olan medresemin vefatı, umum Osmanlı Devleti’nde bütün medreselerin vefatını gösteren cenazesinin mânevî azametini işareten koca Van Kalesi’nin yekpare taşı, ona bir mezar

Hayattar: Hayat sahibi, canlı.

İşareten: İşaret, ima olarak.

Mecmâ-ı ahbab: Dost-

ların toplandığı yer.

Tevellüd: Doğma, doğum.

Yekpare: Tek parça, bütün.

taşı olmuş. Âdetâ o medresedeki sekiz sene evvel benimle beraber bulunan merhum talebelerim, kabirlerinde benimle beraber ağlıyorlar. Belki o kasabanın harabe duvarları, dağılmış taşları benimle beraber ağlıyorlar ve onları ağlıyor gibi gördüm.

Ben o vakit anladım ki, vatanımdaki bu gurbete dayanamayacağım; ya ben de kabre onların yanına gitmeliyim veyahut dağda bir mağaraya çekilip ecelimi orada beklemeliyim diye düşündüm. Dedim: Madem dünyada böyle tahammül edilmez, sabır-şiken, mukavemet-sûz, yandırıcı firkatler var. Elbette mevt, hayata râcihtir. Hayatın bu ağır vaziyeti çekilir dertlerden değildir.

Mevt: Ölüm.

basan.

Mukavemet-sûz: Dayanma gücünü kıran.

Sabır-şiken: Sabrın mukavemetini kıran,

Racih: Daha üstün, ağır

sabrı zorlayan.

O vakit cihât-ı sitte denilen altı cihete nazar gezdirdim, karanlıklı gördüm. O şiddet-i teessürden gelen gaflet bana dünyayı korkunç, boş, hâlî, başıma yıkılacak bir tarzda gösterdi. Ruhum ise, düşman vaziyetini alan hadsiz belâlara karşı bir nokta-yı istinâd ararken ve ruhta ebede kadar uzanan hadsiz arzuları tatmin edecek bir nokta-yı istimdâd taharri ederken ve o hadsiz firâk ve iftirâktan ve tahrip ve vefattan gelen hüçün ve gama karşı teselli beklerken, birden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın

Firak: Ayrılık.

Hâlî: Tenha, boş.

İftirak: Ayrılık, ayrılma.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Nokta-yı istimdâd: İmdat istenecek, yardıma

çağrılacak yer, makam.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Şiddet-i teessür: Çabuk ve çok etkilenme.

Taharri: Arama, araştırma.

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
 الْحَكِيمُ ۞ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي
 وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ¹

âyetinin hakikati tecelli etti. O rikkatli, fir-
 katli, dehşetli, hüzünlü hayalden beni kur-
 tardı, gözümü açtırdı.

Baktım ki, meyvedar ağaçların başların-
 daki meyveleri tebessüm eder bir tarzda
 bana bakıyorlar; bize de dikkat et, yalnız

¹ “Göklerde ne var, yerde ne varsa Allahı tenzih ve tesbih eder. O Aziz ve Hakîmdir: Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Hayatı veren ve hayatı alıp öldüren O'dur. O her şeye kadirdir.” (Hadîd sûresi, 57/1-2)

Meyvedar: Meyve veren, meyveli. **Tebessüm:** Gülümseme.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik. **Tecelli etmek:** Görünmek, ortaya çıkmak.

harabezâra bakıp durma diyorlardı. Bu âyet-i kerîmenin hakikati böyle ihtar ediyordu ki:

“Van sahrâsının sayfasında misafir olan insanların eliyle yazılan ve şehir sûretini alan sun’î bir mektubun, Rus istilâsı denilen dehşetli bir sel belâsına düşüp silinmesi neden seni bu kadar müteessir ediyor? Asıl Mâlik-i Hakikî ve her şeyin sahibi ve Rabbi olan Nakkaş-ı Ezelî’ye bak ki; bu Van sayfasında mektubâtı, kemâl-i şâşaa ile eski zamanda gördüğün vaziyeti yine devam edip yazılıyorlar. O yerler

Harabezâr: Viranelik, yıkıntı.

İstilâ: İşgal etme.

Kemâl-i şâşaa: Alabil-diğine debdebe ve gösteriş.

Mâlik-i Hakikî: Gerçek sahip, Allah (c.c.).

Müteessir: Üzüntülü, etkilenmiş.

Nakkaş-ı Ezelî: Var ettiği her şeyde sınırsız güzellikler nakşeden sonsuz Yaratıcı.

Sahra: Çöl.

Sun’î: Yapma, yapay.

boş, harap, hâlî kalmış diye ağlamaların, Mâlik-i Hakikîsinden gaflet ve insanları misafir tasavvur etmemekten ve mâlik tevehhüm etmek yanlışından ileri geliyor.”

Fakat o yanlışlıktan ve o yakıcı vaziyetten bir hakikat kapısı açıldı. Ve o hakikati tam kabul etmeye nefis hazırlandı. Evet nasıl ki bir demir ateşe sokulur; tâ yumuşasın, güzel ve menfaattar bir şekil verilsin. Öyle de, o hüzn-engiz hâlet ve o dehşetli vaziyet ateş oldu, nefsimi yumuşattı. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, mezkûr âyetin

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hüzn-engiz: Hüzn veren.

Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyân: Açıklama ve ifadeyle mu'cize olan Kur'an.

Mâlik: Sahip.

Menfaattar: Menfaat,

fayda gören.

Mezkûr: Adı geçen, anılan.

Tasavvur: Zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

hakikatiyle, hakâik-i imaniyenin feyzini tam ona gösterdi, kabul ettirdi.

Evet, –lillâhilhamd– şu âyetin hakikati, iman feyziyle (Yirminci Mektup gibi risalelerde kat'î isbat ettiğimiz gibi) herkesin kuvvet-i imaniyesi nisbetinde inkişaf eden öyle bir nokta-yı istinad rûha ve kalbe verdi ki, o vaziyetin dehşetinden yüz derece ziyâde korkunç, zararlı musîbetlere karşı gelebilir bir kuvveti, iman-ı billâhtan verdi. Ve şöyle ihtar etti ki: Senin Hâlıkın olan şu memleketin Mâlik-i Hakikîsinin emrine

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hâlık: Yaratan, Yaratıcı.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Kat'î: Kesin.

Kuvvet-i imaniye: İman kuvveti.

Lillâhilhamd: Allah'a hamdolsun ki...

Nisbet: Göre, kıyasla, ölçüsünde.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

her şey musahhardır, her şeyin dizgini O'nun elindedir, O'na intisabın yeter.¹

O Hâlıkıma dayanıp tanıdıktan sonra, düşman sûretini alan bütün şeyler, düşmanlıklarını terk ettiler; ağlattıran hazîn hâller, beni neşelendirmeye başladılar. Hem çok risalelerde kat'î bürhânlarla da isbat ettiğimiz gibi, o hadsiz arzulara karşı îmân-ı bi'l-âhiretten gelen nur ile öyle bir nokta-yı istimdad verdi ki; değil küçücük

¹ Gökların ve yerin hükümranlığı ve buralardaki hazinelerin Allah'a ait olduğunu gösteren birçok âyetten bazıları için bkz.: Bakara sûresi, 2/107; Âl-i İmran sûresi, 3/189; Mâide sûresi, 5/17; Câsiye sûresi, 45/27; Zümer sûresi, 39/63; Şûrâ sûresi, 42/12.

Bürhân: Delil, ispat vasıtası.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İmân-ı bi'l-âhiret: Âhirete iman.

Musahhar: Boyun eğmiş.

Nokta-yı istimdad: İmdat istenecek, yardıma çağrılacak yer, makam.

ve muvakkat, kısa, dünyevî ahbaplara karşı arzu ve râbitalarıma, belki ebedü'l-âbâdda, âlem-i bekâda, saâdet-i ebediye-de hadsiz uzun arzularıma kâfi gelebilir bir nokta-yı istimdad verdi. Çünkü bir cilve-i rahmetiyle, muvakkat bir misafirhânesi olan bu dünyanın bir menzili olan şu zeminin yüzünde, o misafirlerini bir-iki saat sevindirmek için, bahar sofrasında hadd ü hesaba gelmez sanatlı, şirin nimetlerini, her baharda ihsân edip bir kahvaltı hükümünde o misafirlere yedirdikten sonra,

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, sonsuz hayat.

sayılamayacak kadar olmak.

Cilve-i rahmet: Rahmet tecellisi.

Menzil: Konak, ikamet edilen yer.

Dünyevî ahbap: Dünya-daki dost ve sevgililer.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Ebedü'l-âbâd: Tükenez ebedî hayat.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Hadd ü hesaba gelmek: Çok miktarda,

Saâdet-i ebediye: Ebedi mutluluk, âhiret saâdeti.

mesken-i ebedîlerinde sekiz dâimî cenneti¹ hadsiz bir zamanda, hadsiz envâ-ı nimetiyle doldurup ibâdına ihzâr eden bir Rahmânu'r-rahîm'in rahmetine iman ile istinad edip, intisabını bilen elbette öyle bir nokta-yı istimdâd bulur ki; en ednâ derecesi, hadsiz ebedî emellere medet verip idame eder.

¹ Cennetin sekiz kapısıyla ilgili bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 9; Müslim, *îmân* 46; Ebû Dâvûd, *tahâre* 65; Tirmizî, *tahâre* 41.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ednâ: En küçük, en aşağı.

Envâ-ı nimet: Nimet çeşitleri.

İbâd: Kullar.

İdame etmek: Devam ettirme.

İhzâr etmek: Hazırlamak.

İntisab: Bağlanma, mensup olma.

İstinad etmek:

Dayanmak.

Medet: İnalet, yardım, imdat.

Mesken-i ebedî: Ebedî kalınacak yer, âhiret.

Rahmânu'r-rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olup merhameti bütün varlıkları kapsayan Allah (c.c.).

Hem o âyetin hakikatiyle, imanın ziyâsından gelen nur öyle parlak bir sûrette tecelli etti ki; o zulümâtlı olan cihât-ı sitteyi gündüz gibi aydınlattırdı. Çünkü bu medresem ve bu şehirde talebe ve dostlarımın arkalarında kalıp ağlamak vaziyetini şöyle aydınlattırdı ki: Ahbabın gittikleri âlem karanlıklı değil, yalnız yerlerini değiştirdiler; yine görüşeceksiniz diye ihtar etti. Ağlamayı tamamen kestirdi. Ve dünyada onların yerine geçecek ve benzeyecek olanları bulacağımı ifham etti.

Evet, –lillâhilhamd– hem vefat eden Van medresesini Isparta medresesiyle ihyâ

Ahhap: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Cihât-ı sitte: Altı yön.

İfham: Anlatma, bildirme.

İhtar: Hatırlatmak, dikkati çekmek.

İhyâ: Canlandırma, hayat verme.

Lillâhilhamd: Allah'a hamdolsun ki...

Tecelli: Görünmek, ortaya çıkmak.

Zulümat: Karanlıklar.

edip, oradaki ahbabları dahi, daha çok, daha kıymettar talebeler ve ahbablarla mânen ihyâ etti. Hem bildirdi ki; dünya boş, hâlî olmadığını ve harap olmuş bir memleket sûretini yanlış tasavvur ettiğimi, belki Mâlik-i Hakikî hikmetinin iktizâsıyla, sun'î insanların levhasını değiştiriyor, mektubunu tazelandiriyor. Bir ağacın bir kısım meyvelerini kopardıkça yerine yine başka meyvelerin geldiği gibi, nev-i beşerde bu zevâl ve firâk dahi bir teceddüddür, tazelenmektir. İman noktasında, ahbapsızlıktan gelen elîmane bir hüznün değil, belki

Elîmane: Acı, elem çekerek.

Firâk: Ayrılık.

Hâlî: Tenha, boş.

İktiza: Gerektirme.

Kıymettar: Kıymetli.

Mâlik-i Hakikî: Gerçek sahip Allah (c.c.).

Nev-i beşer: İnsan türü.

Sun'î: Yapma, yapmacık.

Tasavvur: Zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Teceddüd: Tazelenme, yenilenme.

başka güzel bir yerde görüşmek üzere ayrılmaktan gelen, lezizane bir hüznü veren bir tazelenmektir.

Hem o dehşetli vaziyetten, kâinatın mevcûdâtının karanlıklı görünen yüzünü aydınlattı. Ben de o vakit o hâlete şükretmek istedim, Arabî şu fıkra geldi; tam o hakikati tasvir etti. Şöyle ki, dedim:

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ مَا
يُتَوَهَّمُ أَجَانِبَ أَعْدَاءِ أَمْوَاتًا مُوَحِّشِينَ أَيْتَامًا
بَاكِينَ، أَوْدَاءَ إِخْوَانًا أَحْيَاءَ مُونِسِينَ مُرَخَّصِينَ
مَسْرُورِينَ ذَاكِرِينَ مُسَبِّحِينَ

Yani, “O şiddetli hâletin tesirinden gelen gaflet ile, kâinatın mevcûdâtı bir kısmı

Arabî: Arapça.

Fıkra: Yazıda bir paragraf veya cümle, metin.

Lezizane: Lezzet alarak.

Mevcûdât: Varlıklar.

Tasvir: Resmetme, anlatma.

düşman ve ecnebî,^{1(Hâşiye)} bir kısmı müthiş cenazeler, diğer kısmı ise, kimsesizlikten ağlayan yetimler sûretinde; gafil nefsimi tevehhüm ile gösterilen bu korkunç levhayı, nur-u iman ile aynelyakîn gördüm ki: O ecnebî, düşman görünenler birer dost kardeşirler. Ve o müthiş cenazeler ise; kısmen hayattar ve ünsiyetkâr ve kısmen vazifeden terhis edilenlerdir. Ve o ağlayan yetimlerin vaveylâları ise zikir

---

1 (Hâşiye) Yani, zelzele, fırtına, tufan, taun, ateş gibi.

Aynelyakîn: Bir şeyi biz-zat görerek bilmek.

Ecnebi: Yabancı.

Hayattar: Hayat sahibi, canlı.

Nur-u iman: İman nuru.

Taun: Veba hastalığı.

Terhis: Serbest bırakma, hizmet bitiminde verilen izin.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Tufan: Şiddetli sel felâketi.

Ünsiyetkâr: Dost, ahbap, yakın.

Vaveylâ: Feryat.

Zikir: Cenâb-ı Hakk'ı anmak, hatırlamak.

ve tesbihin zemzemeleri olduğunu nur-u iman ile gördüğümünden, o hadsiz nimetlerin menbaı olan imanı bana veren Hâlık-ı Zülcelâl'e hadsiz hamdediyorum. Ve bu dünyada, bu dünya kadar büyük hususî dünyamdaki bütün mevcûdâtı, hamd ve tesbihât-ı ilâhiyede tasavvur ve niyetim ile istimâl etmek bir hakkım olduğu noktayı nazarından, bütün o mevcûdâtın her birisinin ve umumunun lisân-ı hâlleriyle

Hâlık-ı Zülcelâl: Ululuk ve azamet sahibi Yaratan.

Hususî: Şahsî, özel.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Menba: Kaynak.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı, görüş.

Tesbih: Allah'ın şânını yüceltme, noksan sıfat-

lardan uzak tutma mânâsında "Sübhanallah" demek.

Tesbihat-ı ilâhiye:

Cenab-ı Hakk'ı noksan sıfatlardan tenzih etmeler, tesbihler.

Umum: Genel.

Zemzeme: Nağme, ezgi.

beraber ¹ نُورِ الْإِيمَانِ deriz.” demektir.

Hem o gafletkârâne hâlet-i müthişeden hiçe inen ezvâk-ı hayat ve bütün bütün çekilip kuruyan emeller ve en dar bir dâire içinde sıkışıp kalan belki mahvolan şahsıma âit nimetler, lezzetler birden –başka risalelerde kat’î bir sûrette isbat ettiğimiz gibi– nur-u iman ile kalbin etrafındaki o dar dâireyi öyle genişlettirdi ki, kâinatı içine aldı ve o Horhor bahçesinde kurumuş ve lezzetini kaçırmış nimetler yerinde, dâr-ı dünya ve dâr-ı âhireti birer

---

¹ Lutfettiği iman nurundan dolayı hamdolsun Allah’a.

Dâr-ı âhîret: Âhîret yurdu.

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Ezvâk-ı hayat: Hayatın

zevkleri.

Gafletkârâne: Gafletli bir şekilde.

Hâlet-i müdhîşe: Dehşet verici durum, hâl.

sofra-yı nimet ve birer tabla-yı rahmet şekline getirdi. Göz, kulak, kalb gibi, on değil, yüz cihâzât-ı insâniyenin her birini, gayet uzun bir el sûretinde, her müminin derecesi nisbetinde o iki sofrayı Rahmân'a uzatıp, her tarafından nimetleri toplayacak bir tarzda gösterdiğinden; hem bu ulvî hakikati ifade, hem o hadsiz nimete şükür için o vakit böyle demiştim:

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ الْمُصَوِّرِ لِلدَّارَيْنِ
 مَمْلُوءَتَيْنِ مِنَ النِّعْمَةِ وَالرَّحْمَةِ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ حَقٌّ
 أَنْ يَسْتَفِيدَ بِحَوَاسِّهِ الْكَثِيرَةِ الْمُنْكَشِفَةِ بِإِذْنِ
 خَالِقِهِ

Cihâzât-ı insâniye: İnsana ait maddî-mânevî donanımlar, organlar.

Sofra-yı nimet: Nimetlerin sunulduğu sofraya.

Sofra-yı Rahmân:

Cenâb-ı Hakk'ın sofrası.

Tabla-yı rahmet: Rahmet tezgahı.

Ulvî: Yüce.

Yani: “Dünya ve âhireti nimet ve rahmetle doldurmuş bir sûrette, hakikî müminlerin nur-u iman ve İslâmiyet’le inkişâf ve inbisât etmiş bütün hassalarının elleriyle o iki muazzam sofradan istifâdeyi temin eden ve gösteren nur-u iman nimetinin mukâbiline, o imanı bana veren Hâlıkıma, bütün zerrât-ı vücudumla dünya ve âhîret dolusu hamd ve şükür, elimden gelse yaparım.” demektir.

Madem iman bu âlemde bu tesirat-ı azîmeyi yapar; elbette dâr-ı bekâda öyle

Dâr-ı bekâ: Ebedî, sonsuz yurt.

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

Hassa: Duyu, özellik.

İnbisat: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Muazzam: Çok büyük,

muhteşem.

Mukabil: Bir şeye karşı, bir şeyin karşısında bulunan.

Nur-u iman: İman nuru.

Tesirat-ı azîme: Büyük tesirler, izler, etkiler.

Zerrât-ı vücud: Vücudun zerreleri.

semerat ve füyuzâtı olacak ki, bu dünyadaki akıl ile onlar ihâta edilmez ve tarif edilmez.

İşte, ey benim gibi ihtiyarlık münâsebetiyle pek çok dostların firâk acılarını çeken ihtiyar ve ihtiyareler! Sizin en ihtiyarınız her ne kadar zâhiren benden yaşlı ise de, mânen ben onlardan daha ziyâde ihtiyarlığımı tahmin ediyorum. Çünkü fıtratımda rikkat-i cinsiye ile acımak hissi ziyâde bulunduğundan, kendi elemimden başka, binler kardeşlerimin elemelerini de o şefkat sırrıyla çektiğimden, yüzler sene yaşamış gibi ihtiyarım. Ve siz ne kadar

Firâk: Ayrılık.

Füyuzât: Feyzler, bereket ve ihsanlar.

İhâta: Tam kavrayış, anlayış.

İhtiyare: İhtiyar kadın.

Rikkat-i cinsiye: Hem-

cinslerine karşı incelik, nezaket içerisinde olma, şefkat etme.

Semerat: Neticeler, meyveler.

Zâhiren: Görünüşe göre.

firâk belâsını çekmiş iseniz, benim kadar o belâyâ mârûz kalmamışsınız. Çünkü oğlum yoktur ki yalnız oğlumu düşüneyim. Bendeki fitrî olan bu ziyâde acımaçlık ve şefkat, binler Müslüman evlâdlarının, hattâ masum hayvanların teellümlerine karşı dahi bir rikkat, bir elem, o sırr-ı şefkat ile hissediyordum. Hususî bir hânem yoktur ki fikrimi yalnız ona hasredeyim; belki bu memleket ile ve belki âlem-i İslâm'ın kıtasıyla hânem gibi, hamiyet-i İslâmiye noktasında alâkadarım. Ve o iki büyük hâne-deki dindaşlarımın elemleriyle müteellim ve firâklarıyla mahzun oluyorum!..

Âlem-i İslâm: İslâm âlemi.

Fitri: Doğuştan, fitrata ait ve yaratılışla ilgili.

Hamiyet-i İslâmiye: İslâm'ı koruma gayreti.

Müteellim: Acı ve elem

duyan, üzgün.

Rikkat: Acıma, incelik, yufka yüreklilik.

Sırr-ı şefkat: Şefkat sırrı, hakikati.

Teellüm: Elem, keder, acı duyma, tasalanma.

İşte bütün ihtiyarlığımdan ve firâk belâlarından gelen teessürâtıma, bana nur-u iman tam kâfi geldi; kırılmaz bir rica, kopmaz bir ümit, sönmez bir ziyâ, bitmez bir teselli verdi. Elbette sizlere ihtiyarlıktan gelen karanlık ve gaflet ve teessürât ve teellümâta; iman kâfi ve vâfidir. Asıl en karanlıklı ve en nursuz ve tesellisiz ihtiyarlık ve en elîm ve müthiş firâk, ehl-i dalâletin ve ehl-i sefâhetin ihtiyarlıklarıdır ve firâklarıdır. O rica ve ziyâ ve teselli veren imanı zevk etmek ve tesirâtını hissetmek için, ihtiyarlığa lââyık ve İslâmiyet'e muvâfık

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar, kafirler.

Ehl-i sefahet: Zevk, eğlence ve yasak olan şeylere düşkün olan kimseler.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Muvafık: Uygun, denk, yerinde.

Nur-u iman: İman nuru.

Rica: İstek, ümit.

Teessürat: Teessürler, acılar, kederler.

Vâfi: Tam, yeterli.

ubûdiyetkârâne bir tavr-ı şuûrdârâne takınmakla olur. Yoksa gençlere benzemeye çalışmak ve onların sarhoşça gafletlerine başını sokup ihtiyarlığını unutmakla değildir.

خَيْرُ شَبَابِكُمْ مَنْ تَشَبَّهُ بِكُهُولِكُمْ وَشَرُّ¹
 1 -ev kemâ kâl-
 meâlindeki hadîsi düşününüz. Yani, “Gençlerinizin en iyisi, temkinde ve sefâhetlerden çekilmekte ihtiyarlara benzeyenlerdir. Ve ihtiyarlarınızın en fenâsı, sefâhette ve başını gaflete sokmakta gençlere benzeyenlerdir.”

¹ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 22/83; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ewsat* 6/94; Ebû Ya'lâ, *el-Müsened* 13/467.

Sefâhet: Zevk, eğlence ve yasak olan şeylere düşkünlük.

Tavr-ı şuûrdârâne: Şuurlu bir tavır, hareket.

Temkin: Ağırbaşlılık, kendinden emin olma.

Übûdiyetkârâne: Kulluğa yakışır tarzda.

Ey kardeşlerim ihtiyarlar ve hemşire ihtiyareler! Hadîs-i şerifte vardır ki: “Altmış yetmiş yaşlarında ihtiyar bir mümin, dergâh-ı ilâhîye elini kaldırıp duâ ederken, rahmet-i ilâhîye onun elini boş döndürmeye hicap ediyor.”¹ Madem rahmet size karşı böyle hürmet ediyor; siz de rahmetin bu hürmetini ubûdiyetinizle ihtiram ediniz.

¹ Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 5/270, *Müsnedü’ş-şâmiyyîn* 2/268; el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ* 1/284. Ayrıca, genel mânâda Cenâb-ı Hakk’ın dergâhına kalkan hiçbir eli boş çevirmediğine dair bkz.: el-Bezzâr, *el-Müsned* 6/479; Ebû Ya’lâ, *el-Müsned* 3/391; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 3/160.

Dergâh-ı ilahiye:
Cenab-ı Hakk’ın huzuru.

Hicap etmek: Utanmak,
çekinmek.

Hürmet: Saygı gösterme,
saygı.

İhtiram: Hürmet, saygı göstermek.

Rahmet-i ilâhîye: İlâhî rahmet.

Ubûdiyet: Kulluk.

On Dördüncü Rıca

Dördüncü Şuâ olan Âyet-i Nuriye-i Hasbiye'nin başının hülâsası diyor ki:

Bir zaman ehl-i dünya beni her şeyden tecrit ettiklerinden, beş çeşit gurbetlere düşmüştüm. Sıkıntıdan gelen bir gaflet ile, Risale-i Nur'un teselli verici ve medet edici nurlarına bakmayarak, doğrudan doğruya kalbime baktım ve ruhumu aradım. Gördüm ki; gayet kuvvetli bir aşk-ı bekâ ve şedid bir muhabbet-i vücûd ve büyük

Aşk-ı bekâ: Ebedî hayat aşkı.

Âyet-i nuriye-i hasbiye: "Allah bize yeter; O ne güzel vekildir." (Âl i İmran, 173)

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp, âhireti düşünmeyenler.

Hülâsa: Öz, özet.

Medet: İnalet, yardım, imdat.

Muhabbet-i vücûd: Var olma sevgisi.

Şedid: Şiddetli, kuvvetli.

Tecrid etmek: Yalnız bırakmak, ayırmak.

bir iştîyak-ı hayat ve hadsiz bir acz ve nihayetsiz bir fakr, bende hükmediyordu. Hâlbuki müthiş bir fenâ, o bekâyı söndürüyor. O hâletimde, yanık bir şâirin dediği gibi dedim:

*“Dil bekâsı, Hak fenâsı istedi mülk-ü
tenim*

*Bir devasız derde düştüm, âh ki
Lokman bîhaber.”¹*

Me’yûsane başımı eğdim. Birden,
² حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ imdâdına geldi,

¹ Niyazi Mısırî, *Dîvân* s.149 (133. şiir, 3. beyit)

² “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Acz: Kuvvetsizlik,
güçsüzlük.

Bîhaber: Habersiz.

Fakr: İhtiyaç, muhtaçlık.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Hâlet: Durum, hâl,
vaziyet.

İştîyak-ı hayat: Yaşama
şevki, arzusu.

Me’yûsane: Ümitsizce.

Mülk-ü ten: Beden,
vücut.

Nihayetsiz: Sonsuz.

“Beni dikkatle oku!” dedi. Ben de günde beş yüz defa okudum. Okudukça, yalnız ilmelyakîn ile değil, aynelyakîn ile çok kıymettar envârından dokuz mertebe-i hasbiye bana inkişâf etti.

Birinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bendeki aşk-ı bekâ; bendeki bekâya değil, belki sebepsiz ve bizzât mahbûb olan kemâl-i mutlak sahibi, Zât-ı Zülkemâl'in ve Zülcelâl'in bir isminin bir cilvesinin

Aynelyakîn: Bir şeyi bizzat görerek bilmek.

Cilve: Allah'ın isimlerinin tecellisi.

Envar: Nurlar.

İlmelyakîn: Bir şeyi delile dayanarak bilmek.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Kemâl-i mutlak: Sonsuz, kusursuz mükemmel.

Kıymettar: Kıymetli.

Mahbûb: Sevgili.

Mertebe-i hasbiye:

“Allah bize yeter; O, ne güzel vekildir.” (Âl-i İmran, 173) âyetinin farklı anlamlarından her biri.

Zat-ı Zülkemâl: Sonsuz güzellik ve mükemmelliklerin sahibi Allah (c.c).

Zat-ı Zülcelâl: Celâl, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c).

mâhiyetimde bir gölgesi bulunduğundan, fitratımda o Kâmil-i Mutlak'ın varlığına ve kemâline ve bekâsına müteveccih olan muhabbet-i fitriye, gaflet yüzünden yolunu şaşırılmış, gölgeye yapışmış, aynanın bekâsına âşık olmuştu, **حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ** geldi, perdeyi kaldırdı. Gördüm ve hissettim ve hakkalyakîn zevk ettim ki; bekâmın lezzeti ve saâdeti, aynen ve daha mükemmel bir tarzda Bâkî-i Zülkemâl'in bekâsına ve benim Rabbim ve İlâhım olduğuna, tasdik ve imanımda ve iz'anımda

Bâki-i Zülkemâl: Kemal sahibi ebedî olan Allah (c.c).

Bekâ: Ebedî olmak, sonsuza kadar var olma.

Hakkalyakîn: Bir şeyi, bizzat tadararak, yaşayarak, hiç şüphesi kalmayacak şekilde bilmek.

İz'an: Anlayış, feraset, zekâ.

Kâmil-i Mutlak: Sonsuz, kusursuz mükemmel.

Muhabbet-i fitriye:

Tabii sevgi.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelen.

vardır. Bunun edillesi, zevi'l-ihsâsı hayrette bırakacak gayet derin ve dakik on iki hemhемler ve şuûr-u imanlar ile Risale-i Hasbiye'de beyân edilmiştir.

İkinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Fıtratımdaki hadsiz aczimle beraber, ihtiyarlık ve gurbet ve kimsesizlik ve tecridim içinde; ehl-i dünya desîseleriyle, casuslarıyla bana hücum ettikleri hengâmda

Acz: Kuvvetsizlik, güçsüzlük.

Dakik: İnce, hassas.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Edille: Deliller.

Ehl-i dünya: Dünyaya dalıp, âhireti düşünmeyenler.

Fıtrat: Yaratılış, tabiat.

Hadsiz: Sonsuz, nihayetsiz.

Hengâm: Zaman.

Risale-i hasbiye: “Allah bize yeter; O, ne güzel vekildir.” (Âl-i İmran, 173) âyetini tefsir eden risale (4. Şuâ)

Şuûr-u iman: İman şuuru.

Tecrid: Yalnız bırakmak, ayırmak.

Zevil-ihsas: Duyu organları olan kimseler.

kalbime dedim: “Elleri bağı, zayıf ve hasta bir tek adama ordular taarruz ediyor. Benim için bir nokta-yı istinâd yok mu?” diye ¹ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ âyetine müracaat ettim. Bana o âyet bildirdi ki:

İntisab-ı imanî vesikasıyla Kadîr-i Mutlak öyle bir Sultan’a intisap edersin ki; zemin yüzünde her baharda dört yüz bin milletten mürekkeb nebâtât ve hayvanât ordularının bütün cihâzâtlarını kemâl-i intizam

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Cihâzât: Donanımlar.

İntisap: Bağlanma, mensup olma.

İntisab-ı imanî vesikası: Allah’a iman ile elde edilen kimlik belgesi.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Kemâl-i intizam: Pek mükemmel, kusursuz düzen.

Mürekkeb: Bir araya gelmiş, oluşmuş.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

ile vermekle beraber, başta insan olarak, hayvanâtın muazzam ordusunun bütün erzaklarını, değil medenî insanların son zamanlarda keşfettikleri et ve şeker ve sâir taamların hülâsaları gibi, belki yüz derece o medenî hülâsalardan daha mükemmel ve bütün taamların her nev'inden tohum ve çekirdek denilen Rahmânî hülâsalara koyup; ve o hülâsaları dahi, onların pişirmelerine ve inbisâtlarına dâir kaderî tarifeler içinde sarıp, muhafaza için küçük sandukçalara koyup, tevdi eder. O sandukçaların

---

Erzak: Yiyecek içecek maddeleri, ihtiyaçlar.

Hülâsa: Öz.

İnbisât: Açılmak, inkişaf etmek.

Kaderî: Kadere ait.

Muazzam: Çok büyük, muhteşem.

Nev': Tür.

Rahmânî: Sonsuz merhamet ve şefkatle bütün varlıkları rızıklandıran Allah'a ait.

Sandukça: Küçük sandık.

Taam: Yiyecek.

îcâdı, ¹ كُنْ emrinde bulunan تُوْنُ-كَافْ fabrikasından o kadar çabuk ve kolay ve çoklukla olur ki; Kur'ân der: “Hâlık emreder, meydana gelir.” Madem sen, intisab-ı imanî tezkeresiyle böyle bir nokta-yı istinâd bulabildiğinden, hadsiz bir kuvvete ve kudrete dayanabilirsin. Ben de âyetten bu dersimi aldıkça öyle bir kuvve-i mânevîyeyi buldum ki; değil şimdiki düşmanlarıma, belki dünyaya meydan okuyabilir bir iktidar-ı imanî hissederek, bütün ruhumla beraber حَسْبُنَا اللَّهُ وَنَعْمَ الْوَكِيلُ dedim.

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, (o da olurur).” (Bakara sûresi, 2/117; Âl-i İmran sûresi, 3/47, 59; En'âm sûresi, 6/73; ...)

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

İcâd: Var etme, vücuda getirme.

İktidar-ı imanî: İmanla elde edilen iktidar, yeterlilik.

İntisab-ı imanî tezkeresi: Allah'a iman ile sahip olunan kimlik belgesi.

Kuvve-i mânevîye: Mânevî kuvvet, moral.

Üçüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Ben o gurbetler ve hastalıklar ve mazlûmiyetlerin tazyikiyle dünyadan alâkâmı kesilmiş bularak, ebedî bir dünyada ve bâkî bir memlekette dâimî bir saâdete namzed olduğumu iman telkin ettiği hengâmda; tahassür akıtan “Of! Of!” dan vazgeçip, beşâset izhâr eden “Oh! Oh!” dedim. Fakat bu gaye-i hayal ve hedef-i ruh ve netice-i fitratın tahakkuku, ancak ve

Beşâset: Güler yüzlülük.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Gaye-i hayal: İdeal, mefkûre, ülkü.

Hedef-i ruh: Ruhun hedefi.

Hengâm: Zaman.

İzhar etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Mazlumiyet: Mazlum olma, zulme uğrama hâli.

Namzed: Aday.

Netice-i fitrat: Yaratılışın neticesi.

Tahakkuk: Gerçekleşme, meydana gelme.

Tahassür: Hasret çekme, özlem.

Tazyik: Sıkıştırma, baskı.

ancak bütün mahlûkatının bütün harekât-larını ve sekenâtlarını ve ahvâl ve a'mâlle-rini, kavlen ve fiilen bilen ve kaydeden ve bu küçücük ve âciz-i mutlak nev-i insanı Kendine dost ve muhâtap eden ve bütün mahlûkat üstünde bir makam veren bir Kadîr-i Mutlak'ın hadsiz kudretiyle ve insana nihayetsiz inâyet ve ehemmiyet verme-siyle olabilir, diye düşünürken bu iki nok-tada, yani böyle bir kudretin faaliyeti ve zâhiren bu ehemmiyetsiz insanın hakikatli

A'mâl: İşler, fiiller.

Âciz-i mutlak: Hiçbir şeye gücü yetmeyen.

Ahval: Hâller, durumlar.

Fiilen: Fiille, davranış ve hareketlerle.

Harekât: Hareketler.

İnâyet: Yardım, lütf.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten Hz. Allah (c.c.).

Kavlen: Söz ile.

Mahlûkat: Yaratıklar.

Muhâtap: Kendisine söz söylenen, konuyla ilgili sayılan kimse.

Nev-i insan: İnsan türü.

Nihayetsiz: Sonsuz.

Sekenât: Durma, hareket etmeme.

Zâhiren: Görünüşe göre.

ehemmiyeti hakkında imanın inkişâfını ve kalbin itminanını veren bir izah istedim. Yine o âyete müracaat ettim. Dedi ki: “حَسْبُنَا daki نَا'ya dikkat edip, senin ile beraber lisân-ı hâl ve lisân-ı kâl ile حَسْبُنَا'yı kimler söylüyorlar, dinle!” emretti.

Birden baktım ki, hadsiz kuşlar ve kuşçuklar olan sinekler ve hesapsız hayvanlar ve nihayetsiz nebatlar ve gayetsiz ağaçlar dahi benim gibi lisân-ı hâl ile ¹حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ mânâsını yâd ediyorlar ve herkesin yâdına getiriyorlar ki;

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Gâyet: Son, nihayet.

anlam.

İtminan: Güven duyma, kalp huzuruyla kabullenip benimseme.

Lisân-ı kâl: Dil ile anlatılan mânâ.

Yâd: Hatır, gönül.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği

Yâdetmek: Anma, hatırlama, zikretme.

bütün şerâit-i hayatiyelerini tekeffül eden öyle bir vekilleri var ki, birbirine benzeyen ve maddeleri bir olan yumurtalar ve birbirinin misli gibi katreler ve birbirinin aynı gibi habbeler ve birbirine müşabih çekirdeklerden kuşların yüz bin çeşitlerini, hayvanların yüz bin tarzlarını, nebâtâtın yüz bin nev'ini ve ağaçların yüz bin sınıfını yanlızsız, noksansız, iltibâssız, süslü, mîzanlı, intizamlı, birbirinden ayrı fârikalı bir sûrette gözümüz önünde, hususan her baharda gayet çok, gayet kolay, gayet geniş bir dâirede, gayet çoklukla halk eder,

Fârika: Ayırıcı, ayrılmasına sebep olan vasıf.

Habbe: Tane, tohum.

Halk etmek: Yaratmak.

İltibâs: Karıştırma, ayırt edememe.

İntizam: Nizam, düzen.

Katre: Damla.

Mîzan: Ölçü, denge.

Müşabih: Benzer.

Şerait-i hayatiye: Hayat şartları.

Tekeffül: Kefil olma, birinin sorumluluğunu yüklenme.

Vekil: Sözcü, tam yetkili temsilci.

yapar bir kudretin azamet ve haşmeti içinde beraberlik ve benzeyişlik ve birbiri içinde ve bir tarzda yapılmalarıyla, vahdetini ve ehadiyetini bize gösterir ve böyle hadsiz mucizâtı ibraz eden bir fiil-i rubûbiyete, bir tasarruf-u hallâkiyete müdahale ve iştirak mümkün olmadığını bildirir diye anladım. Her mümin gibi benim hüviyet-i şahsiyemi ve mâhiyet-i insâniyemi anlamak isteyenler ve benim gibi olmak arzu

Azamet: Büyüklük, yücelik.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın birer birer her bir şeyde tecelli eden, görünen birliği.

Fiil-i rubûbiyet: Allah'ın terbiye edicilik fiili.

Haşmet: İhtişam, heybet.

Hüviyet-i şahsiye: Gerçek kişilik.

İbrâz etmek: Göstermek, ortaya koymak.

İştirak: Ortaklık, katılma.

Kudret: Güç, kuvvet.

Mâhiyet-i insâniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Mu'cizat: Mu'cizeler.

Müdahale: Karışma, araya girme.

Tasarruf-u hallâkiyet: Yaratma fiili.

Vahdet: Birlik, teklik.

edenler حَسْبُنَا 'daki cemiyetinde bulunan "ene" nin, yani nefsimin tefsirine bak-sınlar. Ehemmiyetsiz, hakir ve fakir görü-nen vücudum –her müminin vücudu gibi- ne imiş, hayat ne imiş, insâniyet ne imiş, İslâmiyet ne imiş, iman-ı tahkikî ne imiş, mârifetullah ne imiş, muhabbet nasıl ola-cakmış? Anlasınlar, dersini alsınlar!

Dördüncü Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Bir vakit ihtiyarlık, gurbet, hastalık, mağlûbiyet gibi vücudumu sarsan ârızalar,

Cem'iyet: Çoğul.

Ene: Ben (Tekil).

Hakir: Önemsiz, değersiz, kıymetsiz.

İman-ı tahkikî: Taklit yoluyla değil de, delile dayanarak ulaşılan

iman.

İnsâniyet: İnsanlık.

Mağlûbiyet: Yenilme, mağlûp olma.

Mârifetullah: Allah'ı sıfât, isim ve fiilleriyle tanıma, bilme.

bir gaflet zamanıma rast gelip şiddetle alâkadar ve meftun olduğum vücudumu, belki mahlûkatın vücudlarını “Ademe gidiyor.” diye elîm bir endişe verirken, yine bu Âyet-i Hasbiyeye müracaat ettim. Dedi: “Mânâma dikkat et ve iman dürbünüyle bak!”

Ben de baktım ve iman gözüyle gördüm ki: Bu zerrecik vücudum, her müminin vücudu gibi hadsiz bir vücudun aynası ve nihayetsiz bir inbisât ile hadsiz vücudları kazanmasına bir vesîle ve kendinden

Adem: Yokluk.

Alâkadar: İlgili.

Âyet-i hasbiye: “Allah bize yeter; O, ne güzel vekildir.” (Âl-i İmran, 173)

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Hadsiz: Sınırsız, sonsuz.

İnbisât: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

Mahlûkat: Yaratıklar.

Meftun olmak: Âşık, aşırı bir sevgiyle bağlanmış, tutkun olmak.

Nihayetsiz: Sonsuz.

Zerrecik: Küçük.

daha kıymettar bâkî, müteaddit vücudları meyve veren bir kelime-i hikmet bulunduğunu ve mensubiyet cihetiyle bir an yaşaması, ebedî bir vücud kadar kıymettar olduğunu ilmelyakîn ile bildim. Çünkü şuûr-u iman ile bu vücudum Vâcibü'l-vücud'un eseri ve sanatı ve cilvesi olduğunu anlamakla, vahşi evhâmdan ve hadsiz firâklardan ve hadsiz müfârakat ve firâkların elemelerinden kurtulup; mevcûdâta,

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Cihet: Yön, taraf.

Cilve: Görünme, yansıma.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Evham: Kuruntular, şüpheler.

Firâk: Ayrılık.

İlmelyakîn: Bir şeyi deliyle dayanarak bilmek.

Kelime-i hikmet: Hik-

met kelimesi.

Kıymettar: Kıymetli.

Mensubiyet: Mensup olma, ait olma.

Müfârakat: Ayrılık.

Müteaddit: Ayrı ayrı, birkaç, çeşit çeşit.

Şuur-u iman: İman şuuru.

Vâcibü'l-vücud: Varlığı kendinden ve kesin olan Allah (c.c.).

hususan zîhayatlara taalluk eden ef'âl ve esmâ-yı ilâhiye adedince uhuvvet râbitalarıyla münâsebet peydâ eylediğim bütün sevdiğim mevcûdâta, muvakkat bir firâk içinde daimî bir visâl var olduğunu bildim. İşte iman ile ve imandaki intisap ile, her mümin gibi, bu vücudum dahi hadsiz vücudların firâksız envârını kazanır; kendi gitse de onlar arkada kaldığından kendisi kalmış gibi memnun olur.

Ef'al: Fiiller.

Envar: Nurlar.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Münasebet: Alâka, ilgi, bağ.

Peyda eylemek: Meyda-

na getirmek, elde etmek.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Taalluk etmek: İlgili olmak.

Uhuvvet: Kardeşlik, samimî dostluk.

Visâl: Ulaşma. Sevgiliye kavuşma.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

Hülâsa: Ölüm firâk değil, visâldir, tebdil-i mekândır, bâkî bir meyveyi sünbül vermektir.

Beşinci Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Yine bir vakit hayatım çok ağır şerâit ile sarsıldı ve nazar-ı dikkatimi ömre ve hayata çevirdi. Gördüm ki: Ömrüm koşarak gidiyor, âhirete yakınlaşmış. Hayatım dahi tazyikat altında sönmeye yüz tutmuş. Hâlbuki Hayy ismine dâir risalede izah edilen hayatın mühim vazifeleri ve büyük meziyetleri ve kıymettar faydaları böyle çabuk sönmeye değil, belki uzun yaşamaya

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Hayy: Canlılara hayat veren, ezeli diri olan Allah (c.c.).

Hülâsa: Özet.

Meziyet: İyi ve doğru hareket, üstün vasıf.

Nazar-ı dikkat: Dikkat, bakış.

Tazyikat: Sıkıştırmalar, zorlamalar, baskılar.

Tebdil-i mekân: Yer değiştirmek.

lâyıktır, diye müteellimâne düşündüm. Yine üstadım olan ¹ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹ âyetine müracaat ettim. Dedi: “Sana hayatı veren Hayy-ı Kayyûm’a göre hayata bak!”

Ben de baktım, gördüm ki: Hayatımın bana bakması bir ise, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm’a bakması yüzdür; ve bana âit neticesi bir ise, Hâlıkıma âit bindir. Şu hâlde marzî-i ilâhî dâiresinde bir an yaşaması kâfidir, uzun zaman istemez.

Bu hakikat dört mesele ile beyân ediyor. Ölü olmayanlar veyahut diri olmak

---

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran sûresi, 3/173).

Hâlık: Yaratan, yaratıcı.

Kâfi: Yeterli.

Hayy-ı Kayyum: Ezelî diri olup bütün varlıkların varlığı kendisine bağlı olan Allah (c.c.).

Marzî-i ilâhî: Allah’ın rızası.

Müteellimane: Acı duyarak, üzülererek.

isteyenler, hayatın mâhiyetini ve hakikatini ve hakikî hukukunu o dört mesele içinde arasınlar, bulsunlar ve dirilsinler!

Hülâsası şudur ki: Hayat, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a baktıkça ve iman dahi hayatta hayat ve ruh oldukça, bekâ bulur; hem bâkî meyveler verir, hem öyle yükselenir ki, sermediyet cilvesini alır, daha ömrün kısalığına ve uzunluğuna bakılmaz.

Altıncı Mertebe-i Nuriye-i Hasbiye

Müfârat-ı umumiye hengâmında olan harab-ı dünyadan haber veren âhirzaman

Âhirzaman: Kıyametin kopmasına yakın zaman.

Harab-ı dünya: Dünyanın yıkılması, harap olması.

Hengâm: Zaman.

Mahiyet: Bir şeyin asıl durumu, esası.

Müfârat-ı umumiye: Genel ayrılık.

Sermediyet: Devamlılık, süreklilik.

hâdisâtı içinde müfârakat-ı hususiye-
mi ihtar eden ihtiyarlık ve âhir ömrüm-
de bir hassasiyet-i fevkalâde ile fitratım-
daki cemâl-perestlik ve güzellik sevdası
ve kemâlâta meftuniyet hisleri inkişâf et-
tikleri bir zamanda, dâimî tahribâtçı olan
zevâl ve fenâ ve mütemâdî tefrik edici
olan mevt ve adem, dehşetli bir sûrette
bu güzel dünyayı ve bu güzel mahlûkatı

Adem: Yokluk.

Âhir: Son.

Cemâl-perestlik: Güzel-
lik düşkünü.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Hâdisat: Hâdiseler,
olaylar.

Hassasiyet-i fevkalâde:
Olağanüstü duyarlılık.

İnkişaf: Açılma, ortaya
çıkma.

Kemâlât:

Mükemmellikler.

Mahlûkat: Yaratıklar.

Meftuniyet: Meftun
olma hâli, vurgunluk,
düşkünlük.

Müfarakat-ı hususiye:
Özel ayrılık.

Mütemadi: Aralıksız,
sürekli, devamlı.

Tefrik: Ayırma.

Zevâl: Sona erme, yok
olma.

hırpaladığını, parça parça edip güzelliklerini bozduğunu; fevkalâde bir şuûr ve teessür ile gördüm. Fıtratımdaki aşk-ı mecazî, bu hâle karşı şiddetli galeyan ve isyan ettiği zamanda bir medâr-ı teselli bulmak için yine bu Âyet-i Hasbiye'ye müracaat ettim. Dedi: “Beni oku ve dikkatle mânâma bak!” Ben de Sûre-i Nur'daki

الخ
 1...¹ نُوْرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

âyetinin rasathânesine girip imanın dürbünüyle bu Âyet-i Hasbiye'nin en uzak tabakalarına

¹ “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” (Nûr sûresi, 24/35)

Aşk-ı mecazî: Mecazî, hakikî olmayan aşk.

Medâr-ı teselli: Teselli sebebi.

Rasathane: Gözlem evi.

Sûre-i Nur: Nur sûresi.

Teessür: Üzülmek, etkilenmek.

ve şuûr-u imanî hurdebîni ile en ince esrârına baktım, gördüm:

Nasıl ki aynalar, şişeler, şeffaf şeyler, hattâ kabarcıklar; güneş ziyâsının gizli ve çeşit çeşit cemâlini ve o ziyânın elvan-ı seb'a denilen yedi renginin mütenevvi güzelliklerini gösteriyorlar ve teceddüd ve teharrükleriyle ve ayrı ayrı kabiliyetleriyle ve inkisâratlarıyla o cemâl ve o güzellikleri tazeleştiriyorlar ve inkisâratlarıyla güneşin ve ziyâsının ve elvan-ı seb'asının gizli güzelliklerini güzel izhâr ediyorlar. Aynen öyle de; Şems-i Ezel ve Ebed olan

Cemâl: Güzellik.

Elvan-ı seb'a: Yedi renk.

Hurdebîn: Mikroskop.

İnkisârat: Kırılmalar.

İzhâr etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Mütenevvi: Çeşitli.

Şems-i Ezel ve Ebed:

Ezelî ve ebedî Güneş, Allah (c.c.).

Şuur-u imanî: İman şuuru.

Teceddüd: Tazelenme, yenilenme.

Teharrük: Hareket etme, hareketlenme.

Ziya: Işık.

Cemîl-i Zülcelâl'in cemâl-i kudsîsine ve nihayetsiz güzel esmâ-yı hüsnâsının sermedî güzelliklerine aynadarlık edip cilvelerinin tazelenmesi için bu güzel masnûlar, bu tatlı mahlûklar, bu cemâlli mevcûdât, hiç durmayarak gelip gidiyorlar; kendilerinde görünen güzellikler ve cemâller, kendilerinin malı olmadığını, belki tezâhür etmek isteyen sermedî ve mukaddes bir cemâlin ve dâimî tecelli eden ve görünmek

Aynadarlık: Aynalık.

Cemâl-i kudsî: Kutsal güzellik.

Cemil-i Zülcelâl: Yücelik ve heybeti ile beraber güzellik ve lütfun da yegâne sahibi Allah (c.c.).

Cilve: Görünme, yansıma.

Daimî: Sürekli, devamlı.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenab-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Mahlûk: Yaratık.

Masnû: Sanatlı bir şekilde yaratılmış her bir mahluk.

Mevcûdat: Var olan şeyler, varlıklar.

Mukaddes: Mübarek, kutlu, kudsî.

Sermedî: Ebedî, sonu olmayan.

Tecelli etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Tezâhür etmek: Ortaya çıkmak, görünmek.

isteyen mücerred ve münezzeh bir hüsnün işaretleri ve alâmetleri ve lem'aları ve cilveleri olduğunun pek çok kuvvetli delilleri Risale-i Nur'da tafsilen izah edilmiş. Burada o bürhânlardan üç tanesi, kısaca gayet mâkul bir sûrette zikredilmiştir, diye beyâna başlar. Bu risaleyi gören her bir zevk-i selim ashâbı hayrette kalmakla beraber kendilerinin istifâdelerinden başka, gayrılarının da istifâdelerine çalışmayı lâzım buluyorlar. Hususan ikinci bürhânda beş nokta beyân ediliyor. Akli çürük, kalbi bozuk olmayan, her hâlde takdir ve

Alâmet: İşaret, belirti.

Bürhân: Delil, ispat vasıtası.

Hususan: Özellikle, bilhassa.

Hüsün: Güzellik.

Lem'a: Parıltı.

Mâkul: Akla uygun, mantıklı.

Mücerred: Cisim hâlinde

bulunmayan, saf, hâlis.

Münezzeh: Kusur ve noksanlıktan uzak olan, kusursuz.

Tafsilen: Ayrıntılı olarak.

Takdir: Beğenme, kıymet biçme.

Zevk-i selim ashâbı: Bir şeyin mahiyetini kavrayıp takdir eden kimseler.

tahsin ve tasvib ile “Mâşâallah, fetebârekâllah” diyecek; fakir, hakir görülen vücudunu teâli ettirecek; harika bir mucize olduğunu derk ve tasdik edecek.

On Beşinci Rica^{1(Hâşiye)}

Bir zaman Emirdağı'nda ikamete memur ve tek başıma menzilde âdetâ bir

---

1 (Hâşiye) Nur'un telif zamanı üç sene evvel bitmiş olmasından, bu On Beşinci Rica, ileride bir Nurcu tarafından İhtiyarlar Lem'ası'nın tekmi-line, telifine me'haz olmak üzere yazıldı.

Derk: Derinliği ve inceliği ile anlama.

Fetebârekâllah: Allah'ın şanı çok yücedir!

Hakir: Önemsiz, değersiz, kıymetsiz.

İkamet: Oturma.

Mâşâallah: Allah ne güzel dilemiş ve yapmış!

Me'haz: Kaynak.

Memur: Emir almış kimse.

Menzil: Ev, ikamet edilen yer.

Tahsin: Güzel bulma, beğenme.

Tasvib: Doğru bulma, uygun sayma.

Teâli: Yükselme.

Tekmil: Tamamlama, bitirme.

Telif: Eser yazmak, kitap yazmak.

haps-i münferid ve bana çok ağır gelen tarassudlar ve tahakkümler ile bana işkence vermelerinden hayattan usandım, haptisten çıktığıma teessüf ettim. Ruh u canımla Denizli hapsini arzuladım ve kabre girmeyi istedim. Ve “Hapis ve kabir, bu tarz-ı hayata müreccahtır.” diye, ya hapse veya kabre girmeye karar verirken, inâyet-i ilâhiye imdada yetişti; kalemleri teksir makinesi olan Medresetü’z-Zehrâ şâkirtlerinin ellerine, yeni çıkan teksir makinesini verdi.

Haps-i münferid: Hücre hapsi.

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın ihsan ve lütfu.

Medresetü’z-Zehrâ: 1914’de Birinci Dünya Savaşından önce Van’da; Üstad Said Nursî’nin açılması için teşebbüse geçtiği, Ezher’e kardeş üniversite olarak plânladığı üniversitenin adı.

Müreccah: Tercihe şayan, tercih edilir.

Ruh u can: Ruh ve canıyla, bütün gönlüyle.

Şâkirt: Talebe.

Tahakküm: Baskı, zorbalık.

Tarassud: Gözetleme.

Tarz-ı hayat: Hayat tarzı.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Birden Nur'un kıymettar mecmûalarının her tanesi, bir kalem ile beş yüz nüsha meydana geldi. Fütûhâta başlamaları, o sıkıntılı hayatı bana sevdirdi, "Hadsiz şükür olsun!" dedirtti.

Bir miktar sonra Risale-i Nur'un gizli düşmanları, fütûhât-ı nuriyeyi çekemediler. Hükûmeti aleyhimize sevk ettiler. Yine hayat bana ağır gelmeye başladı. Birden inâyet-i rabbâniye tecelli etti. En ziyâde Nur'lara muhtaç olan alâkadar memurlar, vazifeleri itibarıyla müsadere edilen Nur

Alâkadar: İlgili.

Fütûhât: Fetihler, zaferler.

Fütûhât-ı nuriye: Risale-i Nur'un zaferleri.

İnâyet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

Kıymettar: Kıymetli.

Mecmûa: Dergi.

Müsadere: Bir kimsenin mallarına bir gerekçe ile devletçe el konulması.

Nüsha: Yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

Tecelli etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

Ziyâde: Fazla.

Risaleleri'ni kemâl-i merak ve dikkatle mü-talâa ettiler. Fakat Nur'lar onların kalbleri-ni kendine taraftar eyledi. Tenkid yerin-de takdire başlamalarıyla, Nur Dershânesi çok genişlendi; maddî zararımızdan yüz derece ziyâde menfaat verdi, sıkıntılı te-lâşlarımızı hiçe indirdi.

Sonra, gizli düşman münafıklar, hükû-metin nazar-ı dikkatini benim şahsıma çe-virdiler. Eski siyasî hayatımı hatırlattırdı-lar. Hem adliyeyi, hem maarif dâiresi-ni, hem zabıta-yı, hem dâhiliye vekâleti-ni evhâmlandırdılar. Partilerin cereyânları ve komünistlerin perdesinde anarşistlerin

Dâhiliye vekâleti: İçişleri Bakanlığı. **Maarif dairesi:** Millî Eğitim Bakanlığı.

Evhâmlandırmak: Vesvese vererek şüphelendirmek. **Mütalâa:** İnceleme, okuma.

Kemâl-i merak: Büyük bir merak. **Nazar-ı dikkat:** Dikkatli bakmak.

Takdir: Beğenme, övme.

tahrikâtıyla o evhâm genişlendi. Bizi taz-yik ve tevkif ve ellerine geçen risaleleri müsadereye başladılar. Nur şâkirtlerinin faaliyetine tevakkuf geldi. Benim şahsımı çürütmek fikriyle, bir kısım resmî memur-lar, hiç kimsenin inanmayacağı isnâdlarda bulundular. Pek acîp iftiraları işâaya çalış-tilar. Fakat kimseyi inandıramadılar.

Sonra, pek âdi bahânelerle, zemheri-rin en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek, büyük ve gayet soğuk ve iki gün sobasız bir koğuştta tecrid-i mutlak içinde hapsettiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve dâima mangalımda

Acîp: Hayret veren, dik-kat çeken.

İsnad: Dayandırmak, bağlamak.

İşâa: Yaymak, herkese duyurmak.

Tazyik: Sıkıştırma, zorla-

ma, baskı, tutuklama.

Tecrid-i mutlak: Hücre hapsi.

Tevakkuf: Durma, bekleme.

Zemherir: Kışın en soğuk zamanı.

ateş varken, zaafiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi, bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken, bir inâyet-i ilâhiye ile bir hakikat kalbimde inkişâf etti.

Mânen, “Sen hapse Medrese-i Yusufiye nâmı vermişsin; hem Denizli’de sıkıntınızdan bin derece ziyâde hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nur’lardan istifâdeleri, hem büyük dâirelerde Nur’ların fütûhâtı gibi neticeler,

Fütûhat: İman hakikatlerinin yayılması.

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın ihsan ve lütfu.

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Medrese-i Yûsufiye: Hz. Yûsuf’un (a.s.), uğradığı bir iftira ve haksızlık sonucu girdiği hapis-

yi bir eğitim kurumuna dönüştürmesi sebebiyle, sırf iman ve Kur’ân’a hizmetlerinden dolayı tutuklananların hapsedildiği yere Bediüzzaman Hazretlerinin verdiği isim.

Zaafiyet: Zayıflık, dermansızlık.

size şekvâ yerinde binler şükrettirdi, her bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı, on saat ibadet hükmüne getirdi; o fânî saatleri bâkîleştirdi. İnşâallah bu Üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki musîbetzedelerin Nur'lardan istifadeleri ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip, sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar hiddete lâayık değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işken-ce yapıyorlarsa, onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedîsiyle kabrin

Dalâlet: Doğru yoldan sapma, küfür ve inkâr.

Fânî: Gelip geçici, ölüm-lü, sonlu.

Garaz: Kötü niyet, maksat.

İdam-ı ebedî: Ebedî yok oluş.

Musîbetzede: Musîbete, felâkete, belâyaya uğramış kimse.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

haps-i münferidine girip, dâimî sıkıntılı azap çekecekler. Sen onların zulmü yüzünden hem sevap, hem fânî saatlerini bâkîleştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun!” diye ruhuma ihtar edildi. Ben de bütün kuvvetimle “Elhamdülillâh” dedim. İnsâniyet damarıyla o zâlimlere acıdım. “Yâ Rabbi! Onları ıslah eyle!” diye duâ ettim.

Bu yeni hâdisede, ifademde Dâhiliye Vekâletine yazdığım gibi, on vecihle

Elhamdülillâh: Allah’a hamdolsun.

Hâdise: Olay, vak’a.

Haps-i münferid: Hücre hapsi.

Islah: İyileştirmek, kötülüklerden kurtarmak, düzeltmek.

İhlâs: Daima “Allah rıza-

sını” gözeterek hareket etme düşüncesi.

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkat çekmek.

İnsâniyet: İnsanlık.

Vazife-i ilmiye ve diniye: İlmî ve dinî görevler.

Vecih: Tarz, şekil.

kanunsuz olduğu ve kanun nâmına kanunsuzluk eden o zâlimler, asıl suçlu onlar olması gibi, öyle bahâneleri aradılar; işitenleri güldürecek ve hakperestleri ağlattıracak iftiraları ve uydurmalarıyla ehl-i insafa gösterdiler ki; Risale-i Nur'a ve şâkirtlerine ilişmeye, kanun ve hak cihetinde imkân bulamıyorlar, dîvâneliğe sapıyorlar.

Ezcümle: Bir ay bizi tecessüs eden memurlar, bir şey bahâne bulamadıklarından bir pusula yazıp ki: “Said’in hizmetkârı bir dükkândan rakı almış, ona götürmüş.” O

Cihet: Yön, taraf.

Dîvânelik: Delilik, aptallık.

Ehl-i insaf: İnsaf sahipleri.

Ezcümle: Başlıca.

Hakperest: Hakk’a bağlı, dürüst.

Hizmetkâr: Hizmetçi.

Pusula: Üzerine not veya hesap yazılmış küçük kâğıt.

Şâkirt: Talebe.

Tecessüs: Gizlice araştırmak, gözetlemek.

pusulayı imza ettirmek için hiç kimseyi bulamayıp, sonra yabanî ve sarhoş bir adamı yakalamışlar, tehditkârâne “Gel bunu imza et!” demişler. O da demiş: “Tevbeler tevbesi olsun, bu acîp yalanı kim imza edebilir?” Onları, pusulayı yırtmaya mecbur etmiş.

İkinci bir numûne: Bilmediğim ve şimdi dahi tanımadığım bir zât, atını beni gezdirmek için vermiş, ben de rahatsızlığım için teneffüs kaskı ile, ekser günlerde, yazda bir-iki saat gezerdim. O at ve araba sahibine elli liralık kitap vermeye söz vermiştim. Tâ, kâidem bozulmasın ve minnet altına girmeyeyim.

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken.

Ekser: Birçok.

Kaide: Nizam, düzen.

Numûne: Misal, örnek.

Tehdidkârâne: Tehdit ederek.

Teneffüs: Nefes alma, soluklanma.

Yabanî: Kaba, görgüsüz kıt.

Acaba bu işte hiçbir zarar ihtimali var mı? Hâlbuki “O at kimindir?” diye, elli defa bizlerden hem vali, hem adliyeciler, hem zabıta ve polisler sordular. Güyâ büyük bir hâdise-i siyasiye ve âsâyişe temas eden bir vakıadır. Hattâ bu mânâsız soruşların kesilmesi için, iki zât, hamiyeten, biri “At benimdir.” diğeri “Araba benimdir.” dedikleri için ikisini de benimle beraber tevkif ettiler.

Bu numûnelere kıyâsen, çok çocuk oyuncaklarına seyirci olup gülerek ağladık ve anladık ki: Risale-i Nur’a ve şâkirtlerine ilişenler, maskara olurlar.

Asayiş: Düzen, nizam.

Hâdise-i siyasiye: Siyasî olay.

Hamiyeten: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

Maskara olmak: Gülünecek, alay edilecek duruma düşmek.

Tevkif etmek: Tutuklamak.

Vakıa: Hâdise, olay.

O numûnelerden latîf bir muhavere: Benim tevkif kâğıdımda sebep, emniyeti ihlâl suçu yazıldığından, ben daha o pusulayı görmeden müdde-i umuma dedim: “Seni geçen gece gıybet ettim.” Emniyet müdürü hesabına beni konuşturan bir polise: ‘Eğer bin müdde-i umumî ve bin emniyet müdürü kadar bu memlekette emniyet-i umumiyeye hizmet etmemiş isem –üç defa– Allah beni kahretsin!’ dedim.”

Sonra, bu sırada, bu soğukta, en ziyâde istirahate ve üşümemeye ve dünyayı düşünmemeye muhtaç olduğum bir hengâm da, garazı ve kasdı ihsâs eder bir tarzda,

Emniyet-i umumiye:

Genel asayiş.

Garaz: Kötü niyet, maksat.

Hengâm: Zaman.

İhlâl: Bozma.

İhsas etmek: Hissettirmek, belli etmek.

Latîf: Hoş, güzel.

Muhavere: Karşılıklı konuşma.

Müdde-i umum: Savcı.

beni bu tahammülün fevkinde bu tehcir ve tecrit ve tevkif ve tazyike sevk edenlere, fevkalâde iğbirar ve kızmak geldi. Bir inâyet imdada yetişti. Mânen kalbe ihtar edildi ki:

“İnsanların sana ettikleri ayn-ı zulümlerinde, ayn-ı adalet olan kader-i ilâhînin büyük bir hissesi var ve bu hapiste yiyecek rızkın var; o rızkın seni buraya çağır-
dı. Ona karşı rıza ve teslim ile mukâbele

Ayn-ı adalet: Gerçek adalet.

Ayn-ı zulüm: Gerçek zulüm.

Fevk: Üstünde, daha fazla.

Fevkalâde: Fevkalâde, olağan üstü.

İğbirar: Hatırı kalma, bir davranıştan ötürü gücenme.

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkat çekmek.

İnâyet: Yardım, lütuf.

Kader-i ilâhî: İlâhî kader.

Mukabele: Karşılık verme.

Tahammül: Sabır gösterme, katlanma, dayanma.

Tazyik: Sıkıştırma, zorlama, baskı.

Tecrid: Yalnız bırakma, ayırma.

Tehcir: Hicret ettirme, göçürme.

lâzım. Hikmet ve rahmet-i rabbâniyenin dahi büyük bir hissesi var ki, bu hapistekileri nurlandırmak ve teselli vermek ve size sevap kazandırmaktır. Bu hisseye karşı, sabır içinde binler şükretmek lâzımdır. Hem senin nefsinin bilmediğin kusurlarıyla onda bir hissesi var. O hisseye karşı istiğfar ve tevbe ile, nefesine “Bu tokatta müstehak oldun!” demelisin. Hem gizli düşmanların desîseleriyle bazı safdil ve vehham memurları iğfâl ile o zulme sevk etmek cihetiyle, onların da bir hissesi var. Ona karşı Risale-i Nur’un o münafıklara vurduğu dehşetli mânevî tokatlar, senin

Desise: Hile, oyun, düzen.

İğfal: Gaflete düşürerek aldatma, kandırma.

İstiğfar: Af dilemek.

Müstehak: Hak etmiş, lâyıf.

Rahmet-i rabbâniye:

Her şeyi terbiye eden Allah’ın rahmeti.

Safdil: Saf yürekli; hile, oyun bilmeyen.

Vehham: Çok vehimli, kuruntulu.

intikamını tamamen onlardan almış. O, onlara yeter. En son hisse, bilfiil vasıta olan resmî memurlardır. Bu hisseye karşı, onların Nur'lara tenkid niyetiyle bakmalarında, ister istemez şüphesiz iman cihetinde istifâdelerinin hatırı için وَالْكَاطِمِينَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ¹ düsturuyula; onları affetmek, bir ulüvv-ü cenaplıktır.”

Ben de bu hakikatli ihtardan kemâl-i ferah ve şükür ile, bu yeni Medrese-i Yusufiye'de durmaya, hattâ aleyhimde olanlara yardım etmek için kendime

---

¹ “O muttakiler ki kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler.” (Âl-i İmran sûresi, 3/134)

Bilfiil: Fiilen.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

İhtar: Hatırlatma.

Kemâl-i ferah: Rahat,

neşeli, büyük bir sevinç içinde.

Ülüvv-ü cenaplık: Yüksek karakterlilik, haysiyetlilik, faziletlilik.

mûcib-i cezâ zararsız bir suç yapmaya karar verdim. Hem benim gibi yetmiş beş yaşında ve alâkasız ve dünyada sevdiği dostlarından, yetmişten ancak hayatta beşi kalmış ve onun vazife-i nuriyesini görecek yetmiş bin nur nüshaları bâkî kalıp serbest geziyorlar. Ve bir dile bedel, binler dil ile hizmet-i imaniyeyi yapacak kardeşleri, vârisleri bulunan benim gibi bir adama kabir, bu hapisten yüz derece ziyâde hayırlıdır. Ve bu hapis dahi, hâricinde hürriyetsiz tahakkümler altındaki serbestiyetten yüz derece daha rahat, daha faydalıdır. Çünkü hâricinde, tek başıyla yüzer

Bâki: Kalıcı, sürekli.

Hizmet-i imaniye: İmana hizmet vazifesi.

Mûcib-i ceza: Ceza gerektiren, cezaya sebep olan.

Nüsha: Yazılmış şey,

yazılı bir şeyden çıkarılan suret.

Tahakküm: Baskı, zorbalık etme.

Vâris: Mirasçı.

Vazife-i nuriye: Risale-i Nur'la yapılan hizmet.

alâkadar memurların tahakkümlerini çekmeye mukâbil, hapiste yüzer mahpuslarla beraber yalnız müdür ve başgardıyan gibi bir-iki zâtın, maslahata binâen hafif tahakkümlerini çekmeye mecbur olur. Ona mukâbil, hapiste çok dostlardan kardeşâne taltifler, teselliler görür. Hem İslâmiyet şefkati ve insâniyet fitratı, bu vaziyette ihtiyarlara merhamete gelmesi, hapis zahmetini rahmete çeviriyor diye, hapse râzı oldum.

Bu üçüncü mahkemeye geldiğim sırada zaafiyet ve ihtiyarlık ve rahatsızlıktan

Alâkadar: İlgili.

Binaen: Bunun üzerine, bundan dolayı

Kardeşâne: Kardeşesine.

Maslahat: Fayda, menfaat.

Mukabil: Bir şeye karşı, bir şeyin karşısında bulunan.

Taltif: Lütuf ve ihsanda bulunma, ödüllendirme.

Zaafiyet: Zayıflık, dermansızlık.

ayakta durmaya sıkıldığımdan, mahkeme kapısının hâricinde bir iskemlede oturdum. Birden bir hâkim geldi, hiddet etti, “Neden ayakta beklemiyor?” ihânetkârâne dedi. Ben de ihtiyarlık cihetinden, bu merhametsizliğe kızdım. Birden baktım; pek çok Müslümanlar, kemâl-i şefkat ve uhuvvetle merhametkârâne bakıp etrafımızda toplanmışlar, dağıtılmıyorlar. Birden “**iki hakikat**” ihtar edildi:

Birincisi: Benim ve Nur’ların gizli düşmanlarımız, benim istemediğim hâlde hakkımdaki teveccüh-ü âmmeyi kırmak

Hâric: Dış, dışarı.

İhânetkârâne:

Aşağılarcasına.

İhtar etmek: Hatırlatmak, dikkat çekmek.

Kemâl-i şefkat: Mükemmel şefkat.

Merhametkârâne:

Acıyarak, merhamet göstererek.

Teveccüh-ü âmme:

Toplumun takdir etmesi.

Uhuvvet: Kardeşlik, samimî dostluk.

ile Nur'un fütûhâtına sed çekilir diye, bazı safdil resmî memurları kandırıp, şahsımı millet nazarında çürütmek fikriyle, ihânet-kârâne böyle muâmeleye sevk etmişler. Buna karşı inâyet-i ilâhiye, Nur'ların iman hizmetine mukabil, bir ikram olarak, o bir tek adamın ihânetine bedel, bu yüz adama bak! Hizmetinizi takdir ile şefkatkârâne acıyarak alâkadârâne sizi istikbal ve teşyi ediyorlar. Hattâ ikinci gün, ben müstantık dâiresinde müdde-i umumun suallerine

Alâkadârâne: Alâkalı, ilgili bir şekilde.

Fütûhat: Fetihler, zaferler.

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

İstikbal: Karşılama.

Müdde-i umum: Savcı.

Müstantık: Sorgu

hakimi.

Safdil: Saf yürekli; hile, oyun bilmeyen.

Şefkatkârâne: Merhametle, şefkatle.

Teşyi: Uğurlama, yolcu etme.

cevap verirken, hükûmet avlusunda mahkeme pencerelerine karşı bin kadar ahali kemâl-i alâka ile toplanıp lisân-ı hâl ile “Bunları sıkmayınız!” dediklerini, vaziyetleriyle ifade ediyorlar gibi göründüler. Polisler onları dağıtamıyordular.

Kalbime ihtar edildi ki: Bu ahali, bu tehlikeli asırda tam bir teselli ve söndürülmez bir nur ve kuvvetli bir iman ve saâdet-i bâkiyeye bir doğru müjde istiyorlar ve fitraten arıyorlar ve Nur Risaleleri'nde aradıkları bulunuyor diye işitmişler ki, benim ehemmiyetsiz şahsıma, imana bir parça hizmetkârlığım için haddimden çok ziyâde iltifat gösteriyorlar.

Ahali: Halk.

Fitraten: Tabîi olarak.

İltifat: Değer vermek, ilgi göstermek.

Kemâl-i alâka: Ciddî ilgi.

Lisân-ı hâl: Hâl dili, davranışların ifade ettiği anlam.

Saâdet-i bâkiye: Âhiret mutluluğu.

İkinci hakikat: Emniyeti ihlâl vehmiyle bize ihânet etmek ve teveccüh-ü âmme-yi kırmak kasdıyla tahkirkârâne aldarmış mahdut adamların bed muâmelelerine mukabil, hadsiz ehl-i hakikatin ve nesli-âtinin takdir-kârâne alkışlamaları var, diye ihtar edildi.

Evet, komünist perdesi altında anarşistliğin, emniyet-i umumiye-yi bozmayaya dehşetli çalışmasına karşı, Risale-i Nur ve şâkirtleri, iman-ı tahkikî kuvvetiyle bu

Bed muamele: Kötü davranış.

Ehl-i hakikat: Daima hak ve hakikatin, doğrunun yanında olanlar.

Emniyet-i umumiye: Genel asayiş.

İhânet: Aşağılamak.

İhlâl: Bozma.

İman-ı tahkikî: Taklit yoluyla değil de, delile

dayanarak ulaşılan iman.

Mahdut: Sınırlı.

Nesli-âti: Gelecek nesil.

Tahkirkârâne: Hakâret eder şekilde.

Takdir-kârâne: Takdir ederek, beğenerek.

Teveccüh-ü âmme: Toplumun takdir etmesi.

Vehim: Sebepsiz korku, zan, şüphe.

vatanın her tarafında o müthiş ifsâdı durduruyor ve kırıyor. Emniyeti ve âsâyîşi temine çalışıyor ki, pek çok bir kesrette ve memleketin her tarafında bulunan Nur talebelerinden, bu yirmi senede alâkadar üç-dört mahkeme ve on vilâyetin zabıtaları, emniyeti ihlâlê dâir bir vukûatlarını bulmamış ve kaydetmemiş. Ve üç vilâyetin insaflı bir kısım zabıtaları demişler: “*Nur talebeleri mânevî bir zabıta*dır. *Âsâyîşi muhafazada bize yardım ediyorlar. İman-ı tahkikî ile; Nur’u okuyan her adamın kafasında bir yasakçıyı bırakıyorlar, emniyeti temine çalışıyorlar.*”

Alâkadar: İlgili.

Asayiş: Düzen, nizam.

İfsad: Bozma, karıştırma, karışıklık çıkarma.

Kesret: Çokluk, sıklık.

Vukuat: Vuku bulan şeyler, olaylar.

Bunun bir numûnesi Denizli Hapishânesidir. Oraya Nur'lar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç-dört ay zarfında iki yüzden ziyâde o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarane bir salâh-ı hâl aldılar ki; üç-dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi' bir uzuv olmaya başladı. Hattâ resmî memurlar, bu hâle hayretle ve takdirle bakıyordular. Hem daha hüküm almadan bir kısım gençler dediler: “Nurcular hapis-te kalsalar, biz kendimizi mahkûm ettireceğiz ve ceza almaya çalışacağız; tâ onlardan ders alıp onlar gibi olacağız. Onların dersiyile kendimizi ıslah edeceğiz.”

Dindarane: Dine tam bağlı bir tarzda, dindarca.

Nâfi': Faydalı.

Numûne: Misal, örnek.

Salâh-ı hâl: İyi hâl.

Uzuv: Âzâ, organ.

İşte bu mâhiyette bulunan Nur talebelerini, emniyeti ihlâl ile ittiham edenler, her hâlde ve gayet fena bir sûrette aldanmış veya aldatılmış veya bilerek veya bilmeyerek anarşistlik hesabına hükûmeti iğfâl edip bizleri eziyetlerle ezmeye çalışıyorlar. Biz bunlara karşı deriz:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapanmıyor ve dünya misafirhânesinde yolcular gayet sürat ve telâşla kâfile kâfile arkasında, toprak arkasına girip kayboluyorlar; elbette pek yakında birbirimizden ayrılacağız. Siz zulmünüzün cezasını dehşetli bir sûrette göreceksiniz. Hiç olmazsa mazlûm ehl-i iman

Ehl-i iman: İman sahibi kimseler, müminler.

Fena: Yokluk, yok olma.

İğfal: Aldatma, kandırma.

İttiham: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Mahiyet: Bir şeyin asıl durumu, esası.

hakkında terhis tezkeresi olan ölümün, idam-ı ebedî darağacına çıkacaksınız. Sizin dünyada tevehhüm-ü ebediyetle aldığınız fânî zevkler, bâkî ve elîm elemlere dönecek.

Maatteessüf gizli münafık düşmanlarımız, bu dindar milletin yüzer milyon veli makamında olan şehidlerinin, kahraman gazilerinin kanıyla ve kılıcıyla kazanılan ve muhafaza edilen hakikat-i İslâmiyet'e

Bâki: Ebedî, sonsuz.

Elem: Acı, ağrı, dert, sıkıntı.

Elîm: Keder ve üzüntü verici.

Fânî: Gelip geçici, ölümlü, sonlu.

Hakikat-ı İslâmiyet: İslâmî hakikatler.

İdam-ı ebedî: Ebedî yok oluş.

Maatteessüf: Maalesef.

Terhis tezkeresi: Askerin, askerlik vazifesinin bittiğini ve serbest hayata geçtiğini belirten resmî vesika.

Tevehhüm-ü ebediyet: Dünyada sonsuz kalma zannı, kuruntusu.

Veli: Allah dostu.

bazen “tarîkat” nâmını takıp ve o güneşin tek bir şuaî olan tarîkat meşrebini, o güneşin aynı gösterip, hükûmetin bazı dikkatsiz memurlarını aldatıp, hakikat-i Kur’âniye’ye ve hakâik-i imaniyeye tesirli bir sûrette çalışan Nur talebelerine “tarîkatçı” ve “siyasî cemiyetçi” nâmını vererek aleyhimize sevk etmek istiyorlar. Biz, hem onlara, hem onları aleyhimizde dinleyenlere, Denizli Mahkeme-i Âdilesinde dediğimiz gibi deriz:

“Yüzer milyon başların fedâ oldukları bir kudsî hakikate, başımız dahi fedâ

Hakaik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hakikat-ı Kur’âniye: Kur’ân’ın hakikatleri.

Kudsî: Kutsal, yüce.

Mahkeme-i âdile: Adil mahkeme.

Meşreb: Bir kimsenin

yaradılıştan gelen mizacı, tabiat, huy, özel tarz.

Şua: Işın.

Tarîkat: Allah’a ve Allah’ın rızasına erişmek için tutulması gereken yol; usûl ve erkân üzere kurulmuş tasavvuf yolu.

olsun. Dünyayı başımıza ateş yapsanız, hakikat-i Kur'âniye'ye fedâ olan başlar, zındıkaya teslim-i silâh etmeyecek ve vazife-i kudsiyesinden vazgeçmeyecekler inşâallah!"

İşte, ihtiyarlığımın sergüzeştliğinden gelen ağırlara ve me'yûsiyetlere, imandan ve Kur'ân'dan imdada yetişen kudsî teselliler ile bu ihtiyarlığımın en sıkıntılı bir senesini, gençliğimin en ferahlı on senesine değiştirmem. Hususan hapiste farz namazını kılan ve tevbe edenin her bir saati, on saat ibadet hükmüne geçmesiyle ve hastalıkta ve mazlûmiyette dahi her bir fânî gün,

Fânî: Gelip geçici, ölüm-lü, sonlu.

Hakikat-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın hakikatleri.

Mazlumiyet: Mazlum olma, zulme uğrama hâli.

Me'yusiyet: Ümitsiz, kederli olma hâli.

Sergüzeşt: Macera, serüven.

Teslim-i silâh: Teslim olmak.

Vazife-i kudsiye: Mukaddes vazife.

Zındıka: Kafirlik, dinsizlik.

sevap cihetinde on gün bâkî bir ömrü kazandırmasıyla, benim gibi kabir kapısında nöbetini bekleyen bir adama ne kadar medâr-ı şükrandır, o mânevî ihtardan bildim; “Hadsiz şükür Rabbime.” dedim; ihtiyarlığıma sevindim ve hapsime râzı oldum. Çünkü ömür durmuyor, çabuk gidiyor. Lezzetle, ferahla gitse, lezzetin zevâl-i elem olmasından, hem teessüf, hem şükürsüzlükle, gafletle, bazı günahları yerinde bırakır, fânî olur gider. Eğer hapis ve zahmetli gitse, zevâl-i elem bir mânevî lezzet olmasından, hem bir nevi ibadet sayıldığından, bir cihette bâkî kalır ve hayırlı meyveleriyle

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Cihet: Yön, taraf.

Medâr-ı şükran: Şükür sebebi.

Teessüf: Üzülme,

kederlenme.

Zevâl-i elem: Dert ve sıkıntıların bitmesi, sona ermesi.

bâkî bir ömrü kazandırır. Geçmiş günahlara ve hapse sebebiyet veren hatalara keffaret olur, onları temizler. Bu nokta-yı nazardan, mahpuslardan farzı kılanlar, sabır içinde şükür etmelidirler.¹

On Altıncı Rıca

Bir zaman, ihtiyarlık vaktinde, Eskişehir hapsinden –bir sene cezâyı çekip– çıktım. Beni Kastamonu'ya nefyettiler. Polis karakolunda iki-üç ay misafir ettiler. Benim gibi sâdık dostlarıyla görüşmekten sıkılan bir münzevî ve kıyafetinin tebdiline

---

¹ Müminlerin maruz kaldıkları her felâketin günahlarına keffâret olacağını müjdeleyen hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *merdâ* 1; Müslim, *birr* 45-52; Tirmizî, *cenâiz* 1.

Keffaret: Günahların affı karşılığında yapılması istenen yükümlülük.

Münzevi: Halktan herkes-ten uzaklaşıp bir köşeye

çekilmiş bulunan.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı, görüş.

Tebdil: Değiştirme.

tahammül etmeyen bir adam, böyle yerlerde ne kadar azap çeker anlaşılır. İşte ben bu me'yûsiyette iken, birden inâyet-i ilâhiye ihtiyarlığımın imdadına geldi. O karakoldaki komiser, polislerle beraber sâdık dost hükmüne geçtiler. Hiçbir vakit şapkayı başıma koymayı ihtar etmedikleri gibi; benim hizmetçilerim misillü, istediğim zaman beni şehrin etrafında gezdiriyorlardı.

Sonra o karakolun karşısında Kastamonu'nun Medrese-i Nuriyesine girdim, Nur'ların telifine başladım. Feyzi, Emin, Hilmi, Sâdık, Nazif, Salahaddin gibi

---

İnâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

Medrese-i Nuriye: Risale-i Nurlar'ın yazılıp mütalâa edildiği yer.

Me'yusiyet: Ümitsiz, kederli olma hâli.

Misillü: Gibi, benzeri.

Telif: Eser yazmak, kitap yazmak.

Nur'un kahraman şâkirtleri, Nur'ların neşri, teksiri için o medreseye devam ettiler. Gençlikte eski talebelerimle geçirdiğim kıymettar müzakere-i ilmiyeyi daha parlak bir sûrette gösterdiler.

Sonra gizli düşmanlarımız bazı memurları ve bir kısım enaniyetli hocalar ve şeyhleri aleyhimize evhâmlandırdılar. Bizi, Denizli hapsine, beş-altı vilâyetlerden gelen Nur talebelerini, o Medrese-i Yusufiye'de toplanmaya vesîle oldular.

Bu On Altıncı Rica'nın tafsilâtı, Kastamonu'dan gönderip Lâhika'ya geçen ve Denizli hapsinde oradaki kardeşlerime

Evham: Kuruntular, şüpheler.

Müzakere-i ilmiye: İlmî bir konuda karşılıklı görüşme, fikir alışverişinde bulunma.

Şâkirt: Talebe.

Tafsilât: Ayrıntılı olarak açıklama.

Teksir: Çoğaltma.

gizli gönderdiğim küçük mektuplar ve mahkemesindeki Müdafaa Risalesi'dir ki; bu ricanın hakikatini parlak gösteriyorlar. Tafsilâtını lâhikaya, müdafaama havale edip, gayet kısa işaret edeceğiz.

Ben, mahrem ve mühim mecmûaları, hususan Süfyan'a ve Nur'un kerâmetlerine dâir risaleleri kömür ve odunlar altında sakladım; tâ benim vefatımdan veya başta ki başlar hakikati dinleyip akıllarını başlarına aldıktan sonra neşredilsinler diye müsterihâne dururken, birden taharri memurları ve müdde-i umumun muavini, menzilimi bastılar. O gizli ve ehemmiyetli risaleleri, odunların altından çıkardılar. Hem

Mahrem: Gizli, özel.

Mecmûa: Kitap.

Menzil: Ev, mesken.

Muavin: Yardımcı.

Müdafaa: Savunma.

Müdde-i umum: Savcı.

Müsterihane: Huzurlu, gönlü rahat bir şekilde.

Taharri memurları: İstihbarat görevlileri.

beni tevkif edip Isparta Hapishânesine, sıhhatim muhtel bir hâlde gönderdiler. Ben pek çok müteellim ve Nur'lara gelen o zardan dehşetli müteessir iken, bir inâyet-i ilâhiye imdadımıza yetişti. O gizlenmiş ve ehl-i hükûmet onları okumaya çok muhtaç olan o ehemmiyetli risaleleri kemâl-i merak ve dikkatle okumaya başlayıp, büyük resmî dâireler âdetâ bir Dershâne-i Nuriye hükmüne geçti. Tenkid fikriyle takdire başladılar. Hattâ Denizli'de, hiç haberimiz yokken, fevkalâde perde altında matbû Âyetü'l-Kübrâ'yı resmî ve gayri-

Âyetü'l-Kübrâ: Şuâlar kitabında "Yedinci Şuâ" olan Âyetü'l-Kübrâ risalesi.

Dershane-i nuriye: Risale-i Nurlar'ın yazılıp mütalâa edildiği yer.

Ehl-i hükûmet: Devlet erkânı, hükümet yetkilisi.

Kemâl-i merak ve dikkat: Tam bir merak ve dikkatle.

Muhtel: Bozuk, bozulmuş, karışık.

Müteessir: Üzüntülü, hissiyatına dokunmuş.

Tevkif: Tutuklama.

resmî pek çok adamlar okudular, imanlarını kuvvetlendirdiler. Bizim hapis musîbetimizi hiçe indirdiler.

Sonra bizi Denizli hapsine aldılar. Beni tecrid-i mutlak içinde ufûnetli, rutûbetli soğuk bir koğuşa soktular. İhtiyarlık, hastalık ve benim yüzümden masum arkadaşlarımdan zahmetlerinden bana gelen çok teellüm ve Nur'ların ta'til ve müsaderesinden gelen çok teessüf ve sıkıntı içinde çırpınırken, birden inâyet-i rabbâniye imdada yetişti. Birden o koca hapishâneyi bir Dershâne-i Nuriyeye çevirip bir

---

İnâyet-i Rabbaniye:

Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfü.

Müsadere: Bir kimsenin mallarına bir gerekçe ile devletçe el konulması.

Ta'til: İş durdurmak, ara vermek.

Tecrid-i mutlak: Hücre hapsi.

Teellüm: Elem, keder, acı duyma, tasalanma.

Teessüf: Üzülme, kederlenme.

Ufunet: Kötü koku, çürük kokusu.

Medrese-i Yusufiye olduğunu isbat ederek, Medresetü'z-Zehrâ kahramanlarının elmas kalemleriyle Nur'lar intişara başladı. Hattâ o ağır şerâit içinde Nur'un kahramanı, üç-dört ay zarfında yirmiden ziyâde Meyve ve Müdafaat Risalesi'nden yazdı. Hem hapiste, hem hâriçte fütûhâta başladılar. O musîbetteki zararımızı büyük menfaatlere ve sıkıntılarımızı sevinçlere çevirdi. وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ¹ sırrını tekrar gösterdi.

Sonra birinci ehl-i vukufun yanlış ve sathî zabıtlara binâen aleyhimizde şiddetli

¹ “Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur.” (Bakara sûresi, 2/216)

Binaen: Bunun üzerine, bundan dolayı.

Ehl-i vukuf: Bilirkişi.

Fütûhat: Fetihler, zaferler.

İntişar: Yayılmak, yay-

gın olmak.

Sathî: Yüzeysel, üstünkörü.

Zabit: Tutulan kayıt, tutanak.

Şerâit: Şartlar, durumlar.

tenkidleri ve Maarif Vekili'nin dehşetli hücumuyla beraber aleyhimizde bir beyânname neşretmesiyle, hattâ bazı haberlerle bir kısmımızın idamına çalışıldığı hengâm da, bir inâyet-i rabbâniye imdadımıza yetti. Başta Ankara ehl-i vukufunun şiddetli tenkidlerini beklerken, takdirkârâne raporları, hattâ beş sandık Nur Risaleleri'nde beş-on sehiv buldukları hâlde, mahkemede onların sehiv ve yanlış gösterdikleri noktalar ayn-ı hakikat olduğunu ve onların sehiv ve yanlış dedikleri maddelerde kendileri sehiv ettiklerini isbat ettiğimiz gibi, beş yaprak raporlarında beş-on sehiv ve yanlışlarını gösterdik. Ve yedi makamâta gönderdiğimiz Meyve ve Müdafaaname

Ayn-ı hakikat: Hakikatin Eğitim Bakanı.
tâ kendisi.

Hengâm: Zaman.

Maarif vekili: Milli

Makamât: Makamlar.

Takdirkârane: Takdir ederek, beğenerek.

Risaleleri ve Adliye Vekâletine gönderilen Nur'un umum risaleleri, hususan mahremlerin dokunaklı ve şiddetli tokatlarına mukabil, tehditkârâne şiddetli emirler beklerken gayet mülâyimâne, hattâ tesellikârâne Başvekil'in bize gönderdiği mektubu gibi, musâlaha tarzında ilişmemeleri kat'î isbat etti ki: Risale-i Nur'un hakikatleri inâyet-i ilâhiye kerâmetiyle, onları mağlûp edip kendini onlara irşâdkârâne okutmuş, o geniş dâireleri bir nevi dershâne

Adliye vekaleti: Adalet Bakanlığı.

Başvekil: Başbakan.

İrşâdkârâne: İrşad eder, doğru yolu gösterir bir tarzda.

Kat'î: Kesin.

Keramet: Allah dostlarının ihtiyaçları anında Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla gösterdikleri harikulâ-

de hâl.

Mahrem: Gizli, özel.

Musâlaha: Barışma, karşılıklı anlaşma.

Mülâyimâne: Yumuşak bir şekilde.

Tehdidkârâne: Tehdit ederek.

Tesellikârâne: Teselli ederek.

Umum: Bütün.

yapmış, çok mütereddid ve mütehayyirlerin imanlarını kurtarmış ve bizim sıkıntılarımızdan yüz derece ziyâde mânevî ferah ve fayda verdi.

Sonra gizli düşmanlar beni zehirlediler ve Nur'un şehid kahramanı merhum Hâfız Ali benim bedelime hastahâneye gitti ve benim yerimde berzah âlemine seyahat eyledi, bizi me'yûsane ağlattırdı. Ben bu musîbetten evvel Kastamonu'nun dağında bağırarak mükerrer defa dedim:

“*Kardeşlerim! Ata et, arslana ot atmayınız.*” Yani her risaleyi herkese vermeyiniz; tâ, bize taarruz edilmesin.”

Berzah âlemi: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Me'yusane: Ümitsizce.

Mükerrer: Tekrarlanmış.

Taarruz: Saldırı, hücum.

Mütehayyir: Hayrete düşmüş, şaşkın.

Mütereddid: Karar veremeyen, tereddüt gösteren.

Yaya gidilse yedi gün uzakta Hâfız Ali (*rahmetullâhi aleyhi*), mânevî telefonuyla işitiyor gibi aynı vakit bana yazıyor ki: “Evet Üstadım, Risale-i Nur’un bir kerâmetidir ki; ata et, arslana ot atmaz. Belki ata ot, arslana et atar ki, o arslan hocaya İhlâs Risalesi’ni verdi.” Yedi gün sonra mektubunu aldık, hesap ettik; aynı zamanda, ben dağda bağırırken, o da garip sözleri mektubunda yazıyormuş.

İşte, Nur’un böyle bir mânevî kahramanının vefatı ve gizli münafıkların aleyhimize desîselerle bizi cezalandırmaya çalışmaları ve benim zehirli hastalığım-dan dolayı beni de hastahâneye resmî emirle mecbur etmek endişesi bizi sıkarken, birden inâyet-i ilâhiye imdada geldi. Mübarek kardeşlerimin hâlis duâlarıyla

Desise: Hile, oyun, düzen.

Hâlis: Saf, duru, samimî.

zehirin tehlikesi geçmiş ve o merhum şehidin kuvvetli emârelerle, kabrinde Nur'larla meşgul olması ve sual meleklerine Nur'lar ile cevap vermesi ve onun bedeline ve onun sisteminde Nur'lara çalışacak Denizli Kahramanı Hasan Feyzi (*rahmetullâhi aleyhi*) ve arkadaşları perde altında tesirli bir sûrette hizmetleri ve düşmanlarımızın dahi, mahpusların birden Nur'larla ıslah olmaları cihetinde, hapisten çıkmamıza taraftar olması; ve Ashâb-ı Kehf misillü Nur şâkirtleri o sıkıntılı çilehâneyi Ashâb-ı Kehf ve eski zaman ehl-i riyâzâtının mağaralarına

Cihet: Yön, taraf.

Çilehane: Tekkelerde çile doldurulan yer.

Ehl-i riyâzat: Az yiyip, az uyuma ve sürekli ibadet ile nefsi terbiye eden Hak dostları.

Emare: İşaret, belirti.

Islah olmak: İyileşmek, kötülüklerden kurtulmak, düzelmek.

Mahpus: Hapsedilen, hapsedilmiş olan.

Merhum: Ölmüş, rahmetli.

Misillü: Gibi, benzeri.

çevirmesi, ve istirahat-i kalble Nur'ların neşrine ve yazmasına sa'yleriyle, inâyet-i rabbâniyenin imdâdımıza yetiştiğini isbât etti.

Hem kalbime geldi ki: Madem İmam Âzam gibi eâzım-ı müçtehidîn hapis çekmiş ve İmam Ahmed İbni Hanbel gibi bir mücahid-i ekbere, Kur'ân'ın bir tek meselesi için hapiste pek çok azap verilmiş. Ve şekvâ etmeyerek, kemâl-i sabır ile sebat edip o meselelerde sükût etmemiş.

Eâzım-ı müçtehidîn:

Büyük müçtehidler.

İmam: Önder, rehber, bir mezhep kuran zât.

İnâyet-i rabbâniye:

Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

İstirahat-ı kalb: Gönül huzuru.

Kemâl-i sabır: Fevkalâ-

de bir sabır.

Mücahid-i ekber: En büyük mücahid.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Sebat: Yerinde durma.

Sükût etmek: Susmak, konuşmamak.

Şekvâ: Şikâyet etme, sızlanma.

Ve pek çok imamlar ve allâmeler, sizlerden pek çok ziyâde azap verildiği hâlde, kemâl-i sabır içinde şükredip sarsılmamışlar. Elbette sizler, Kur'ân'ın müteaddit hakikatleri için pek büyük sevap ve kazanç aldığınız hâlde, pek az zahmet çektiğinize binler teşekkür etmek borcunuzdur.

Evet zulm-ü beşer içinde bir cilve-i inâyet-i rabbâniyeyi kısaca beyân edeceğim:

Ben yirmi yaşında iken tekrar ile dedim: “Eski zamanda mağaralara çekilen târikü'd-dünyalar gibi âhir ömrümde ben de bir mağaraya, bir dağa çekilip,

Âhir: Son.

Allâme: İlmi yüksek seviyede olan, çok bilgili.

Cilve-i inâyet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütuflarının görünmesi.

Müteaddid: Ayrı ayrı, birkaç, çeşit çeşit.

Târikü'd-dünya: Dünyayı terk eden.

Zulm-ü beşer: İnsanlığın zulmü.

insanların hayat-ı içtimâiyesinden çıkacağım.” Hem eski Harb-i Umumî’de şark-ı şimalîdeki esaretimde karar vermiştim ki: “Bundan sonra ömrümü mağaralarda geçireceğim. Hayat-ı siyasiyeden ve içtimâiyeden sıyrılacağım. Artık karışmak yeter.” derken, inâyet-i rabbâniye, hem adâlet-i kaderiye tecelli ettiler. Kararımdan ve arzumdan çok ziyâde hayırlı bir sûrette ihtiyarlığıma merhameten o mutasavver mağaralarımı hapishânelere ve inzivâlara

Adâlet-i kaderiye: Kaderin adalet etmesi.

Esaret: Esir olma hâli, tutsaklık.

Harb-i umumî: Dünya savaşı.

Hayat-ı içtimâiye: Toplum hayatı.

Hayat-ı siyasiye ve içtimâiye: Siyasî ve toplumsal hayat.

İnziva: Bir köşeye çekilme.

Merhameten: Merhamet ederek, acıyarak.

Mutasavver: Zihinde şekillendirilen, hatırdan geçen.

Şark-ı şimalî: Kuzey doğu.

Tecelli etmek: Görünmek, ortaya çıkmak.

ve yalnızlık içinde çilehânelere ve tecrid-i mutlak menzillerine çevirdi. Ehl-i riyâzet ve münzevîlerin dağlardaki mağaralarının çok fevkinde “Yusufiye Medreseleri” ve vaktimizi zâyi etmemek için tecridhâneleri verdi. Hem mağara fayda-yı uhreviyesini, hem hakâik-i imaniye ve Kur’âniye’nin mücahidâne hizmetini verdi. Hattâ ben azmetmiştim ki; arkadaşlarımla beraberlerinden sonra bir suç gösterip, hapiste kalacağım. Hüsrev ve Feyzi gibi mücerredler benim yanımda kalsın ve bir bahane ile

Berâet: Suçsuzluk kararı, kurtuluş.

Fayda-yı uhreviye: Âhirete yönelik fayda.

Hakâik-i imaniye ve

Kur’âniye: İman ve Kur’ân hakikatleri.

Menzil: Ev.

Mücahidane: Mücahid olana yakışacak surette.

Mücerred: Evlenmemiş, bekâr.

Münzevi: İnzivaya çekilmiş bulunan, halktan uzaklaşıp bir köşeye çekilmiş bulunan.

Tecrid-i mutlak: Hücre hapsi.

Tecridhâne: Hapishane.

insanlarla görüşmemek ve vaktimi lüzumsuz sohbetlerle ve tasannu' ve hodfüruşluk ile geçirmemek için tecrit koğuşunda bulunacağım. Fakat kader-i ilâhî ve kismetimiz, bizi başka çilehâneye sevk ettiler. ¹ وَالْخَيْرُ فِي مَا اخْتَارَهُ اللَّهُ ve ² وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ sırıyla, ihtiyarlığıma merhameten ve hizmet-i imaniyede daha ziyâde çalıştırmak için ihtiyar ve kudretimizin hâricinde bu

¹ “Allah’ın kullarını sevk ettiği ve onlar için seçtiği her şeyde hayır vardır.” (Bkz.: el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/478)

² “Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur.” (Bakara sûresi, 2/216)

Hizmet-i imaniye: İmana hizmet vazifesi.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

Kader-i ilâhî: İlâhî kader.

Kudret: Güç, kuvvet.

Merhameten: Merhamet ederek, acıyarak.

Hodfüruşluk: Kendini beğenmek, övünmek.

Tasannu': Yapmacık hareket.

üçüncü Medrese-i Yusufiye'de vazife verildi.

Evet, inâyet-i ilâhiye, ihtiyarlığıma merhameten; kuvvetli ve gizli düşmanı bulunmayan gençliğime mahsus olan mağaralarımı, hapishânenin tecrid-i münferid menzillerine çevirmesinde “**üç hikmet**” ve hizmet-i Nuriyeye “**üç ehemmiyetli fayda**”-sı var:

Birinci hikmet ve fayda: Nur talebelerinin bu zamanda toplanmaları; zararsız olarak, Medrese-i Yusufiye'de olur. Ve birbirini görüp sohbet etmek, hâriçte masraflı ve şüpheli olur. Hattâ benimle görüşmek için bazıları kırk elli lirayı sarf ederek

Hizmet-i nuriye: Risale-i hususî.

Nur'la hizmet.

Menzil: Konak, ev.

İnâyet-i ilahiye: Cenâb-ı

Hakk'ın ihsan ve lütfu.

Tecrid-i münferid:

Hücre hapsi.

Mahsus: Ayrılmış, özel,

gelip, ya yirmi dakika veya hiç görüşmeden döner giderdi. Ben bazı kardeşlerimi yakından görmek için, hapsin zahmetini severek kabul ederdim. Demek hapis bizim için bir nimettir, bir rahmettir.

İkinci hikmet ve fayda: Bu zamanda Nur'larla hizmet-i imaniye, her tarafta ilânâtla ve muhtaç olanların nazar-ı dikkatlerini celb etmekle olur. İşte hapsimizle Nur'lara nazar-ı dikkat celb olunur, bir ilânât hükmüne geçer. En ziyâde muannit veya muhtaç olanlar onu bulur, imanını kurtarır ve inadı kırılır, tehlikeden kurtulur ve Nur'un dershânesi genişlenir.

Üçüncü hikmet ve fayda: Hapse giren Nur talebeleri birbirinin hâllerinden,

---

Celb etmek: Kendine çekmek.

İlânât: İlânlar.

Muannid: İnatçı.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakmak.

seciyelerinden, ihlâs ve fedâkârlıklarından ders almalarıyla beraber, Nur'lar hizmetinde dünyevî menfaatleri daha aramazlar.

Evet, Medrese-i Yusufiye'de, çok emârelerle her sıkıntı ve zahmetin on, belki yüz misli maddî ve mânevî faydalar ve güzel neticeler ve imana geniş ve hâlis hizmetler, gözleriyle gördüklerinden, tam ihlâsa muvaffak olurlar, daha cüz'î ve hususî menfaatlere tenezzül etmezler.

Bu çilehânelerin bana mahsus bir letâfeti ve hazîn fakat tatlı bir vaziyeti var. Şöyle ki:

Cüz'î: Küçük.

Dünyevî: Dünyaya ait.

Emare: İşaret, belirti.

Hâlis: Saf, duru, katıksız.

Hazîn: Hüzünlü, üzüntülü.

İhlâs: Kişinin ibadet ve taatinde Cenâb-ı Hakk'ın emir, istek ve ihsanlarının dışında her şeye kapanması.

Letâfet: Güzellik, hoşluk.

Seciye: Huy, karakter.

Ben gençlik zamanında bizim memlekette gördüğüm eski medresenin aynı vaziyetini görüyorum. Çünkü vilâyât-ı şarkiyede eski âdet medrese talebelerinin bir kısmının tâyinatları dışarıdan geliyordu. Ve bazı medreseler, içinde pişiriyorlardı. Ve daha kaç cihette bu çilehâneye benziyorlardı. Ben de lezzetli bir tahassür içinde buraya baktıkça o eski gençlik ve şirin zamana hayalen gidiyorum ve ihtiyarlık vaziyetlerini unutuyorum.

Cihet: Yön, taraf.

Tahassür: Hasret çekme, özlem.

Tayinat: Geçim için gerekli olan şeyler.

Vilâyet-i şarkiyeye: Doğu illeri.

Yirmi Birinci Mektup

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ
بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا
تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا
كَرِيمًا ۖ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ
وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۖ رَبُّكُمْ
أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ
كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا³

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

³ “Rabbin şöyle buyurdu: Allah’tan başkasına ⇨

Ey hânesinde ihtiyar bir vâlide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amel-mânde veya âciz, alîl bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerîmeye dikkat et, bak: Nasıl ki bir âyette, beş

⇒ ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, “öff!” bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle. Şefkatle, tevazu ile onlara kol kanat ger ve şöyle dua et: ‘Yâ Rabbî, onlar küçüklüğümde nasıl beni ihtimamla yetiştirdilerse, ona mükâfat olarak sen de onlara merhamet buyur!’ Rabbiniz içinizdeki duyguları pek iyi bilir. Eğer siz iyi kimse-ler iseniz şunu bilin ki Allah kötülüklerden (özellikle anne ve babasına yaptığı kötü muamelelerden) tevbe edenlere karşı, günahları çok affedicidir.” (İsrâ sûresi, 17/23-25)

Alîl: Hasta.

Amel-mânde: İş göremez halde olan.

Vâlide-peder / vâlideyn:

Anne-baba.

tabaka ayrı ayrı surette ihtiyar vâlidey-
ne şefkati celbediyor. Evet dünyada en
yüksek hakikat, peder ve vâlidelerin ev-
lâdlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hu-
kuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil
hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayat-
larını kemâl-i lezzetle evlâtlarının haya-
tı için feda edip sarfediyorlar. Öyle ise in-
saniyeti sukut etmemiş ve canavara inkı-
lâb etmemiş her bir veled; o muhterem,
sâdık, fedakâr dostlara hâlisâne hürmet
ve samimane hizmet ve rızalarını tah-
sil ve kalblerini hoşnut etmelidir. Amca

Âlî: Yüce.

Celbetmek: Kendine
çekmek.

Hâlisâne: Dupduru, ter-
temiz bir gönül ile.

İnkılâb etmek: Dönüş-
mek, değışmek.

Kemâl-i lezzet: Pek
büyük bir lezzet.

Samimâne: Samimiyet-
le, samimi bir şekilde.

Sukut etmek: Düşmek,
değer kaybetmek.

Veled: Çocuk.

ve hala, peder hükmündedir;¹ teyze ve dayı, ana hükmündedir.²

İşte o mübarek ihtiyarların vücûdlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne

¹ Amcanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Müslim, *zekât* 11; Tirmizî, *menâkıb* 28; Ebû Dâvûd, *zekât* 22. Halanın baba hükmünde olduğuna dair bkz.: Dârimî, *ferâiz* 38; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/248; Abdurrezzak, *el-Musannef* 10/283.

² Dayının ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî, *el-Hucce* 4/241; İbni Kudâme, *el-Muğnî* 6/206. Teyzenin ana hükmünde olduğuna dair bkz.: Buhârî, *sulh* 6; Ebû Dâvûd, *talâk* 35; Tirmizî, *birr* 6; Dârimî, *ferâiz* 38.

İstiskal etmek: Soğuk davranmak, hoşlanmadığını hissettirmek. **Zevâl-i hayat:** Hayatın bitmesi, ölüm.

kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!

Ey derd-i maîşetle müptelâ olan insan! Bil ki, senin hânendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet dâfiyası, hânendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme: “Maîşetim dardır, idare edemiyorum.” Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin dıyk-ı maîşetin daha ziyade olacaktı. Bu hakikati benden inan! Bunun çok kat’î delillerini biliyorum, seni de inandırabilirim. Fakat uzun gitmemek için kısa kesiyorum. Şu sözüme kanaat et. Kasem ederim, şu hakikat gayet kat’îdir. Hatta nefis ve

Dâfia: Defeden, kovan.

darlığı, sıkıntısı.

Derd-i maîşet: Geçim derdi.

Kasem etmek: Yemin etmek.

Dıyk-ı maîşet: Geçim

şeytanım dahi buna karşı teslim olmuşlar! Nefsimin inadını kıran ve şeytanımı susturan bir hakikat, sana kanaat vermeli!..

Evet kâinatın şehâdetiyle, nihayet derecede Rahmân, Rahîm ve Latîf ve Kerîm olan Hâlık-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram, çocukları dünyaya gönderdiği vakit, arkalarından rızıklarını gayet latîf bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi.. çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâ-yık ve şefkate muhtaç olan ihtiyarların

Hâlık-ı Zülcelâl-i ve'l-ikram: Ululuk ve ikram sahibi Yüce Yaradan.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Latîf: Daima sınırsız

lütuf ve ihsanda bulunan, Hz. Allah.

Rahmân ve Rahîm: Yarattıklarına karşı merhamet ve ihsanı çok fazla olan, daima sonsuz ve sınırsız şefkat ve merhamet eden Hz. Allah.

rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iâşelerini, tamahkâr ve bahîl insanlara yükletmez.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ¹
وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا
وَإِيَّاكُمْ²

âyetlerinin ifade ettikleri hakikati, bütün zîhayatın envâ-ı mahlûkları lisân-ı hâl ile

1 “Bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâ’dır.” (Zâriyât sûresi, 51/58)

2 “Nice canlı mahlûk var ki rızıklarını kendileri taşıyamazlar. Ama sizi de bütün onları da rızıklandıran Allah’tır.” (Ankebût sûresi, 29/60)

Bahîl: Cimri, pinti.

Envâ-ı mahlûk: Çeşit çeşit varlıklar.

İâşe: Besleme, yedirip içirme.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Tamahkâr: Açgözlü, hırslı.

Zîhayat: Canlı.

bağırıp, o hakikat-i kerîmâneyi söylüyorlar. Hatta değil yalnız ihtiyar akraba, belki insanlara arkadaş verilen ve rızıkları insanların rızıkları içinde gönderilen kedi gibi bazı mahlûkların rızıkları dahi, bereket suretinde geliyor. Bunu teyid eden ve kendim gördüğüm bir misal: Benim yakın dostlarım bilirler ki; iki-üç sene evvel her gün yarım ekmek, –o köyün ekmeği küçük idi– muayyen bir tayınım vardı ki, çok defa bana kâfi gelmiyordu. Sonra dört kedi bana misafir geldiler. O aynı tayınım hem bana, hem onlara kâfi geldi. Çok ke-re de fazla kalırdı.

İşte şu hâl o derece tekerrür edip bana

Hakikat-i kerîmâne:

Lütuf, ihsan ifadeli hakikat.

Muayyen: Belirli, belli.

Tayın: Yiyecek,

kumanya.

Tekerrür etmek:

Tekrarlanmak.

Teyid etmek: Pekiştir-mek, desteklemek.

kanaat verdi ki, ben kedilerin bereketinden istifade ediyordum. Kat'î bir surette ilân ediyorum: Onlar bana bâr değil.. hem onlar benden değil, ben onlardan minnet alırdım.

Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hânesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise mahlûkatın en mükerremi olan insan ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyan aceze, alîl ihtiyareler ve alîl ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâayık ve müstehak bulunan akrabalar

Aceze: Güçsüzler, âcizler.

Bâr: Yük, eziyet, sıkıntı.

Ehl-i iman: İman sahipleri, müminler.

İhtiyare: Yaşlı kadın.

Medar olmak: Sebep, vesile, kaynak olmak.

Mükerrem: Asil, saygın.

Şâyân: Lâayık, değer.

ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sâdık muhib olan peder ve vâlîde, ihtiyarlık hâlinde bir hânede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vâsıta-yı rahmet ve لَوْلَا الشُّيُوخُ الرَّكَّعُ لَصُبَّ¹ سِرِّيْهَا يَٰنِي، “Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belâlar sel gibi üstünüze dökülecekti.”² Ne derece sebab-i def-i musibet olduklarını sen kıyas eyle!

İşte ey insan! Aklını başına al!
Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın!

¹ Ebû Ya'lâ, el-Müsned 11/287; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr 22/309.

² ez-Zebîdî, Tâcü'l-arûs 5/5243. Ayrıca bkz.: Ebû Ya'lâ, el-Müsned 11/287; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr 22/309; el-Beyhakî, es-Süne-nü'l-kübrâ 3/345.

Muhib: Sevgili, yâren.

Sebab-i def-i musibet:
Musibeti uzaklaştıran
sebepler.

¹ الْجَزَاءُ مِنَ جِنْسِ الْعَمَلِ¹ sırrıyla sen, vâli-deynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir! Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define; onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle! Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve serîütteessür kalblerini rencide etmek ile

خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ² sırrına mazhar

¹ “Her amel kendi cinsinden şeyle karşılık görür.” (İbni Receb, *Câmiu’l-ulûmi ve’l-hikem* 1/186; İbni Hacer, *Fethu’l-bârî* 10/77; Aliyyülkârî, *el-Esrâru’l-merfûa* s.103).

² “Dünyayı da âhireti de kaybeder.” (Hac sûresi, 22/11)

Serîütteessür: Çabuk etkilenen.

*olursun. Eğer rahmet-i Rahmân ister-
sen, o Rahmân'ın vedîalarına ve senin
hânendeki emanetlerine rahmet et.*

Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş
isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasın-
da muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bil-
mezdim. Sonra anladım ki o muvaffaki-
yetin sebebi: O zât, ihtiyar peder ve vâ-
lidelerinin haklarını anlamış ve o hukuka
tam riayet etmiş ve onların yüzünden ra-
hat ve rahmet bulmuş. İnşaallah âhireti-
ni de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen
ona benzemeli!..

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: الْجَنَّةُ تَحْتَ
أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ،

Riayet etmek: Uymak, **Vedîa:** Emanet.
gözetmek.

وَعَلَىٰ إِلَهِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ
الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

---

¹ “Allah’ım! ‘Cennet anaların ayakları altındadır.’^{*1} diyen Zât’a, âline ve ashabına salât ve selâm eyle!”

^{*1} el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 1/102; ed-Dey-lemî, *el-Müsned* 2/116. Ayrıca bkz.: Nesâî, *cihâd* 6; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 3/429.

² “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

On Yedinci Lem'a'nın On İkinci Notası

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı kalbimin tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffaret olacak, muvakkat

---

Bedel: Karşılık.

Keffaret: Günahların affı karşılığında yapılması istenen yükümlülük.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Tazarrû: Yakarış, kendi kusurlarını bilip kibirden vazgeçip tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

lisânımın tevbe ve nedâmetleri kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece daim olan kitabın lisânı daha ziyâde o işe yarar. İşte on üç sene^{1(Hâşiye)} evvel,² dağdağalı bir fırtına-yı ruhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp edeceği hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandığım bir

---

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden on üç sene evvel.

2 1920 tarihidir.

Dağdağalı: Gürültülü ve patırtılı.

Daim: Sürüp giden, devam eden..

Fırtına-yı ruhiye: Ruhî fırtına.

Hâşiye: Sayfa kenarındaki açıklayıcı not.

Hengâm: Zaman.

İnkılâp etme: Dönüşme.

Lisân: Dil.

Nedâmet: Pişmanlık, pişman olmak.

Sabit: Varlığı kesin.

anda, şu münâcât ve niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâli şudur ki:

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim! Benim sû-i ihtiyarımla ömrüm ve gençliğim zayi olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemeler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede

Arabî: Arapça.

Bilmüşâhede: Apaçık

Dalâlet: Dinden sapma.

Hacâlet: Utanç, utanma.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Meâl: Mânâ, anlam.

Rab: Her şeyin sahibi ve

yetiştiricisi Ulu Allah

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözeten Hz. Allah.

Sû-i ihtiyar: Yanlış seçim yapma; hatalı tercih.

Vesvese: Şüphe, vehim, kuruntu.

Zâyi olma: Elden çıkma, kaybolma.

göre göre gayet süratle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek, ihtiyarsız bir tarzda, vefat eden ahbab ve akran ve akâribim gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

O kabir, bu dâr-ı fânîden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.¹ Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu

¹ Bkz.: “Kabir, âhîret menzillerinin birinci menzlidir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondandır kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir.” (Tirmizî, *zühd* 5; İbni Mâce, *zühd* 32; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/63)

Ahbab: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Akârib: Yakınlar, akrabalar.

Akran: Yaşlılar.

Dâr-ı fânî: Ölümlü yurt, dünya.

Ebedü'l-âbâd: Tüken-

mez ebedî hayat.

Firak-ı ebedî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

İhtiyar: Seçme, tercih etme.

İnhiraf: Dönme, sapma.

Menzil: Durak, konak.

Meftun: Tutkun, vurgun.

dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcûdât dahi, birbiri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefs-i emmâreyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlık-ı Kerîmim!

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Fâni: Ölümlü.

Gaddar: Aldatıcı.

Hâlık: Yaratıcı, Yarattıcı.

Hâlık (هَالِكٌ): Yok olan, helâk olan, mahvolan.

Kat'î: Kesin.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Cenâb-ı Hak.

Mekkâr: Hilekâr, düzenbaz.

Mevcûdat: Varlıklar.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rab: Her şeyin sahibi ve yetiştiricisi Ulu Allah.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Yakîn: Kesin bilgi.

¹ كُلُّ أَتٍ قَرِيبٌ¹ sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisân-ı hâliyle, ruhumun lisân-ı kâliyle bağırarak derim: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımdan hacâletinden kurtar!

---

¹ “Her gelecek şey yakındır.” (es-Suyûtî, *ed-Dürreru'l-müntesira* s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, *mukaddime* 7; Dârimî, *mukaddime* 23)

Dergâh-ı rahmet:
Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.
El-amân: Eman diliyoruz Sen'den.
Hacâlet: Utanç, utanma.
Hannân: Şefkat ve merhameti bol.
Kefen: Ölüünün sarıldığı

bez.
Lisân-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.
Lisân-ı kâl: Dil ile anlatılan mânâ.
Mennân: İyilik ve ihsanı bol.
Teveccüh: Yönelme.

İşte, kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum: El-amân el-amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyi'ciler beni bırakıp gittiler. Senin afv u rahmetini intizar ediyorum. Ve bilmüşâhede gördüm ki, Senden başka melce' ve mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi şeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip

Afv ü rahmet: Af ve rahmet.

Halâs etmek: Kurtarmak.

İntizar: Gözleme, ümit ederek bekleme.

Mâsiyet: İsyân, günah.

Melce': Sığınak.

Mence': Kurtuluş yeri.

Nidâ: Çağırma, seslenme, bağırma.

Teşyîciler: Uğurlayanlar, yolcu edenler.

Vahşi: Ürkütücü, korkunç.

diyorum: El-amân, el-amân! Yâ Rahmân!
Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyan!
Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıkların-
dan kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Senin
rahmetin melceimdir ve Rahmeten li'l-âle-
mîn olan Habibin Senin rahmetine yetiş-
mek için vesîlemdir. Sen'den şekvâ değil,
belki nefsimi ve hâlimi Sana şekvâ ediyö-
rum.

Ey Hâlık-ı Kerîmim ve ey Rabb-i
Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlûkun
ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz,

Abd: Kul.

Âciz: Güçsüz, kifâyetsiz.

Âsî: İsyan eden.

Deyyân: Kullanını yap-
tıklarından hesaba çeken
Cenâb-ı Hak.

Habib: Allah'ın (c.c.) en
çok sevdiği kul.

Mahlûk: Yaratık.

Masnû: Sanat eseri.

Rahmeten li'l-âlemîn:
Bütün varlıklar için rah-
met olan Peygamber
Efendimiz (s.a.s.).

Şekva: Şikâyetçi olma,
sızlanma.

hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsî', hem müsin, hem şakî, hem seyyidinden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip Senin dergâhına avdet etmek istiyor. Senin rahmetine ilticâ ediyor. Hadsiz günah ve hatîatlarını itiraf ediyor. Evhâm ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle

Alil: Hasta.

Avdet etmek: Geri gelmek, dönmek.

Dergâh: Huzur, kapı.

Evhâm: Kuruntular, zanlar.

Hatîat: Günahlar, kaba-hatler, suçlar.

İllet: Hastalık.

İlticâ etmek: Sığınmak.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel rahmet.

Musî: İtaatsiz, kötülük işleyen.

Müptelâ: Tutkun, tutulmuş.

Müsin: Yaşlı, ihtiyar.

Nedamet etmek: Pişman olmak.

Seyyid: Efendi.

Şakî: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Tazarrû: Tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

Zelil: Hor hakir.

onu kabul etsen, mağfiret edip rahmet etsen; zâten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin. Eğer kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Sen'den başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Sen'den başka hak Mâbûd yoktur ki, ona ilticâ edilsin!..”

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ أُخِرُ
الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْآخِرَةِ وَفِي

Erhamürrâhimîn: Merhamet edenlerin en merhametlisi.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen.

Mağfiret etmek: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını

affetmesi.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Şân: İş.

الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹

¹ Senden başka ilâh yoktur. Sen birsin. Senin hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözümüz, âhi-rette ve kabirde de ilk sözümüz şudur: Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehadet ederim ki Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Allah'ın Resûlüdür.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162);
Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs, I-II,
Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

Ahmed İbni Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa*, [Tahkîk: Muhammed b. Lütfi Sabbâğ], el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1406 h.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn (384-458 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, Mektebetü Dâri'l-bâz, Mekte, 1414/1994.

—; **Şuabü'l-îmân**, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], I-IX, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1410/1990.

el-Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (215-292 h.); **el-Müsned**, I-IX, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân/Müessesetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Beyrut/Medine, 1409 h.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); **Sahîhu'l-Buhârî**, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

el-Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr b. Mahbub el-Kinanî el-Leysî (v. 255/868); **el-Beyân ve't-tebyîn**, [Tahkik: el-Mehâmî Fevzî Atavî], I-II, Dâru Sa'b, 1968.

ed-Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); **es-Sünen**, I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut-1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *el-Müsned*, I-XIII, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); *İhyâu ulûmi'd-dîn*, I-IV, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.

İbni Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *Fethu'l-bârî*, I-XIII, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1379 h.

el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-V, Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/ 1990.

el-Hamevî, Takıyyuddin Ebû Bekr Ali b. Abdillâh (768-837 h.); *Hizânetü'l-edeb*, [Tahkik: Isâm Şayto], I-II, Dâru mektebeti'l-hilâl, Beyrut, 1987.

el-Heysemî, Ali b. Ebî Bekr (v. 807 h.); *el-Mecmeu'z-zevâid*, I-X, Dâru'r-reyyan li't-türas-Dâru'l-kitabî'l-Arabî, Kahire-Beyrut, 1407 h.

İbni Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed el-Büstî (v. 354/965.); *el-İhsan fî takrîbi Sahîh İbni Hibbân*, [Tertîb: Alâüddîn Ali b. Belbânî; Tahkik ve ta'lîk: Şuayb

el-Arnavût], I-XVII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

İbni Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbni Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Dâru'l-me-ârif, Beyrut, tsz.

İbni Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Makdisî (541-620 h.); *el-Muğnî fî fikhî'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî*, I-X, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1405 h.

İbni Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

İbnü'l-Mübârek, Abdullah (118-181 h.); *ez-Zühd*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

İbni Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd el-Menî' (168-230 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I-VIII, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.

el-Kazvîni, Celâlüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'diddîn b. Ömer (v. 739/1338); *el-Îzâh fî ulûmi'l-belâğâ*, Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut, 1998.

el-Kudâi, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v.454 h.); *Müsnedü'ş-Şihâb*, I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.

el-Münâvî, Muhammed Abdürraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadîr şerhu Câmiî's-sağîr*, I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

el-Münzirî, Abdülazîm b. Abdülkavî (581-656 h.); *et-Tergîb ve't-terhîb*, I-IV, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1417.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Ney-sâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

en-Nebhânî, Yûsuf b. İsmâîl; *Huccetul-lâhi ale'l-âlemîn fî mu'cizâti Seyyidi'l-murselîn*, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

es-Sehâvî, Ebu'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Abdirrahman (v. 902/1497); **el-Makâsîdü'l-hasene**; Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1399 h.

es-Suyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddîn (v. 911 h.); **Kifâyetü't-talibi'l-lebîb fî hasâisi'l-kübrâ (el-Hasâisu'l-kübrâ)**, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1985.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); **el-Mu'cemül-evsat**, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

—; **el-Mu'cemül-kebîr**, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-XX, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

—; **el-Mu'cemüs-sağîr**, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-II, el-Mektebu'l-

İslâmî/Dâru Ammân, Beyrut/Amman, 1405/1985.

——; *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, [Tahkik: Hamdî b Abdilmecîd es-Selefi], I-II, Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1405/1984.

et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Übşeyhî, Şihâbüddîn Muhammed b. Ahmed (790-850 h.); *el-Müstatraf fî külli fennin müstazraf*, [Tahkik: Müfid Muhammed Kamîha], I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.

ez-Zebîdî, Ebu'l-Feyz Murtazâ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed (v. 1205/ 1790); *Tâcü'l-arûs min cevhereti'l-kâmûs*, I-XX, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1394/1974.

Karma İndeks

A

A'râf sûresi, 7/170 20,
7/52 20

Abdurrahmân 89, 116,
117, 119, 122, 124,
127, 130, 132, 133,
134, 139

Abdurrahmân'ın vefatı
124

acz 7, 35, 73, 74, 76,
168

adâlet 204, 234

adem 128, 187

ademistan 46

âfâk 79

ahbaptan müfâratat 140

âhîret 23, 25, 28, 30, 54,
65, 110, 161, 184

Ahmed İbni Hanbel 232

Ahzâb sûresi, 33/47 56

Âl-i İmran sûresi, 3/133
48

âlem-i bekâ 25

âlem-i İslâm 163

Alîm-i Külli Şey 101
altı cihetten gelen dehşet-
ler 40

Altıncı Mektup 31
ameliyat-ı cerrahiye 127
anarşistlik 215

Ankara 36, 37, 227

Ashâb-ı Kehf 231

aşk-ı bekâ 167

askerlik 107

Ata et, arslana ot
atmayınız 229

Avusturya 71

Âyet-i Hasbiye 181, 188

Âyet-i Nuriye-i Hasbiye
167

Âyetü'l-Kübrâ 224

ayn-ı dehşet 57

ayn-ı dert 56

ayn-ı hakikat 227

ayn-ı zulmet 57

aynelyakîn 43, 157, 169

azamet-i kudret 100

B

ba'sü ba'de'l-mevt 26
 Bakara sûresi, 2/107 151,
 2/117 26, 99, 106, 174
 Bâkî 93, 125, 128
 Bâkî-i Sermedî 93
 Bâkî-i Zülkemâl 170
 Barla 115, 122, 129
 Barla Yaylası 31
 Bayezid Câmii 51
 bedbahtlık 111
 bekâ 9, 28, 92, 169, 186
 belâ 76
 bereket direği 75
 berzah 11, 19, 32, 85,
 229
 beyaz kıllar 50, 52, 91
 bid'at 89
 bîhaber 8, 9, 15, 168
 Boğaz 87
 bürhân 96, 109

C

Câsiye sûresi, 45/27 151
 cemâlperestlik 187
 Cemîl-i Zülcelâl 190
 Cenâb-ı Hak 34, 47, 56,
 94, 113, 115, 125, 132

cenaze 44, 123, 124
 Cennet 19, 29, 45, 48,
 111, 153
 cihât-ı sitte 146
 cihâzât-ı insâniye 160
 cüz-ü ihtiyarî 41, 46, 48

Ç

Çam Dağı 31
 Çamlıca 89
 Çamlıca Tepesi 89
 çekirdek 173
 çilehâne 231
 çocuk 14, 202

D

Dâhiliye Vekâleti 199
 dalâlet 85, 89, 96, 198,
 256
 dâr-ı bekâ 161
 dâr-ı fânî 257
 dâr-ı saâdet 28
 Dârü'l-Hikmet 90, 136
 Dâüssıla 136
 Denizli 193, 197, 217,
 222, 224, 225, 231
 Denizli Hapishânesi 214
 Denizli hapsi 193

- dergâh-ı ilâhî 70
Dil bekâsı 9, 168
dîvâne 92
Dördüncü Şuâ 167
dostlar 140
duâ 134, 166, 199
dünya 6, 8, 14, 16, 32,
34, 40, 45, 53, 54, 62,
63, 64, 84, 124, 126,
127, 142, 155, 158,
159, 161, 215
dünyaperest 92
düşman 47, 84, 146,
151, 157, 195
- E**
eazım-ı müçtehidîn 232
ebed 40
ebedü'l-âbâd 152
ecnebî 111, 157
eczâhâne 134
ehemmiyet 176
ehl-i dalâlet 10, 67, 95,
109, 114, 164
Ehl-i dünya 36, 63, 167,
171
ehl-i felsefe 95
ehl-i gaflet 63, 67
ehl-i vukuf 226
elem 163, 219
Elhamdülillâh 129, 199
elvan-ı seb'a 189
Emirdağ 192
emniyet müdürü 203
En'am sûresi, 6/155 20
ene 180
Enîs 35
er-Rahmânu'r-Rahîm 6
Erhamürrâhimîn 263
Ermeni 139
Ermeniler 137
Ermeni mahallesi 139
ervâh-ı bâkiye 84
Esaret 67, 89, 115, 120
Esbab 97
esbâb-ı maddiye 98,
102, 104
esbâb-ı tabiiye 102, 103
Eski Said 36, 78, 255
Eskişehir 220
Eskişehir hapsi 220
Esmâ-yı Hüsna 190
Esmâ-yı İlâhiye 62, 65,
183
eşyanın tabiatı 97

evlâd-ı mânevî 133
 evlâd-ı mâneviye 90
 Eyüb Câmii 80
 Eyüb Sultan kabristanı
 79
 ezvak 54, 78, 113, 159
 ezvak-ı imaniye 113

F

fakir 180, 192
 fakr 168
 fânî 40, 65, 92, 142,
 198, 216, 218
 Farişî 37
 fedâkârlık 13, 239
 ferâiz 7
 Feyzi 221, 235
 fiil-i rubûbiyet 179
 firâk 6, 22, 57, 84, 146,
 155, 162, 164, 183,
 184
 firar 71
 firarî seyahat 71
 Firavun 107
 fûnûn-u medeniye 96
 fûtûhât-ı nuriye 194
 Fûtûhu'l-Gayb 73, 88

G

gafil 8, 157
 gaflet 52, 59, 63, 68, 79,
 146, 149, 156, 164,
 167, 170, 181, 255
 gafletkârâne 159
 Gavs-ı Âzam 82, 87, 136
 Gavs-ı Âzam Şeyh-i
 Geylânî 82
 Gavs-ı Geylânî 73
 gayb 7
 gençlik 8, 51, 53, 54, 60,
 61, 78, 114, 240
 gençlik sarhoşluğu 51
 gençlik tehlikeleri 61
 günah 59
 güneş 13, 110, 189
 gurbet 33, 34, 69, 70,
 72, 115, 120, 171, 180
 güzel 10, 17, 58, 59, 60,
 65, 74, 81, 84, 90,
 130, 149, 156, 187,
 239

H

Habibullah (aleyhissalâtü
 vesselâm) 11
 Hacı Osman 131

- Hadîd sûresi, 57/1-2 147,
57/21 48
Hâfız Ali 229, 230
hakâik-i imaniye 217,
235
Hak fenâsı 9, 168
hakikat kapısı 149
Hakîm 23
Hâkim-i Kadîr 80
hakkalyakîn 24, 43, 170
hâlet-i hayaliye 79
hâlet-i ruhiye 37, 51
Hâlık 7, 28, 86, 109,
174, 256, 258, 261
Hâlık-ı Kâinat 28
Hâlık-ı Rahîm 7
Hâlık-ı Zülcelâl 19, 65,
158
Halvet 87
halvethâne 87
Hannân 259, 260, 261
hapis 207, 219, 225,
232, 238
haps-i münferid 193
Harb-i Umumî 50, 67,
68, 136, 234
Hasan Feyzi 231
hasenât 12
haşir 26
hasta 96, 172
hastalık 14, 89, 115,
180, 225
hâtırat 109
hayal 79, 80, 175
hayat-ı dünyeviye 53,
89, 119
hayat-ı ebediyenin muka-
ddimesi 57
hayrû'l-halef 121, 132
Hayy 184, 185, 186
Hayy u Kayyûm 185
hemşire 49, 166
hiçlik dereleri 40
Hikmet 205
hikmet 9, 27, 94, 96,
182, 237, 238
hikmet-i ecnebiye 96
hikmet-i ilâhiye 9
hikmet-i kudsiye 94
hiss-i kable'l-vukû 130
hizmet-i diniye 136
hizmet-i imaniye 238
hizmet-i nuriye 237
hodfuruşluk 55, 236
Horhor 137, 159
Hubab Risalesi 37

Hûd sûresi, 11/13 19
 hürmet 77, 166
 Hüsrev 131, 132, 235

I

ıslah 111, 199, 214, 231
 İsparta 115, 154, 224
 İsparta medresesi 154

İ

ibadet 23, 104, 134,
 198, 218
 İbrahim sûresi, 14/48 110
 îcâd 99, 102, 105, 110
 idam-ı ebedî 216
 iftirâk 6, 22, 81, 84, 146
 ihâta-yı ilmiye 100
 ihlâs 130, 199, 239
 İhlâs Risalesi 230
 ihsân 116, 152
 ihtiyar 10, 17, 23, 30, 34,
 49, 66, 68, 72, 73, 77,
 111, 114, 133, 144,
 162, 166, 236
 ihtiyare 4, 23, 133
 ihtiyareler 10, 17, 34,
 49, 66, 73, 75, 114,
 162, 166

ihtiyarlar 3, 6, 31, 60, 61,
 74, 78, 114, 166
 İhtiyarlığın alâmeti 50
 ihtiyarlık 6, 8, 23, 30, 31,
 33, 36, 49, 54, 59, 88,
 114, 115, 117, 120,
 122, 133, 143, 162,
 164, 171, 180, 187,
 208, 220, 240
 ilim 106, 108
 ilmelyakîn 25, 43, 44, 46,
 169, 182
 ilm-i ezeli 107
 ilm-i muhit 100
 İmam Âzam 232
 İmam Rabbânî 88
 İman 5, 7, 23, 30, 33,
 42, 43, 44, 45, 46, 48,
 66, 85, 88, 114, 128,
 134, 150, 151, 155,
 157, 159, 161, 164,
 175, 180, 181, 186,
 206, 210, 211, 215
 îman-ı bi'l-âhiret 119
 İman-ı tahkikî 213
 imtinâ dâiresi 108
 inâyet-i ilâhiye 71, 193,

197, 210, 221, 224,
228, 230, 237
inâyet-i rabbâniye 194,
225, 227, 234
inkâr 29
inkîşâf 6, 97, 114, 122,
150, 161, 169, 187,
197
intibâh-ı rûhî 91
intisab 7, 47, 107, 172,
183
intisab-ı imanî 174
inziva 21
işkençe 193, 198
İslâmiyet 77, 128, 164,
180, 208, 216
İsrâ sûresi, 17/88 19,
17/82 20
İstanbul 21, 50, 51, 54,
71, 72, 79, 80, 81, 83,
87, 89, 112, 136
istiğfar 205
istikbâl 131, 132, 210
istirahat 21, 24, 232
iştîyak-ı hayat 168
iştîyak-ı vatan 137
ittihâm 215

K

kabir 8, 40, 46, 55, 193,
207, 215, 219, 257
kabir kapısı 40
kabr-i ekber 43
kabristan 79, 87
kader-i ilâhî 236
Kadîr 93, 98, 101, 108,
172, 176
Kadîr-i Ezeli 93, 98, 100,
101, 108
Kadîr-i Mutlak 101
Kadîr-i Alîm 99
kâinat 97
kâinattaki makâsıd-ı
âliye 12
kanaat 46, 74
kanun 200
kanunsuzluk 200
kâr 197
Karınca 107
Kasas sûresi, 28/49 19,
28/86 20, 28/88 122,
126
Kastamonu 220, 221,
222, 229
kâtib 90
keffaret 220

kitab-ı âlem 35
 Kosturma 67, 83, 91
 Küçük Ali 130
 kudret-i ezeliye 27
 Kuleönlü Mustafa 131
 Kur'ân 6, 19, 30, 42, 45,
 46, 51, 56, 57, 64, 66,
 69, 82, 83, 85, 88, 97,
 111, 121, 134, 141,
 146, 149, 174, 218,
 232
 Kur'ân-ı Hakîm 1, 6, 30,
 66, 69, 76, 82, 95,
 115, 134, 135, 136
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân
 16, 19, 42, 51, 53,
 146, 149
 kuvve-i mâneviye 174

L

lezzet 219, 258
 lisân-ı hâl 34, 129, 131,
 177, 211
 lisân-ı kâl 177
 Lokman 9, 168
 Lokman sûresi, 31/28
 105

M

Maarif Vekili 227
 Mâbûd 263
 maden-i tekemmül 94
 mâhiyet-i ilmiye 101
 mahlûkât 176
 mahrem 223
 Mâide sûresi, 5/17 151
 mâlâyâniyat 96
 Mâlik 148, 150, 155
 mâlik 106, 110, 118, 149
 Mâlik-i Hakikî 148, 150,
 155
 mânâ-yı işârî 125
 mânevî evlâd 116
 mânevî şehid 137
 mânevî telefon 230
 mânevî yara 119
 mârifetullah 180
 marzî-i ilâhî 185
 maskara 202
 masnû 99
 mâzi 38, 124
 meclis-i münevver 43
 mecma-ı ahbab 43, 144
 medâr-ı tenevvür 94
 medet 141, 153, 167
 Medrese-i Nuriye 221

- Medrese-i Yusufiye 197,
206, 222, 226, 237,
239
medrese hâdisesi 135
medresem 137, 154
Medresetü'z-Zehrâ 193,
226
Mektubât 88
mektubât-ı samedaniye
45
mektup 117, 118
melâike 143
Mennân 259, 260, 261
merak 195, 224
merhamet-i ilâhiye 9
Meryem sûresi, 19/1-4 4
meslek 90
mevt 128, 145, 187
Meyve Risalesi 214
Meyve ve Müdafaat
Risalesi 226
mezar-ı ekber 38, 42
mezar taşı 123, 124, 145
Mirkatü's-Sünne Risalesi
123
misafir 80, 142, 148, 220
mu'cizât-ı san'at 108
mü'min 57, 166, 179,
183
Mü'min sûresi, 40/68 26,
99, 106, 174
muannid 238
mücahid-i ekber 232
müfârakat 9, 22, 33, 81,
140, 182, 187
muhabbet 65, 167, 170,
180
Mülk sûresi, 67/14 17
mümtenî 108
münâcât 37
münafık 216
münafıklar 195
münazara 96
münazarat-ı nefsiye 95
mürşid 88
müsadere 194
müşevveşiyet 2
musibet 137, 250
Mustafa 129, 130, 132
mütalâa 195
muzafferiyet-i kalbiye 96
Müzzemmil sûresi, 73/17
68
Müzzemmil sûresi, 73/9
95, 111

N

Nahl sûresi, 16/40 26,
99, 106
Nahl sûresi, 16/64 20
nakd-i ömür 15
Nakkaş 64
Nakkaş-ı Ezeli 64, 148
namaz 114
nazar 3, 22, 29, 43, 44,
45, 146, 184, 195, 238
nefer 74, 107
Nefis 113
nefis 53, 95, 149
nefs-i emmâre 258
Nefsî! Nefsî! 13
Nemrud 107
neşr-i esrâr-ı Kur'âniye
118
nimet 7, 61, 89, 160, 161
Nisâ sûresi, 4/87 95, 111
Niyazî-i Mısrî 8, 9, 15, 70
nokta-yı istimdâd 146,
151
nokta-yı istinât 40, 146,
150, 172, 174
nukûş-u hikmet 101
Nur 62, 64, 130, 132,
192, 194, 196, 210,

211, 213, 215, 217,
222, 223, 226, 227,
229, 230, 237, 238

nur-u iman 49, 158, 161
nur-u Kur'ân 57
Nurcular 214
Nur Dershânesi 195
Nuriye-i Hasbiye 169,
171, 175, 180, 184,
186
Nur Risaleleri 130, 195
Nur şakirdleri 196, 231
Nur talebeleri 213, 238

O

Onuncu Söz 119

Ö

Ölüm 54, 57, 140, 184,
215

P

padişaha intisab 107
peder 77
Polis 220

R

Rab 109, 263

Rabb-i Rahîm 256
 râbıta-yı mevt 58
 Rahîm 23, 34, 35, 86,
 153
 Rahmân 7, 153, 160,
 261
 rahmet 254, 263
 rahmet kapısı 45, 87
 Rahmeten li'l-âlemîn 261
 rahmet-i ilâhiye 3, 6, 166
 rahmetin cilvesi 73
 Ramazan-ı Şerif 51
 rızık 74, 75
 rica 1, 5, 6, 7, 16, 20,
 23, 30, 33, 37, 66, 93,
 112, 164
 rica kapısı 16
 Risale-i Hasbiye 171
 Risale-i Nur 2, 121, 130,
 167, 191, 194, 200,
 202, 205, 212, 228,
 230
 riyâ 55
 Rûh 48, 193
 Rus istilâsı 137, 148
 Rus'un esareti 136
 Rusça 71
 Rusya 67

S

saâdet-i ebediye 110
 sabır 205, 220, 232
 sabır-şiken 145
 sadâkat 118
 Saf sûresi, 61/13 56
 Sahib-i Hakikî 105
 Said 36, 132, 200
 salâh-ı hâl 214
 sanat 98
 Sâni-i Hakîm 25
 Sâni-i Kerîm 86
 Sâni-i Zülcelâl 17, 64
 saray 17
 Sarıyer 87
 sebep 250
 sehiv 227
 Sekizinci Söz 57
 Semâvâtı 110
 sergüzeşt-i hayatım 135
 sevâp 18, 199, 205, 219,
 233
 Seyyârât 106
 sıhhat 14
 sırr-ı iman 45
 sineğin ihyâsı 105
 sinek 101, 107
 sinema 122, 142

sinn-i kemâl 4
 siyasî cem'iyetçi 217
 sû-i istimâl 60, 65
 Süfyan 223
 sükût 232
 Sünnet-i Seniyyeye ittibâ
 14
 Sûre-i Nur 188

Ş

şâhid-i sâdık 29
 şân ü şeref 50, 72
 şefaathçı 35, 70
 şefîi 11
 şefkat 35, 162, 209
 şehâdet 35
 şehid 137, 229
 şekvâ 23, 50, 59, 198,
 232
 Şems-i Ezel ve Ebed 189
 Şeyhü'l-İslâm 50
 şeytan 95
 şifa 134
 şükür 56, 113, 160, 161,
 194, 206, 219
 Şûrâ sûresi, 42/12 151
 suûr-u iman 182

T

taaccüb 142
 taarruz 172, 229
 tabla-yı rahmet 160
 tabut 39, 43
 taharri 146, 223
 takvâ 61
 Talak sûresi, 65/10,
 11 20
 talebelerim 145
 tarîkat 217
 tarîkatçı 217
 târikü'd-dünya 233
 tasarruf-u hallâkiyet 179
 Tatar mahallesi 67
 tebdil-i mekân 58, 184
 tecelli 147, 154, 190,
 194, 234
 tecrid-i mutlak 196, 225,
 235
 tedâvi 112, 119, 127,
 133, 134
 teessür 251
 teksir makinesi 193
 terakkiyât-ı mâneviye 94
 terhis 23, 58, 157, 216
 teselli 5, 6, 16, 23, 30,
 33, 37, 38, 55, 56, 66,

93, 113, 116, 117,
121, 123, 125, 146,
164, 167, 188, 198,
205, 211

tevakkuf 196
tevbe 205, 218
Tevbe sûresi, 9/112 56
tevehhüm-ü ebediyet
216
Tevhid 96
tevhid 95, 97, 114
tevkif 196, 202, 203,
204, 224
ticaretgâh 17, 44, 64
tiryak 10, 119, 127
tohumlar 85
Tûr sûresi, 52/33-34 19

U

uhuvvet 183
ulûm-u felsefe 93
ulûm-u İslâmiye 94
uyku 52
uzlet 87

Ü

üç büyük cenaze 126
Üçüncü Lem'a 126

Ümmetî! Ümmetî 12
ünsiyet 33, 38
üstad 88

V

Vâcibü'l-vücut 182
Vâ-esefâ 114, 139
vâ-hasretâ 114
Van 137, 139, 148, 154
Van Kalesi 144
Van medresesi 154
Varşova 71
vazife 23, 58, 60, 120,
132, 199, 207, 218,
237
vefat 79, 89, 119, 124,
137, 139, 142, 154
vesîle 60, 62, 71, 73,
181, 222
visâl 84, 183
Volga 67, 68, 71

Y

yavrular 74
Yeni Said 36, 78, 255
Yirmi Altı Rica 1
Yirminci Mektup 57, 99,
150

- Yirmi Üçüncü Lem'a 99
Yirmi Yedinci Mektup
117
Yûnus sûresi, 10/2,87 56
Yusufiye Medreseleri 235
- Z**
zabıta 202, 213
Zât-ı Ahmediye 12
Zât-ı Zülkemâl 169
zayiat 121
zelzele 157
zerrât 106, 129, 161
zevâl 21, 128, 155, 187,
219
zevi'l-ehsâs 171
ziyâ 5, 20, 66, 164
Ziyâ-yı teselli 1
ziyafet-i rahmâniye 43
Zuhruf sûresi, 43/43 20
zulüm 233
Zümer sûresi, 39/63 151